

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
2017-YL-049**

**ORTA TUNÇ ÇAĞI'NDA AKHISAR VE ÇEVRESİ
(HASTANE HÖYÜĞÜ KAZI SONUÇLARININ DA
KATKILARIYLA)**

**HAZIRLAYAN
Zeki ERAT**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Engin AKDENİZ**

AYDIN- 2017

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bölümü Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zeki ERAT tarafından hazırlanan ‘‘Orta Tunç Çağı’nda Akhisar ve Çevresi (Hastane Höyüğü Kazı Sonuçlarının da Katkılarıyla)’’ başlıklı tezin, 29.06.2017 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı ve Soyadı :	Kurumu :	İmzası :
Başkan : Pof. Dr. Engin AKDENİZ	ADÜ
Üye : Yrd. Doç. Dr. Aydın ERÖN	ADÜ
Üye : Yrd. Doç. Dr. Ali OZAN	PAU

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulununsayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI
Enstitü Müdürü V.

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2017

Zeki ERAT

ÖZET

ORTA TUNÇ ÇAĞI'NDA AKHISAR VE ÇEVRESİ (HASTANE HÖYÜĞÜ KAZI SONUÇLARININ DA KATKILARYLA)

Zeki ERAT

Yüksek Lisans Tezi, Arkeoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Engin AKDENİZ

2017,132 sayfa

Hastane Höyüğü kazılarının da katkılarıyla Akhisar ve çevresinin Orta Tunç Çağı'ndaki durumunu ele almayı amaçlayan Yüksek Lisans tezi beş bölümden oluşmaktadır. Tezde yer alan bölgenin genel coğrafi özellikleri, 17., 18. ve 19. yüzyıl seyyahlarının (gezgin) yöre hakkında verdiği bilgiler derlendikten sonra önceki araştırmalar anlatılmıştır. David H. French, Rafet Dinç ve Engin Akdeniz'in çalışmaları bu konuda bilgi vermektedir.

Akhisar ilçe merkezindeki Hastane Höyüğü yörede kazı çalışmalarının yapıldığı tek Protohistorik yerleşimdir. Tezin sorumluluğundaki coğrafyanın saptanmasında Hastane Höyüğü merkez alınmıştır. Diğer yerleşimler ise adı geçen bilim adamlarının yüzey araştırmaları sonucunda tespit edilen toplam 104 merkezden meydana gelmektedir. Bu höyükler arasında Orta Tunç Çağı'na tarihlenen 10 höyük ele alınmıştır. Bu kapsamda her höyüğün konumu, araştırmaların tarihçesi, SİT durumu, SİT ilanı ilgili kurul tarihi belirtilmiştir.

Höyük buluntularının her birinin katalogla ilgili gerekli teknik bilgileri verilmiş, özellikle seramik profilleri çağdaşı olan diğer Batı Anadolu merkezleriyle karşılaştırılmıştır. Böylece, bulunduğu coğrafya dolayısıyla Ege'nin kuzey-güney kesimleri arasında bağlantıyı oluşturan Akhisar çevresinde Batı Anadolu'daki Panaztepe, Limantepe, Bağlararası, Beycesultan ve Troia başta olmak üzere pek çok merkezde ele geçen seramikle benzer buluntulara sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu durum, günümüzde de benzer bir şekilde devam eden avantajlı coğrafi konumun bir sonucudur.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Manisa, Akhisar, Arkeoloji, Protohistorya, Orta Tunç Çağı

ABSTRACT

AKHİSAR AND ITS ENVIRONMENT IN THE MIDDLE BRONZE AGE(WITH CONTRIBUTION OF HASTANE HÖYÜĞÜ EXCAVATION RESULTS)

Zeki ERAT

M.A.Thesis, Department of Archeology

Supervisor: Prof. Dr. Engin AKDENİZ

The M.A. thesis aiming to discuss the situation of Akhisar and its surroundings in the Middle Bronze Age with the contributions of the excavations of the Hastane Höyüğü consists of five sections. The general geographical characteristics of the region mentioned, the information given by the travelers of the 17th, 18th and 19th century about the region and previous researches are explained. David H. French, Rafet Dinç and Engin Akdeniz provide information on this subject.

Hastane Höyüğü located in Akhisar district is the only Protohistoric settlement where excavation works were carried out in the area. Hastane Höyüğü was taken as the centre in determining the geography covered in the thesis. The other settlements come from a total of 104 mounds detected as a result of surface surveys of the above-mentioned scientists. Among these mounds are 10 mounds dated to the Middle Bronze Age. In this context, the location of each mound, research history, SİT status and the dates of the meetings of the SIT are explained.

Each of the finds of the mound were given the necessary technical information about the catalog, especially compared to other Western Anatolian centers which are contemporary of the profiles of the ceramics. Thus, it is understood that Akhisar, which forms the connection between the north and south regions of the Aegean due to its geography, has similar finds found in many centers in Panaztepe, Limantepe, Bağlararası, Beycesultan and Troia in Western Anatolia. This is the result of having an advantageous geographical position that continues in a similar way today.

KEYWORDS: Manisa, Akhisar, Archaeology, Protohistory, Middle Bronze Age.

ÖNSÖZ

“Orta Tunç Çağı’nda Akhisar ve Çevresi (Hastane Höyüğü Kazı Sonuçlarının da Katkılarıyla)” başlıklı Yüksek Lisans tezi beş bölümden oluşmaktadır. Tezin ilk bölümü, Akhisar Yöresinin Genel Coğrafi Özellikleri; ikinci bölümü, Akhisar Ovası ve Yakın Çevresinde Yapılan Arkeolojik Araştırmalar; üçüncü bölümü, Akhisar Ovası ve Çevresindeki Orta Tunç Çağı Buluntu Merkezleri, dördüncü bölümü, Katalog, beşinci bölümü ise; Akhisar Ovası ve Çevresindeki Orta Tunç Çağı Buluntuları başlığı altında incelenmiştir. Bu bölümler Akhisar ilçe merkezinde yer alan ve 2012’den bu yana kazısı da devam eden, Hastane Höyüğü merkez kabul edilerek ele alınmaya çalışılmıştır.

Tez konusunu belirlememizde ve tez çalışma süresindeki dönem boyunca, kaynaklarının tümünü benimle paylaşan, bilgi, birikim ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam, sayın Prof. Dr. Engin AKDENİZ’e en derin duygularıyla teşekkürlerimi sunarım. Gerek kazıda gerekse tezin hazırlanması esnasındaki yardımlarından ötürü hocam Yrd. Doç. Dr. Aydın ERÖN’e teşekkür ederim.

Tez konularımızın benzer coğrafya ve kültürü içermesinden dolayı Arkeolog arkadaşım Derviş ÇELEPKOLU ile bilgi alışverişinde bulunduk. Kendisine verdiği bilgilerden dolayı teşekkür ederim. Tezin bazı eksikleri gidermemde ve kaynakçalar konusunda yardımda bulunan Arkeolog (MA) arkadaşım Mehmet ZAYBAK’a, harita konusundaki yardımlarından dolayı, arkeolog Arkadaşım Esin BİBEROĞLU’na teşekkür ederim. Ayrıca, tezin özet kısmını Türkçe’den, İngilizceye çeviren Arkeolog (MA) Nihal AKILLI hocama da teşekkür ederim.

Maddi ve manevi olarak yardımlarını hiçbir zaman eksik etmeyen aileme şükranlarımı sunarım.

Zeki ERAT

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	xi
SİMGELER VE KISALATMALAR DİZİNİ.....	xvii
LEVHALAR DİZİNİ	xix
RESİMLER DİZİNİ.....	xxi
GRAFİKLER DİZİNİ	xxv
GİRİŞ	1
1. AKHİSAR YÖRESİ GENEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	4
1.1. Akhisar'ın Fiziki Coğrafyası.....	4
1.1.1. Konumu ve Ulaşımı	4
1.1.2. İklimi	5
1.1.3. Yükselteleri, Göl ve Akarsuları	6
1.1.4. Bitki Örtüsü ve Ormanları.....	8
1.2. Akhisar'ın İktisadi (Ekonomik) Coğrafyası	9
1.2.1. Sanayisi	9
1.2.2. Hayvancılığı	10
1.2.3. Tarımı	11
1.3. Akhisar'ın Beşeri Coğrafyası	11
1.3.1. Nüfusu	11
1.3.2. Sosyolojik Yapı, Gelenek, Görenek, Örf ve Adetleri.....	13
2. AKHİSAR OVASI VE YAKIN ÇEVRESİNDE YAPILAN ARKEOLOJİK ARAŞTIRMALAR	15

2.1. Seyyahlar (Gezginler).....	15
2.2. Bilimsel Araştırmalar	22
2.3. Thyateira' nın Tarihçesi	24
3. AKHİSAR OVASI VE ÇEVRESİNDEKİ ORTA TUNÇ ÇAĞI BULUNTU MERKEZLERİ	28
3.1. Hastane Höyüğü (Kat. No. 1-38; Levha V-XIX)	29
3.2. Dağdeviren (Akırbey Çiftlik) Höyüğü(Kat. No. 39- 49; Levha XX- XXIV) 30	
3.3. Akhisar Höyüğü (Kat. No. 50; Levha XXV, XXVII)	31
3.4. Masantı Höyüğü (Kat. No. 51-52; Levha XXVI, XXVII)	32
3.5. Kennez I Höyüğü (Kat. No. 53-75; Levha XXVIII – XXXIII).....	33
3.6. Çamönü (Karasonya) Höyüğü (Kat. No. 76-80; Levha XXXIV XXXVI)... 34	
3.7. Kefayettin Tepe Höyüğü (Üyücekler Höyük) (Kat. No. 81-83; XXXVII- XXXVIII).....	35
3.8. Süleymanlı (Değirmentepe)Höyüğü (Kat. No. 84- 94; Levha XXXIX- XLII)	35
3.9. Mecidiye Höyüğü (Kat. No. 95 - 98; Levha XLIII- XLIV)	36
3.10. Akdeğirmen Höyüğü(Kat. No. 99-103; Levha XLV- XLVII)	37
4. KATALOG.....	38
4.1. Hastane Höyük (Kat. No. 1-38; Levha V-XIX)	38
4.2. Dağdeviren (Akırbey Çiftlik) Höyüğü (Kat. No. 39- 49; Levha XX- XXIV) 44	
4.3. Akhisar Höyüğü (Kat. No. 50; Levha XXV, XXVII).	46
4.4. Masantı Höyüğü (Kat. No. 51-52; Levha XXVI, XXVII).	46
4.5. Kennez Höyüğü I (Kat. No. 53-75; Levha XXVIII– XXXIII).....	46
4.6. Çamönü (Karasonya) Höyüğü (Kat. No. 76-80; Levha XXXIV- XXXVI) ... 50	
4.7. Kefayettin Tepe (Üyücekler) Höyüğü (Kat. No. 81-83; Levha XXXVII- XXXVIII).....	51
4.8. Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü (Kat. No. 84- 94; Levha XXXIX- XLII).	51

4.9. Mecidiye Höyüğü (Kat. No. 95 - 98; Levha XLIII- XLIV)	53
4.10. Akdeğirmen Höyüğü (Kat. No. 99-103; Levha XLV- XLVII)	54
5. AKHİSAR OVASI VE ÇEVRESİNDEKİ ORTA TUNÇ ÇAĞI BULUNTULARI	55
5.1. Çanak Çömlek	56
5.1.1. Çanak Çömleğin Teknik Özellikleri	56
5.1.2. Kap Formları	64
SONUÇ	68
KAYNAKLAR	73
LEVHALAR	81
ÖZGEÇMİŞ	129

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

C.	:Cilt
Çev.	: Çeviren
Çiz.	: Çizim
Ed.	: Editör
Fig.	: Figür
Foto.	: Fotoğraf
İTÇ.	: İlk Tunç Çağı
km.	: kilometre
km ² .	: kilometre kare
Lev.	: Levha
m.	: metre
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
OTÇ.	: Orta Tunç Çağı
Res.	: Resim
STÇ.	: Son Tunç Çağı
S.	:Sayı
Tab.	: Tablo
Tip.	: Tipi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri ve devamı
yy.	: yüzyıl

LEVHALAR DİZİNİ

Levha I	81
Levha II.....	82
Levha III.....	83
Levha IV.....	84
Levha V.....	85
Levha VI.....	86
Levha VII.....	87
Levha VIII.....	88
Levha IX.....	89
Levha X.....	90
Levha XI.....	91
Levha XII.....	92
Levha XIII.....	93
Levha XIV.....	94
Levha XV.....	95
Levha XVI.....	96
Levha XVII.....	97
Levha XVIII.....	98
Levha XIX.....	99
Levha XX.....	100
Levha XXI.....	101
Levha XXII.....	102
Levha XXIII.....	103
Levha XXIV.....	104
Levha XXV.....	105

Levha XXVI.....	106
Levha XXVII.....	107
Levha XXVIII.....	108
Levha XXIX.....	109
Levha XXX.....	110
Levha XXXI.....	111
Levha XXXII.....	112
Levha XXXIII.....	113
Levha XXXIV.....	114
Levha XXXV.....	115
Levha XXXVI.....	116
Levha XXXVII.....	117
Levha XXXVIII.....	118
Levha XXXIX.....	119
Levha XL.....	120
Levha XLI.....	121
Levha XLII.....	122
Levha XLIII.....	123
Levha XLIV.....	124
Levha XLV.....	125
Levha XLVI.....	126
Levha XLVII.....	127
Levha XLVIII.....	128

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Akhisar ve Çevresindeki OTÇ Buluntu merkezlerinin dağılımını gösterir harita.	81
Resim 2. Thyateira ve çevresindeki akarsuları, dağları ve kentleri gösterir harita	82
Resim 3. Akhisar Tepe Mezarlığı'nın hava fotoğrafı.....	83
Resim 4. a. Akhisar ilçesinin 19. yüzyıldaki durumunu gösterir bir gravür b. Thyateira'ya ilişkin kalıntıların 19. yüzyıldaki durumunu gösterir bir gravür.....	84
Resim 5. Akhisar Hastane Höyüğü'nün hava fotoğrafı	85
Resim 6. Akhisar İlçe merkezindeki Hastane Höyüğü kazı alanının karelejalarını gösterir harita.....	86
Resim 7. Hastane Höyüğü'nün gerçek yayılım sahasını gösterir topoğrafik planı.. ..	87
Resim 8. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramik buluntuları	88
Resim 9. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri.....	89
Resim 10. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramik buluntuları	90
Resim 11. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri	91
Resim 12. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramik buluntuları	92
Resim 13. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri.....	93
Resim 14. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramik buluntuları	94
Resim 15. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri.....	95
Resim 16. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramik buluntuları	96
Resim 17. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramik buluntuları	97
Resim 18. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramik buluntuları	98
Resim 19. Hastane Höyük Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri.....	99
Resim 20. a. Dağdeviren Höyüğü ve Çevresini Gösterir Harita b. Dağdeviren Höyüğü'nün, güneydoğudan görünümü.....	100

Resim 21. Dağdeviren (Akırbey Çiftliği) Höyüğü'nün, cepheden çizimi	101
Resim 22. Dağdeviren Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri.....	102
Resim 23. Dağdeviren (Akırbey Çiftlik) Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri.	103
Resim 24. Dağdeviren (Akırbey Çiftlik) Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri.	104
Resim 25. a. Akhisar Höyüğü ve çevresini gösterir harita b. Akhisar Höyüğü, kuzeydoğudan gösterir fotoğraf.....	105
Resim 26. A. Masantı Höyüğü ve çevresini gösterir harita b. Masantı Höyüğü'nden bir görünüm.....	106
Resim 27. a. Akhisar Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri b. Akhisar Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri.	107
Resim 28. A. Kennez Höyüğü I ve çevresini gösterir harita, b. Kennez Höyüğü I, güneydoğudan gösterir fotoğraf.....	108
Resim 29. Kennez Höyüğü I, cepheden çizimi (Akdeniz 2010a, 408'den alınıp yeniden düzenlenmiştir).	109
Resim 30. Kennez Höyüğü I, Orta Tunç Çağı seramikleri	110
Resim 31. Kennez Höyüğü I Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri.	111
Resim 32. Kennez Höyüğü I Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri	112
Resim 33. Kennez Höyüğü I Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri	113
Resim 34. a. Çamönü Höyüğü ve çevresini gösterir harita b. Çamönü Höyüğü'nün güneydoğudan görünüm	114
Resim 35. Çamönü Höyüğü I Orta Tunç Çağı seramikleri	115
Resim 36. Çamönü Höyüğü I Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri.	116
Resim 37. A. Kefayettin Tepe Höyüğü ve çevresini gösterir harita b. Kefayettin Tepe Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri.	117

Resim 38. a. Kefayettin Tepe Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri	
b. Kefayettin Tepe Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri..	118
Resim 39.a. Süleymanlı Höyüğü'nün (Değirmentepe) ve çevresini gösteren harita	
b. Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü, kuzeydoğudan gösterir fotoğraf	119
Resim 40. Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri.....	120
Resim 41. Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri	121
Resim 42. Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü 2.bin yılına ait seramik parçalarının çizimleri	122
Resim 43. A. Mecidiye Höyüğü ve çevresini gösterir harita	
b. Mecidiye Höyüğü güneydoğudan, cami minaresinden görünümü ...	123
Resim 44. a. Mecidiye Höyüğü, Orta Tunç Çağı seramikler	
b. Mecidiye Höyüğü Orta Tunç Çağı seramik parçalarının çizimleri ...	124
Resim 45. A. Akdeğirmen Höyüğü ve çevresini gösterir harita	
b. Akdeğirmen Höyüğü, doğudan genel görünüm.....	125
Resim 46. Akdeğirmen Höyüğü, Orta Tunç Çağı seramikleri	126
Resim 47. Akdeğirmen Höyüğü, Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimi.	127

GRAFİKLER DİZİNİ

- Grafik 1. a. Akhisar ve Çevresindeki Tunç Çağları'nın dönemsel dağılımını gösterir grafik
- b. Tez kapsamında ele alınan Batı Anadolu'daki gri minyas merkezlerinin sayısal dağılımını gösterir grafik 128

GİRİŞ

Gerek Orta Anadolu ile Batı Anadolu'yu, gerekse Batı Anadolu'nun kuzey ve güneyini birbirine bağlayan Akhisar Ovası konumunun yanı sıra, bitki örtüsü ve iklim özellikleri sebebiyle sadece antik dönemde değil önceki dönemler de dâhil olmak üzere günümüze kadar yoğun yerleşime sahne olmuştur.

Tezin I. Bölümünü oluşturan “Akhisar Yöresinin Genel Coğrafi Özellikleri” başlığı altında konumu, fiziki coğrafyası, yükseltileri, göl ve akarsuları, ulaşımı, iklimi, bitki örtüsü ve ormanları, iktisadi (ekonomik) coğrafyası, sanayisi, hayvancılığı, tarımı, beşeri coğrafyası, nüfusu ve sosyolojik yapısıyla gelenek, görenek, örf ve adetleri hakkında bilgiler aktarılmaya çalışılmıştır.

Tezin “Akhisar Ovası ve Yakın Çevresinde Yapılan Arkeolojik Araştırmalar” adı altındaki ikinci bölümü, “seyyahlar”, “Bilimsel araştırmalar” ve “Thyateira'nın Tarihçesi” alt başlıkları altında ele alınmıştır. Akhisar ve yakın çevresinde 17., 18. ve 19. yüzyılları arasında seyyahların (gezcinler) gezdikleri yerler daha çok Hristiyanlık tarihini araştırmaya yönelik olmuştur. Bu seyyahların gezdikleri coğrafyada çizdikleri gravürler özellikle de Thomas Allom'un Akhisar (Thyateira) ile ilgili çizdikleri kayda değer eserlerdir.

Bölgedeki bilimsel araştırmalara bakıldığında 1959'da D. French, 1993-1994 yılları arasında R. Dinç ve 2007-2010 yılları arasında E. Akdeniz'in gerçekleştirmiş olduğu çalışmaların sonuçlarından faydalanmıştır.

Thyateira antik kentinin tarih sahnesindeki yeri ve önemine değinilmeye çalışılmıştır. Thyateira, Lydia Krallığının başkenti olan Sardeis'ten sonra krallığın II. önemli büyük kenti olma özelliğine sahiptir. Söz konusu yörede bu dönemlere ait epigrafik bir belge olmasa da, eskiçağ tarihi bilginlerinden yola çıkılarak, M.Ö. 547'de Pers Satraplığı'nın eline geçen kent ve çevresinde Büyük İskender'in Anadolu'ya gelmesiyle birlikte Pers hâkimiyetine son verilmiştir. Thyateira, M.Ö. 281-190 yılları arasında Seleukos Krallığı'nın kenti haline gelmiştir. Thyateira ve çevresi, M.Ö. 190 yılından sonra Pergamon krallığının hâkimiyetine girmiştir. M.Ö. 138 yılında Bergama Kralı III. Attalos ölünce vasiyeti üzerine krallığını ve hazinesini Roma İmparatorluğu'na bırakmış ve altı yıl sürecek olan Aristonikos ayaklanması başlamıştır. Aristonikos, Kaikos (Bakırçay) Ovası üzerinde bulunan

ve Thyateira'ya da yakın olan Stratonikeia (Siledik) kentine sığınmıştır. Aristonikos yakalanıp Roma'ya götürülerek senato tarafında idam ettirilmiştir. Suriye kralı III. Antiokhos ve Roma İmparatorluğu adına Scipio arasında M.Ö. 190 yılının sonlarına doğru eski adı Magnesia ad Spylum olan modern Manisa ilinin yakınlarında savaş yapılmış ve yapıldığı yerden dolayı Magnesia Savaşı olarak tarihe geçmiştir

Tezin ele aldığı coğrafyanın merkezindeki Thyateira, Antik devirde önemli bir ticaret ve sanayi merkeziydi. Roma İmparatorluğu dönemi loncalarına ait pek çok yazıt Anadolu'nun ekonomik yapısını imparatorluk tamamen çökene kadar sürdüğüne dair zengin kanıt oluşturmaktadır. Bunlardan en önemlisini tekstil ürünleri oluşturmaktadır. Kumaş boyacıları (Bafeis) M.S. I. yy. ortalarında Thyateira'da dernek kurmuşlardır. Thyateira Antik Kentindeki yazıtlar M.S. II. yy.'da "artokopoi" denilen ekmek üreticilerinin (fırıncıların) kurduğu bir derneğin varlığına işaret eder. Bahçıvanlar ise "kepouroi" adında bir dernek kurmuşlardır.

"Akhisar Ovası ve Çevresindeki Orta Tunç Çağı Buluntu Merkezleri" adlı üçüncü bölüm başlığı adı altında tez çalışmanın asıl amacını oluşturan bölümlerden birisini oluşturmaktadır. Bu bölümde Orta Tunç Çağı'nda Akhisar ve yakın çevresindeki höyükler kültürel açıdan birbirine yakın olan bölgelerle kıyaslanarak incelenmektedir. Bu kapsamda Manisa ili ve çevresinde Prehistorik ve Protohistorik çağlardaki durumunun araştırılması amacıyla Prof. Dr. Engin Akdeniz tarafından 2007 yılından itibaren 2010 yılına kadar devam etmiş olan yüzey araştırmasında, daha önceden saptanan merkezlerle birlikte toplam 104 buluntu merkezi tespit edilmiştir. Bahsi geçen çalışmalar sonucunda Manisa yöresinde Prehistorik-Protohistorik Çağ buluntu merkezlerinin dağılımı ve özellikleri hakkında genel hatlarıyla bilgi sahibi olunmuştur. Bu bölümün değerlendirilmesinde özellikle benim de 2012'den bu yana kazı ekip üyesi olarak çalışma imkânı bulduğum Hastane Höyüğü kazı sonuçlarından elde edilen bilgilerden de yararlanılmıştır.

Akhisar ilçesi ve yakın çevresindeki buluntu merkezlerine bakıldığında; Neolitik Çağ'dan başlamak üzere, höyük yerleşimleri, tepe üstü yerleşimleri, yamaç yerleşimleri, mezarlıklar, atölyeler tespit edilmiş olsa da Orta Tunç Çağı'na ilişkin sadece höyük yerleşimleri saptandığından tezde bu höyük yerleşimleri ele alınmıştır. Buna göre tez kapsamında değerlendirilen höyükler şu şekildedir: Hastane Höyüğü, Dağdeviren (Akırbeyçiftlik) Höyüğü, Akhisar Höyüğü, Kennez I

Höyüğü, Masantı Höyüğü, Çamönü Höyüğü, Kefayettin Tepe Höyüğü, Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü, Mecidiye Höyüğü ve Akdeğirmen Höyüğü'dür. Bahsi geçen höyükler, Akhisar'ın ilçe merkezindeki Hastane Höyüğü'nün konumu dikkatte alarak en yakınından uzağa doğru sıralanmıştır. Söz konusu höyük isimlerinin adları ve konumu harita üzerinde işaretlenmiştir. Orta Tunç Çağı'na tarihlenen ve tez konusu içerisinde işlenen höyükler arasında Bedeller (Örentepe I) Höyüğü'nde tespit edilen seramik buluntuların dönemi tartışmalı olduğundan höyük sadece harita üzerinde gösterilmiştir.

Seramik tanımlamasında destek sağlayan "Katalog" adı altında başlığını taşıyan dördüncü bölümdür.

Çalışmanın asıl amacını oluşturan araştırmacılardan diğer önemli bölüm ise "Akhisar Ovası ve Çevresindeki Orta Tunç Çağı Buluntuları" başlığını taşıyan beşinci bölümdür. Bu başlık adı altında, "Çanak Çömleğin Teknik Özellikleri" ve "Kap Formları" ele alınmıştır. Çanak Çömleğin Teknik Özelliklerinin buluntu merkezlerinde ele geçen seramiğin hamuru, fırınlanması, teknik yapımı ve bezeme gibi özellikleri incelenmiştir. Kap Formlarında ise çanak-çömleğin sahip olduğu genel form özelliklerine değinilmeye çalışılmıştır. Söz konusu merkezlerde ele geçen buluntuları işlerken hem kendi içinde değerlendirilmiş hem de yakın çevresindeki yerleşim merkezlerinde ele geçen buluntuların benzer yönleri dikkate alınarak anlatılmıştır.

Akhisar Ovası ve Çevresi Orta Tunç Çağı seramiğinde, gri, mikalı sarı astarlı, devetüyü ve kırmızı mallar hâkimdir. Bunun yanı sıra, az sayıda kahverengi mallarda ele geçmiştir. Bu mal grupları çoğunlukla çark yapımıdır. Bu mal grupların hamurunda genellikle, kum, mika katkı varken, bazı örneklerde ise, taşçık ve kuvars da vardır. Seramiğin fırınlanması genel olarak iyi derecede pişmiş, bunu takip eden orta-iyi derecede pişmiş ve en azı ise orta derecede pişmiş mal gruplarıdır.

Yukarıda bahsedilen bilgiler dışında tezde çanak-çömleğin katalogu yapılmış, gravür, fotoğraf, çizim ve grafiklerle de desteklenmiştir.

1. AKHİSAR YÖRESİ GENEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

1.1. Akhisar'ın Fiziki Coğrafyası

1.1.1. Konumu ve Ulaşımı

Akhisar İlçe merkezi, Ege Bölgesi, Manisa İli'nin kuzeyinde yer almakta olup ilin en büyük ilçesidir. Akhisar'ın güneybatısında Saruhanlı, kuzeybatısında Kırkağaç, Soma ve Balıkesir'in Sındırgı İlçesi, doğusunda Gördes ve güneyinde Göl marmara İlçeleriyle komşudur¹.

İlçe merkezi bulunduğu konum sayesinde tarih boyunca önemini korumuştur. Antik dönemde Thyateira; Sardeis, Pergamon ve çevredeki diğer antik kentler için kavşak konumundaydı. Günümüzde ise, Akhisar yine bulunduğu konum ve güzergâh sayesinde benzer öneme sahiptir. Güneyinde İzmir, Aydın, Denizli ve Muğla gibi şehirlerle bağlantı kurarken; kuzeyinde ise, başta İstanbul-Bursa olmak üzere Güney Marmara'ya birbirine bağlar. İlçe merkezi, İzmir-İstanbul karayolu üzerinde bulunup, Manisa'ya 52 km. İzmir'e 90, Balıkesir'e 86 km. uzaklıktadır. Ulaşım, çoğunlukla 1955 yılında açılan karayolu ile sağlanmaktadır. Akhisar'ı, İzmir'e bağlayan demiryolu 1890 yılında inşa edilmiştir. 1912 yılında demiryolu Bandırma'ya kadar uzatılmışsa da İstanbul'a kadar bağlantısı sağlanamamıştır². Aynı ada sahip ilçenin konumlandığı Akhisar Ovası, farklı yüzey şekillerine sahip olup, Akselendi ile Manisa Ovası arasındaki platonun Kumçayı tarafından yarılması ve birikintilerle dolması ile oluşmuştur³. Asıl Ege bölümünde yer alan Akhisar ilçe merkezi, Batı Anadolu'daki doğu-batı yönlü ovalardan biri olan Gediz Ovası'nın kuzeyinde yer almaktadır. Doğu-batı yönünde yaklaşık uzunluğu 6 km, kuzey-güney doğrultusundaki uzunluğu 6 km, güneybatı-kuzey-doğu doğrultusundaki uzunluğu 6.5 km ve güneydoğu-kuzeybatı doğrultusundaki yaklaşık uzunluğu 5 km.'dir. Akhisar ilçesinin alanı 1706 km.²'dir. Bu alan ile ilin en büyük ilçesi olup Manisa ilinin %12.9'unu oluşturmaktadır⁴.

Akhisar Ovası yaklaşık 2406 km² alana sahiptir. Genişliği 25-47 km., uzunluğu ise 25-54 km. arasındadır. Akhisar arazisi doğuda Gördes'e doğru arazi

¹ Doyduk 2006, 16.

² Doyduk 2006, 16.

³ <http://www.manisa.gov.tr/> (11.11. 2016).

⁴ Karakuyu vd. 2012, 20.

yükselir ve dağlık hale gelir. Güneyde Marmara gölü havzası, Çal Dağı ve Manisa Ovası bulunur. Batıda ise volkanik bir kütlede ibaret Yunt Dağları bulunmaktadır⁵.

İlçe; Reşatbey Mahallesi, Atatürk Mahallesi, Seyit Ahmet Mahallesi, Hurriyet Mahallesi, Hacı İshak Mahallesi, İnönü Mahallesi, Ragıpbey Mahallesi, Paşa Mahallesi, Kethüda Mahallesi, Ulu Cami Mahallesi, Efendi Mahallesi, Şeyh İsa Mahallesi, Hashoca ve Cumhuriyet Mahallesi olmak üzere on dört mahalleden oluşmaktadır⁶.

Akhisar, verimli bir ovaya sahip olması sebebiyle tarih boyunca daha çok tarımsal potansiyeliyle ön plana çıkmıştır. Fakat son yıllarda gelişmiş sanayisiyle de kendinden söz ettirmektedir. Ancak çarpık sanayileşme ve kentleşme Akhisar Ovası için ciddi bir tehdittir. Bu sebeple Ege'nin en güzel ovalarından birisi ve şüphesiz zeytin tarımı küçümsenmeyecek düzeyde tehdit altındadır.

Akhisar'ın çevresinde kaliteli mermer yatakları bulunmaktadır. Akhisar'ın 16 km güneydoğusunda yer alan ve Kulaksızlar Prehistorik mermer idol-kap atölyesine de kaynak sağlayan Harmandalı mermer yatağı antik dönemden günümüze kadar inşaatlarda işlev görmektedir. Thyateira mermerinin buradan alındığı ve ona yakın olan Kulaksızlar yerleşiminin idolleri de bu mermerden yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu zengin yataklar plansız işletmeler sebebiyle günümüzde ekonomik değerinin yanı sıra yöre tarımı için risk yaratmaktadır.

1.1.2. İklimi

Akhisar'da doğudan-batıya, güneyden-kuzeybatıya gidildikçe yoğun olarak ovalık arazi karşımıza çıkmaktadır. Bu şablon erken kültürlerin dağılımında da özellikle yerleşim türüne göre genel çerçeveyi oluşturmaktaydı. Aşağı Gediz Yöresi Akdeniz ikliminin etkisindeyken, Bakırçay Yöresi'nin bir kısmıyla Gördes-Uşak Yöresi'nde Akdeniz ikliminin karasal versiyonunu yaşamaktadır. İl merkezinin yıllık sıcaklığı yaklaşık olarak 17 C⁰ iken, en yüksek sıcaklığı ise 45 C⁰'ye ulaştığı olmuştur⁷. Günümüze kadar ölçülen en yüksek sıcaklık 45 C⁰, en düşük sıcaklık ise eksi(-)14 C⁰ dir⁸. Aylara ait sıcaklık değerleri 6.2 C⁰ (Ocak ayı)

⁵ Satış 1994, 11.

⁶ Karakuyu 2012b, 10.

⁷ Akdeniz 2011a, 9-10.

⁸ [http://thyateirakazisi.com/\(10.12.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(10.12.2016)).

ile 26.7(Temmuz ayı) arasında değişir. Dört ayın sıcaklığı 20 C⁰'nin üzerindedir(Haziran 24 C⁰; Temmuz: 26.7 C⁰; Ağustos 26.4 C⁰ ve Eylül 22.2 C⁰). Sonbahar aylarının sıcaklığı 11.9 C⁰-22.2 C⁰ arasındadır. İlkbahar aylarının sıcaklığına baktığımızda ise, 9.5 C⁰-19.7 C⁰ arasında yer alır. Akhisar'ın yıllık maksimum sıcaklık 22.6 C⁰ dir. Yaz ayların sıcaklığı 31 C⁰ nin üzerindedir. Kış aylarının maksimum sıcaklık değerleri ise, 13 C⁰ nin altındadır. Ortalama yıllık minimum sıcaklığı 9.4 C⁰ dir⁹. Sağanak yağışların en yoğun olduğu mevsim kış mevsimi olup aralık ayıdır. Akhisar'da kar yağışları ehemmiyetsizdir. Kar yağışları günlerin yıllık ortalaması 1.3 gündür. 16 yıllık verilere göre Akhisar'da hâkim rüzgâr yönü kuzeydir¹⁰. Akhisar yöresinin yükseltisi 120 m.'yi geçmeyen ova tabanı ile etrafında yükseltisi 1000-1500 m. civarında olan engebeli arazi arasında yükselti farkından dolayı sıcaklık farklılıkları da görölmektedir.

Manisa'daki öteki ovalar gibi Akhisar Ovası'nda da iklim koşulları üzerinde etkili olan en önemli coğrafi faktör, Ege Denizi'ne mesafesidir. Bölgedeki dağların doğu-batı doğrultusunda olmaları, denizin ılıtıcı etkilerini iç kısımlara kadar sokulmasını kolaylaştırmıştır¹¹.

1.1.3. Yükselteleri, Göl ve Akarsuları

Akhisar şehir merkezinin denizden olan yüksekliği 84 m. ile 198 m. arasında değişirken, ortalama deniz seviyesi yüksekliği ise 100 m. dir¹². İlçe merkezinin denizden yüksekliği 106 m. yüzölçümü 1.754 km². dir¹³. Ancak bazı yayınlarda, Akhisar'ın deniz seviyesinden yüksekliği sadece 60 m. verilmiştir¹⁴. Yöredeki en alçak nokta, ilçenin kuzeydoğusunda Kum Çayı boğazının taban kısmıdır (60 m.)¹⁵.

Akhisar İlçe merkezinin kuzeybatıdaki dağlık kesim burası bütünüyle çevre alçak sahaların ortasında yükselen yekpare bir dağlı kütle görünümündedir. Çamlıca Dağı, bu dağın doğusunda yer alan ve en yüksek yeri noktasına atfen Kocakaya Dağları ismi verilebilecek olan dağlık kısım, aynı dağın güneyinde yer

⁹ Hoşgören 1983, 50-51.

¹⁰ Hoşgören 1983, 55-60.

¹¹ Temuçin 1991, 25.

¹² Karakuyu vd. 2012, 20.

¹³ [http://www.akhisar.gov.tr/\(12.12.2016\)](http://www.akhisar.gov.tr/(12.12.2016)).

¹⁴ Satış 1994, 11.

¹⁵ [http://thyateirakazisi.com/\(12.12.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(12.12.2016)).

alan Ada tepe kütlesi ve güneybatısında yer alan Asar tepe kütlesi olmak üzere dört kütleyle ayırmaktadır. Çamlıca dağının en yüksek noktasını teşkil eden 1211 m. dir¹⁶.

Akhisar ilçe merkezi, Aşağı Gediz Yöresi'nin en önemli dağı Yunt Dağı'nın doğusunda yer alır (Aspordene). Kuzey uzantısı Tarhala Dağı'nda 1116 m. yüksekliğindedir. Ayrıca yörenin güney sınırını oluşturan antik devirde Sipylos, günümüzde Spil ya da Manisa dağı da denilen dağ kütlesi, batıda 1076 m. Yamanlar dağı ile doğusundaki 1513 m.' lik Manisa dağlarının birleşmesinden oluşmaktadır. Dağın kuzeybatı kısmı 1400 m. Güneydoğusundaki Uysal Dağı, Alaşehir Çayı'na(Kogamos) paralel olarak uzanan, pek yüksek ve düzenli olmayan bir yükseltidir¹⁷. Kuzeyinde Kadıdağ, Yatağan ve Demirci Dağları'n bir uzantısı olan Gölcük Dağları, batıda ise Yunt Dağları ve güneyde Çal Dağları sınırlandırmaktadır. Karahöyük Dağı, Akhisar'ın güneyinde ve Akselendi'nin batısında yer almaktadır. Görenez Dağı, Akhisar'ın kuzeydoğusunda bulunan yüksek platoların ve dik yamaçların üzerinde yükselmektedir. Bahsi geçen İlçeye ait en yüksek nokta olan(1280 m.)Yayla Tepe'nin de üzerinde bulunduğu Görenez Dağı kristalleşmiş kalker ve mermerden oluşmaktadır¹⁸.

Kocakaya dağlarının en yüksek kesimini teşkil eden bu sırtın üzerinde, kuzeyden-güneye doğru, Kocatepe (1056 m.), Kocakaya Tepesi (1073 m. en yüksek nokta), Dedetepe (940 m.) gibi zirveler yer alır. Batıdaki sırtın ise en yüksek noktası Çiftlikköy'ün 2 km. kadar güneydoğusundadır ve yükseltisi 900 m.'yi bulur. Bu sırtın üzerindeki diğer zirveler Mağara Tepe (890 m.), Üççeşmebaşı Tepesi (886 m.), Oğlak Tepe (821 m.) ve Çaltı Tepe (811 m.) meydana getirir¹⁹.

Akhisar Ovası'nın en önemli akarsuyu, antik çağda Hyllos ya da Phryrgios Çayı denilen Kum Çayı'dır. Kum Çayı, ilk çıktığı yer olan Gördes yakınlarındaki Gördes çayı olarak anılır. 60 km. uzunluğunda olan Kum Çayı, Akhisar sınırları içerisine girer ve batıya doğru 18 km. uzunluğundaki bir boğazı aşır Kayacık Deresi ile birleşir. Sonrasında Gördük Çayı ile bileşerek Gediz'e ulaşırlar²⁰.

¹⁶ Hoşgören 1983, 79.

¹⁷ Akdeniz 2011a, 9.

¹⁸ Karakuyu vd. 2012, 28-31.

¹⁹ Hoşgören 1983, 81.

²⁰ Satış 1994, 12.

Kuzeydoğu köşesinden inceleme sahasına diren Gördük Çayı, Selçikli ve Akhisar Ovalarını kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda giden, Selendi Ovası'nın batısında Ilıcak Çayı ile birleşir ve Kumçayı adını alarak inkonsekant(Eğime uymayan, eğim olmayan boğaz) bir boğazdan sahayı terk eder²¹. Kumçayı'nın ağız tarafı devamlı olarak, Gördük Çayı, Ilıcak Çayı ve Gök Çayı'nın sularıyla beslenmektedir. Deli Çay ve Kale Dere, Akhisar Ovası'nın doğusunda yer alan yüksek sahalardan doğan bu çaylar sularını Akhisar Ovası'na boşaltırlar. Ilıcak çayı ise Beşgöz kaynağından doğar. Ilıcak Çayı Selendi Ovası'nın doğu kenarı boyunca, Yıllancık deresi, Katır dere, Domuz dere gibi bir takım küçük derelerle de beslenir²².

Daha uzak mesafedeki iki önemli akarsu ise güneydeki Gediz (Hermos/Hermus) ile kuzeydeki Bakırçay'dır (Kaikos). Bunlardan Gediz, 401 km.'lik uzunluğuyla Ege Bölgesi'nin Büyük Menderes'ten sonraki 2. büyük akarsuyudur. Gediz ve Bakırçay günümüzde olduğu gibi eski çağlarda da bölgede pek çok kültürün gelişmesine olanak sağlanmış olmalıdır²³. İlçe'nin akarsuların getirdikleri alüvyal dolgu ve kısmen yamaç erozyonu, verimli Akhisar Ovası'nı meydana getirmiştir. Genel olarak Ege ikliminin özelliklerinin görülmesi de verimliliği arttırmaktadır²⁴.

Gediz (Hermos) nehri, Salihli'nin kuzey-batısından Demir Çay ile birleşerek Gediz (Hermos) adını alır ve daha sonra Manisa'nın 3 km kuzeyine geldiğinde Akhisar'ın kuzeybatısından gelen, Gürdük Çay (Lykos) ve Gördes'ten (Julia Gordos) doğan Kum Çayı (Hyllos) olarak güneyden Tahtalı Dağ'ın kuzeydoğusundan doğarak bir kavis çizen Nif Çay (Kryon) ile birleşir. Menemen boğazına girerek ovayı sulayarak sonra Eski Foça (Phokaia) ve Çamaltı tuzlası delaylarında Sakız limanından denize dökülür²⁵.

1.1.4. Bitki Örtüsü ve Ormanları

Bitki örtüsünün kapladığı alan %71-100 arasında olan ormanlar esas olarak Çamlıca Dağı'nın kuzey ve kuzeybatı yamaçları üzerinde, Büknüş ovasının güney ve güneybatı ile Akhisar ovasının kuzeydoğusundaki nispeten yüksek

²¹ Hoşgören 1983, 63-64; Doyduk 2006, 16.

²² Hoşgören 1983, 64.

²³ Akdeniz 2011, 10.

²⁴ [http://thyateirakazisi.com/\(12.10.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(12.10.2016)).

²⁵ Akşit 1983, 20.

kesimlerde yer alır. Buradaki ormanlar laden, ağaç fundası gibi bodur maki elemanlarının yanı sıra Kızılcamların da yer almaktadır²⁶.

Akhisar Ovası'nın etrafı hafif engebeli dağlarla kaplıdır. Buralardaki zeytinlikler, çam ormanları, makiler, koca yemişler, armut ve mersin bitkileri yetişir. Ovada en önemli bitki, büyük ekonomik potansiyeli bulunan ve halkın geçim kaynağı olan tütündür. Kavun, karpuz üretimi de kayda değerdir. Sazoba ve Beyoba'da pamuk birinci derecede yer tutar²⁷.

Akhisar iklimi, Akdeniz iklim özellikleri görüldüğünden doğal bitki örtüsü maki bitki topluluğudur. Makiler 600 m. yüksekliğe kadar görülmektedir. 600 m. den daha yükseklerde çam ormanlarının en yaygın olduğu kesim, ilçenin kuzey kesimi ile güney ve batısında yer yer fundalıklar görülür²⁸.

Yörede ibrelili türlerden Kızılcım, Karaçam, yapraklı türlerden ise Saçlı Meşe, Palamut Meşesi, Pırnal Meşesi ve diğer bazı meşe türleri doğal olarak yetişmektedir. Yörede bulunan bazı orman türleri, verimlilikleri ve kapladıkları alanlar mevcuttur²⁹.

1.2. Akhisar'ın İktisadi (Ekonomik) Coğrafyası

1.2.1. Sanayisi

Geçtiğimiz yüzyılda Akhisar'ın en önemli zanaat dallarından olan tabaklık, kavaflık, kalaycılığın zamanla önemini kaybettiği görülmektedir. Geçmişten günümüze kadar, varlığını yaygın bir şekilde sürdüren zanaat dalı keçeciliklerdir. Ayrıca minyatür at arabacılığı imalatçılığı da devam etmektedir. Ticaret hayatında olduğu gibi kentin sanayisinde de; tarım ürünleri belirleyici olmuştur. Ova yerleşmesinde ticaret, tarım bazı merkezlerde ise sanayiye dayanan ekonomiye sahiptir. Yamaç ve dağ yerleşmelerinde ise daha çok tarım ve hayvancılıkta geçinen genelde köylerden oluşmaktadır³⁰.

²⁶ Hoşgören 1983, 73-74.

²⁷ Satış 1994, 13.

²⁸ <http://www.akhisar.gov.tr/>(19.12.2016).

²⁹ Yörük vd. 2005, 4.

³⁰ Akdeniz 2011, 11.

Akhisar’da ekonomi büyük ölçüde tarım ve tarıma dayalı sanayi sektörüne bağlıdır. Son yıllarda tütünün yerini zeytin almıştır. Ayrıca başta Graniser olmak üzere gerek Organize Sanayi Bölgesinde gerekse ilçe merkezinde kurulu bulunan irili ufaklı 100’ün üzerinde fabrika ve tesis üretimlerine devam etmektedir. İlçe sınırları içerisinde tesisleri bulunan Keskinöğlü A.Ş.’nin tavuk ve yumurta üretimi ilçe ekonomisine önemli girdi sağlamaktadır³¹.

Akhisar ilçe merkezi tarihin her döneminde önemli bir ekonomik merkez olma özelliğini korumayı başarmıştır. Akhisar ilçe merkezinde iki önemli sanayi merkezi olmakla birlikte bu merkezlerin dışında mahalle içerisinde ve mahallelerin dış kesimlerinde fabrikalar, küçük ve orta ölçekli işletmeler atölyeler ve konfeksiyonlar bulunmaktadır. Akhisar ilçesinin en önemli sanayi merkezleri Akhisar Küçük ve Organize Sanayi siteleridir³².

1.2.2. Hayvancılığı

Keskinöğlü şirketine ait tesislerde yılda 2,85 milyon yarka (Yumurta dönemine girmiş hayvana yarka denir); 71 milyon etlik civciv; 8,8 milyon yumurta yönlü dişi civciv; 1 milyar yumurta; 151 bin ton piliç eti; 23 bin ton ileri işlenmiş piliç eti ve 12 bin ton organik gübre üretilmektedir. Ülkemizde üretilen yumurta viyolünün % 45’i, yumurtanın % 8’i, piliç etinin % 10’u Keskinöğlü şirketi tarafından gerçekleştirilmektedir³³.

Manisa ile Akhisar arasının yol boyunca Keskinöğlü’na ait çok sayıda tavuk tesisinin yer aldığı görülmektedir. Bu fabrikalar ilçe ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır. Ancak, yaz aylarından bu fabrikalardan çıkan kokular Akhisar da dâhil olmak üzere çevresindeki halkı rahatsız etmektedir.

İl sınırlarındaki doğal ortamda çok çeşitli hayvan türleri vardır. Bunlar arasında karaca, geyik, yaban domuzu, tilki, çakal, sincap, kirpi, tavşan, şahin akbaba, atmaca, doğan, kerkenez, ağaçkakan, yaban güvercini, sığırcık ve diğer bazı türler sayılabilir. Özellikle “Yılkı Atları” daha güneydeki Sipylos dağı başta olmak üzere birkaç yerde görülen ilginç türlerdir. Doğal göller, baraj gölleri ve

³¹ [http://www.akhisar.gov.tr/\(11.10.2016\)](http://www.akhisar.gov.tr/(11.10.2016)).

³² Karakuyu vd. 2012, 67.

³³ [http://www.akhisar.gov.tr/\(18.11.2016\)](http://www.akhisar.gov.tr/(18.11.2016)).

bazı akarsularda ise çeşitli balık türleri vardır. Toprağın verimli olmadığı güneydoğu kesimlerinde koyun yetiştiriciliği ön plandadır³⁴.

1.2.3. Tarımı

Akhisar'ın, toplam tarım arazisinin 343.840 dekarlık (%42) kısmında sulu tarım mevcut olup, ticari olarak zeytin, tütün, buğday, mısır, bağ, domates, biber, pamuk ve kavun üretimi yapılmaktadır³⁵. Tarımsal üretimin önemli bölümü Akhisar zeytinidir. Akhisar'da üretilen zeytinlerin bir kısmı başka bölgelerin zeytini adı altında iç piyasaya sürülmektedir³⁶.

Akhisar'ın ilçe merkezi ve sınırları içerisinde yaklaşık olarak 80.000 hektarlık tarım alanıyla çok büyük bir tarımsal potansiyele sahip olmuştur. Farklı sebze ve meyve türlerinin yetişmesinde uygun olan bu topraklarda en önemli endüstri bitkisi tütün ve zeytindir. Fakat tütünün geleneksel önemi son yıllarda yerini zeytine bırakmıştır. İlçe sınırlarında 12 milyon civarındaki zeytin ağacı sofralık zeytin ve zeytinyağı üretiminde Akhisar'ı ciddi bir merkez haline getirmiştir³⁷.

İlçede 454 adet gıda üretimi, 911 adet gıda satış ve 796 adet toplu tüketim yeri olmak üzere toplam 2.161 gıda işyeri mevcuttur. Zeytinde Entegre ve Kontrollü Ürün Yönetimi (EKÜY) Projesi Türkiye'de ilk defa Akhisar'da 2012 yılında 196 çiftçi ile 8.642 dekarlık alanda pilot olarak uygulamaya başlanmış, 2015 yılında 5 köyde 40 çiftçi ile 2.619 dekar alanda Zeytinde EKÜY Projesi uygulanmaya devam edilmiştir³⁸.

1.3. Akhisar'ın Beşeri Coğrafyası

1.3.1. Nüfusu

Akhisar İlçesinin nüfusu, son nüfus sayımına göre 9 belde ve 86 köyüyle birlikte yaklaşık 160 bindir. Nüfusun 100 binden fazlası ilçe merkezinde yaşamaktadır. Bu rakam ülkemizdeki çoğu ilin nüfusundan fazladır. Nüfustaki

³⁴ Akdeniz 2011, 11-12.

³⁵ [http://www.akhakazisi.com/\(23.10.2016\)](http://www.akhakazisi.com/(23.10.2016)).

³⁵ [http://thyateirakazisiisar.gov.tr/\(23.10.2016\)](http://thyateirakazisiisar.gov.tr/(23.10.2016)).

³⁶ [http://thyateirakazisi.com/\(23.10.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(23.10.2016)).

³⁷ [http://thyateirakazisi.com/\(28.05.2017\)](http://thyateirakazisi.com/(28.05.2017)).

³⁸ [http://www.akhisar.gov.tr/\(23.10.2016\)](http://www.akhisar.gov.tr/(23.10.2016)).

kadın erkek oranı yaklaşık yarı yarıyadır. Nüfusun bu denli yüksek olmasının en önemli sebebi Akhisar'ın bulunduğu coğrafi konumdur³⁹. Akhisar'da 1939 yılında ilçe nüfusu 22.700,'dür. Söz konusu ilçe merkezinin toplam yeşil alan miktarı ise 144.400 m²'dir. Bu tarihte kişi başına düşen yeşil alan miktarı 6,36 m² kişidir. 2000 yılında Akhisar'ın kentsel açık yeşil alan miktarı 635,890 m²'dir. Son nüfus sayımlarına göre kent nüfusu 81,600'dür⁴⁰. Günümüzde, Akhisar yıllık nüfus artışı %10 oranında olup, Türkiye genel nüfus artış hızının yaklaşık olarak yarısı kadardır⁴¹.

İlçe nüfusunun Cumhuriyet Dönemi'ndeki gelişimi incelediğinde 1935 yılında 63.797 iken, 1940 yılında 68.807'ye, 1960 yılında 104.744'e, 1940 yılında 152.397'ye, 2000 yılında 152.582'ye ve 2010 yılında ise, İlçe nüfusu 158.614'e ulaşmıştır. Akhisar Cumhuriyet döneminde en yoğun nüfus artışının %17 ile 1950-1955 arasında. 1927-2010 yılları arasında en fazla nüfus artışının olduğu dönem 1927-1935 yılları arasındır⁴².

Akhisar'da 1935 yılının öncesinde savaşlar, göçler ve mübadele ile meydana gelen hızlı nüfus hareketi ve idari yapılanmada meydana gelen değişikliklerden dolayı Akhisar ilçesinde nüfus yapısı değişken bir yapıya sahipken 1935 yılından sonra Akhisar ilçesinde nüfus değişimleri olağan şekilde gelişmeye başlamıştır⁴³.

1925-1926 yılları arasındaki ilk devlet salnamesinde Akhisar'ın nahiye ve köylerinin de dâhil olduğu toplam nüfus verilmektedir. Buna göre Akhisar'da 20.130'u kadın ve 20.135'i erkek olmak üzere toplam 40.265 nüfus bulunmaktaydı⁴⁴. Akhisar nüfusu yıllara göre değişim kır ve kent nüfus zaman içerisinde büyük değişimler gösterdiği Akhisar ilçesinin 2011 yılı itibariyle sahip olduğu nüfus miktarı 159.650 kişidir. Bunlardan 56.447; yani %35 kırsal kesimde yaşarken 102.167; %64.4'ü ise şehirde yaşamaktadır⁴⁵.

³⁹ <http://thyateirakazisi.com>(15.11. 2016).

⁴⁰ Yörük vd. 2005,180.

⁴¹ Doyduk 2006, 17-18.

⁴² Karakuyu vd.2012, 109.

⁴³ Karakuyu vd. 2012, 116.

⁴⁴ Karakuyu vd. 2012, 111.

⁴⁵ Karakuyu 2012a, 17.

1.3.2. Sosyolojik Yapı, Gelenek, Görenek, Örf ve Adetleri

Akhisar'da sosyal yaşama birlik ve beraberlik hâkimdir. Örf ve adetlerine bağlılık vardır. Sosyal yaşam genelde; işyeri, ev, kahvehane, akraba ziyareti, bahar ve yaz aylarında piknik ve civarda bulunan (özellikle Dikili ve Ayvalık) deniz kenarlarında tatil çerçevesinde geçer. Akhisar'da ikamet eden birçok kişinin yakın çevrede yazlığı mevcut olup en azından yaz aylarında hafta sonlarını burada geçirirler⁴⁶.

İlçe merkezinde sosyal yapı çoğunlukla anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailelerden oluşur. Çocuk sayısı iki civarında seyretmektedir. Yörede akraba evliliklerine pek rastlanmaz ve özellikle muhacirlerde kardeş çocuklarının birbiri ile evlenmesi hoş karşılanmaz. İlçede evlilikte başlık parası vb. bir uygulama yoktur. Ailede baba tarafının özel bir ağırlığı ve saygınlığı olmakta, soy baba tarafından izlenmekte, miras bölüşümü "Medeni Kanun" hükümleri çerçevesinde yapılmakla birlikte, kırsal kesimde, babanın ölümü halinde mirasın büyük bir bölümünün erkek çocuğa bırakılması gerektiği şeklinde bir kanaatte vardır. Ailede kadınlar genellikle ev içi işleri ve çocuk bakımı ile uğraşmakta, kırsal kesimde tarla ve bahçe ile ilgilenmekte, hayvanlara bakmakta, eliş vb. ile de uğraşmaktadır⁴⁷.

Belediye Sosyal ve Kültür İşler Müdürlüğü'nün gayretleriyle düzenlenen çok sayıda etkinliğin yanı sıra sinema salonu kültürel yapının canlı kalmasını sağlamaktadır⁴⁸.

Akhisar'ın İlçe merkezinde her yıl düzenli olarak Mayıs ayında Çağlak Festivali düzenlenmektedir. Giderek daha canlı bir hal alan bu festival ilçe merkezinin Balkanlar'daki soydaş kentlerle ilişkisini de geliştirmektedir. Makedonya'daki Gostivar ile Karadağ'daki Rozaje başta olmak üzere pek çok yerleşim, Akhisar ilçesi ile kardeş şehirlerdir⁴⁹.

İnsanların büyük çoğunluğu bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olup, yeşil kartlı vatandaş oranı %10'dur. Akhisar Kaymakamlık Resmi Sitesine baktığımızda vatandaşın kurallara uyduğunu ve halk ile ilçe yönetimi arasındaki ilişkinin

⁴⁶ <http://www.akhisar.gov.tr/>(14.11.2016).

⁴⁷ <http://www.akhisar.gov.tr/>(14.11.2016).

⁴⁸ <http://thyateirakazisi.com/>(07.10.2016).

⁴⁹ <http://thyateirakazisi.com/>(27.05.2017).

uyumlu olduğunu söylemektedir⁵⁰. Oysa Akhisar’da dolaştığımızda halkın büyük bir kısmının kurallara uymadığı görülmektedir. Örneğin Trafik kurallarına uymayan, bir kısmının uyuşturucu kullanması (bunların içerisinde yaşları küçük bir grubunda uyuşturucu kullanması) Bali çekmesi, esrar içmesi, son zamanlarda Türkiye’nin diğer şehirlerinde olduğu gibi Akhisar’da da bonzai denilen uyuşturucu maddesinin ortaya çıkması ve yaygınlaşması söz konusudur. Uyuşturucu maddelerinin kullanımı yaygınlaştığından dolayı, istedikleri şeyleri yapmaları ve istedikleri yasak bölgelere girmeleri konusu arkeolojik kazı sahaları için de ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Yine Kaymakamlık Resmi Sitenin verilerine göre, halkın çoğunluğu sosyal güvencesinin olduğu ve %10’luk kesimin yeşilkartlı olduğu belirtilmektedir. Buna göre, ilçe merkezinin nüfusu 110-120 bin olan Akhisar vatandaşların sadece %10’luk bir kısmın yeşil kartlı olduğu söylenmektedir. Yöre halkıyla yaptığım görüşmelere dayanarak bu verilerde bir tutarsızlık olduğunu düşünmekteyim.

Yörenin Osmanlı’dan miras kalan geleneksel yapısı Yörük-Türkmen kültürüdür. Bulduğu coğrafi konum ve aldığı göçler Akhisar’ın sosyal yapısındaki çeşitliliği, zenginliği meydana getirmiştir. Kurtuluş Savaşı sonrasında başlamak üzere Güneydoğu Avrupa’dan gelen göçmenlerle zenginleşen sosyal ve kültürel yapı daha yakın tarihlerde iş bulmak amacıyla Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi ve az da olsa Güneydoğu Anadolu ve ülkemizin diğer bölgelerinde Akhisar’a göç eden insanlarla çeşitlenmiştir. Bütün bunların sonucunda Akhisar zengin bir sosyal yapıya sahip olmuştur.

⁵⁰ [http://www.akhisar.gov.tr/\(06.10.2016\)](http://www.akhisar.gov.tr/(06.10.2016)).

2. AKHİSAR OVASI VE YAKIN ÇEVRESİNDE YAPILAN ARKEOLOJİK ARAŞTIRMALAR

2.1. Seyyahlar (Gezginler)

Manisa'nın kuzeydoğusunda yer alan Akhisar ilçesindeki antik dönem yerleşimi Thyateira adıyla anılmaktadır. Söz konusu kent ve çevresi antik devirde Lydia Bölgesi'nin sınırlarındaydı. Thyateira'nın da dâhil olduğu Lydia bölgesinin kuzeyinde Mysia, Güneyinde Karia, Doğusunda Phrygia, Batısında İonia bölgesi bulunmaktaydı. Antik Çağ'daki Lydia bölgesinin önemli şehirleri arasında Thyateira dışında Sardeies, Philadelphia (Alaşehir), Attaleia (Selçikli), Nakrasa (İlyaslar), Tomara (Göcek), Hermokapeleia (Bükmüş), Apollonis (Plamut), Hierakome (Sazoba), Hyrkanis, Apollonos Hieron (Bozalan?), Magnesia, Tripolis(Yenice), Saittai (Sidas Kale) gibi kentler sayılabilir⁵¹. Kent, Lydia bölgesinin o kadar kuzeyindeydi ki bazı antik yazarlar; örneğin Strabon bu konuya değinerek Thyateira için, Sardes yolu üzerinde sol tarafta, bazılarınca Mysia'luların en uzaktaki kenti olarak bilinen, Makedonialılara ait bir kent olan Thyateira'nın olduğunu" belirtmektedir⁵².

Bilimsel çağ araştırmacıları da Thyateira ve çevresinin coğrafyası hakkında bilgi vermektedirler. Örneğin Texier, Thyateira şehrinin, Lydia'nın kuzey ucunda bulunduğunu ve Mysia sınırına o kadar yakın olduğuna vurgu yaparak bir zamanlar Thyateira'nın bahsi geçen alanın bölümlerinden biri olduğunu söylemektedir⁵³. Yine Texier, Sart (Sardeies)'tan, Bergama'ya (Pergamon) giden eski Roma yolunun, sağında Akhisar (Thyateira), solunda ise Apollonis'in olduğunu belirtmektedir⁵⁴.

Bilimsel araştırmacılarından Akşit, Thyateira'nın coğrafi yapısına bakıldığında; güneyinde Sipylos (Manisa Dağı) ile Thmolos (Bozdağı) sıra dağları bulunurken, söz konusu ilçe merkezinin kuzeybatısının ise Yunt dağı ile çevrelenmiş olduğunu, bir çukur ovasının (Hyrkanis yerleşkesi) başlangıcında kaldığını belirtmektedir⁵⁵. Sevin ise Batı Anadolu Tarihi Coğrafyası'nı konu alan eserinde, Lydia'nın kuzey ucundan başladığında, Hyrkanis Ovası'nın kuzeydoğu

⁵¹ Sevin 2001, 182-189.

⁵² Strabon XIII, 4, 4, 171-172 (C 625).

⁵³ Texier 2002, 79.

⁵⁴ Texier 2002, 78.

⁵⁵ Akşit 1983, 75.

ucundaki ilk büyük Lydia kentinin Thyateira (Akhisar/Tepe Mezarlığı) olduğunu söylemektedir⁵⁶.

Akhisar'ın (Thyateira) da içinde yer aldığı Lydia bölgesi, Batı Anadolu'da, Gediz ve Küçük Menderes ırmaklarının vadilerini kapsayan arazide bulunuyordu. Bu coğrafyaya Lydialılar'ın ne zaman ve nereden geldikleri konusunda kesin bir bilgi olmamakla birlikte, Lydia halkının Karia, Mysia ve Phryglerle akraba olarak gösterilmektedir⁵⁷. Kullandıkları dilin, Hint-Avrupa dil grubunda yer alan Lydialılar'ın, M.Ö. 2. Bin yıldan itibaren sonradan kendi adlarıyla anılacak olan bu bölgede var oldukları kabul edilmektedir⁵⁸.

Thyateira, geç antik devirde, özellikle de İncil'de Thyatira adıyla anılmaktaydı. Ancak bazı yayınlarda Thyateira'nın; Pelopeia, Semiramis ve Euhippa gibi aynı dönemde hem farklı isimlerle anıldığı hem de bu isimlerin farklı anlamlara geldiğinden söz edilmektedir⁵⁹. "Bir Lydia şehri olan Thyateira önceleri Pelopeia ve Semiramis farklı olan iki ismi birlikte kullandığını" söylenmektedir⁶⁰. Thyateira için Pelopeia ve Semiramis isminin kullanmasının yanı sıra Euhippa ismi de kullanılmıştır⁶¹. Nitekim Akhisar yakınlarında bulunduğu belirtilen bir yazıtta Thyateira, Semiramis ve Pelopia isimleri birlikte kullanmıştır⁶². Thyateira ismindeki "teira" kelimesinin Lydia dilinde "kale" ya da "kasaba" anlamına geldiğini savunan bazı araştırmacılar Thyateira'da Lydia döneminden itibaren bir yerleşim merkezi bulunduğunu önermektedirler. Böylece kentin tarihi daha erkene, Lydia krallığı dönemine çekilebilir⁶³. Thyateira(Akhisar) adının Grekçede "kız evlat" anlamı taşıyan 'thygater' kelimesi ile özdeş olduğunu çünkü Suriye Kralı Seleukos'un bir savaş sırasında kızı olduğunu duymasıyla kente bu adı verdiğini de belirtmiştir. Ancak kentin adı Lydia dilindeki yerleşim adlarıyla da (Aplateira, Teira gibi) uyum içindedir⁶⁴.

Yukarıda bahsedilen ve bilimsel verilere dayanan adlandırmalar dışında "ta Siateira" ve Ak-Hisar anlamında "Astro-Kastro" adlarının kullanılmasının

⁵⁶ Sevin 2001, 183.

⁵⁷ Sevin 2003, 281.

⁵⁸ Yüksel 2012, 11.

⁵⁹ Satış 1994, 39; Sevin 2001, 183; [http://thyateirakazisi.com/\(09.12.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(09.12.2016)).

⁶⁰ Şahin 1998, 60.

⁶¹ Satış 1994, 39; Sevin 2001, 183; [http://thyateirakazisi.com/\(09.12.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(09.12.2016)).

⁶² Akdeniz 2013b, 429; [http://thyateirakazisi.com/\(09.12.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(09.12.2016)).

⁶³ [http://thyateirakazisi.com/\(25.02.2017\)](http://thyateirakazisi.com/(25.02.2017)).

⁶⁴ Şahin 1998, 60; Akdeniz 2013b, 429-430; [http://thyateirakazisi.com/\(05.12.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(05.12.2016)).

bilimsel bir dayanağı yoktur⁶⁵. İzdem ve Satış, İmparator Kostantin'in Prensi Teodor Akhisar ilçe merkezine gelerek şimdi istasyon ile hastane arasında beyaz bir kale yaptırdığını ve bu kalenin yapımından sonra eski Tyatir'in adının Astrokastro olarak anıldığını, Astro'nun ak, Kastro'nun ise hisar anlamına geldiğini anlatmaktadırlar⁶⁶.

Bilimsel bir dayanağı olmayan, daha çok söylencelerle süslenen bir başka değerlendirme ise Thyateira'nın Amazonlar tarafından kurulduğuna ilişkindir. Benzer durum Batı Anadolu'daki birçok kentin kuruluş efsanelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Hatta bu değerlendirmeyi yapanlar çok daha ileri giderek tarih vermekte ve kentin "M.Ö. 1300 yıllarında Amazonlar tarafından "Thyateira" adıyla kurulduğunu ve Thyateira adının Amazonların kraliçesi Myrina'nın ünlü bir komutanına ait olduğunu" ifade etmektedirler⁶⁷.

Antik devirde önemli bir yerleşim olan Thyateira'yı barındıran Akhisar ve çevresi hakkındaki ilk çalışmalar daha çok kentin geç antik devirde İncil'de sözü edilen ilk yedi cemaate sahip olmasıyla alakalıdır. Bu sebeple, 17.yy'dan itibaren pek çok batılı gezgin (seyyah) Akhisar'ı (Thyateira) ziyaret etmiş, kent, diğer altı cemaat yeriyile birlikte araştırmacıların ilgi odağı olmuştur. Lydia'nın; Ephesos, Thyateira, Smyrna, Pergamon, Sardeis, Philadelphia ve Laodikeia bilinen yedi kentinden biri olan Thyateira, daha 1.Yy'da "Hristiyan Kiliseler" unvanını hak kazanmıştır⁶⁸.

İncil'in Vahiy 1. bölümünde "Asya Eyaletindeki Yedi Kilise Topluluğuna Mektuplar" (4-20) başlığında Thyateira'dan şöyle bahseder: "Rab'in günü ruh yönetiminde dalınca geldim ve arkamdan boru sesi gibi güçlü bir ses duyurulduğunu anlatmakta olan Jezebel şöyle diyordu: "gördüklerini kitaba yaz ve yedi kentteki kilise topluluklarına gönder; Ephesos'a, Smyrna'ya, Pergamon'a, Sardeis'e, Thyateira'ya, Philadelphia'ya ve Laodikeia'ya"⁶⁹.

İncil'in Vahiy 2. bölümünde, "Tiyatira'daki Topluluğa" (18-26) başlıklarında Thyateira'dan bahsederken: "Thyateira'daki kilisenin meleğine yaz, gözleri alev alev yanan ateşe, ayakları parlak tunca benzeyen Tanrı'nın oğlu şöyle

⁶⁵İzdem 1944, 13; Doyduk 2006, 24.

⁶⁶İzdem 1944, 13; Satış 1994, 40.

⁶⁷Satış 1994, 32; Doyduk 2006, 22-23; Karakuyu vd. 2012, 54.

⁶⁸Texier 2002, 80.

⁶⁹İncil Vahiy 1, 496; İncil, Yuhanna'nın Vahiyi, 258.

diyor: “Yapraklarını, sevgini, imanını hizmetini, sabrını biliyorum. Son yaptıklarını ilk yaptıklarını aştığını da biliyorum. “Ne var ki, bir konuda sana karşıyım: Kendini Peygamber diye tanıtan İzebel adındaki kadını hoşgörü ile karşılıyorsun. Bu kadın öğretisiyle kullarını saptırıp fuhuş yapmaya, putlara sunulan kurbanların etini yemeye yöneltiyor. “Tövbe etmesi için ona bir süre tanıdım, ama fuhuş yapmaktan tövbe etmek istemiyor”. Bak, onu yatağa düşüreceğim; onun yaptıklarından tövbe etmezlerse, onunla zina edenleri de büyük sıkıntılar içine atacağım ve onun çocuklarını salgın hastalıkla öldüreceğim. O zaman bütün kiliseler, gönülleri ve yürekleri denetleyenin ben olduğumu bilecekler. Her birinizin yaptıklarının karşılığını vereceğim. Ama size, yani Thyateira’da bulunun öbürlerine, bu öğretiyi benimsememiş, Şeytan’ın sözde derin sırlını öğrenmemiş olanların hepsine şunu söylüyorum, ben gelinceye dek sizin olana sımsıkı sarılın⁷⁰.

Thyateira Antik Kenti’nin, M.S. 17.yy’dan itibaren Hristiyanlık tarihini araştırmak için Batı Anadolu’ya gelen birçok gezginin(seyyah) ziyaret ettiği bir yer haline geldiğinden yukarıda söz edilmişti. Bahsi edilen gezginlerin (seyyah) yayınlarında Thyateira, tıpkı İncil’deki şekliyle "Thyatira" olarak adlandırılmaktadırlar⁷¹.

Thyateira Antik Kentini ziyaret eden gezginler (seyyah) arasında sırasıyla 1671 yılında Thomas Smith, 1673’te Dr. Pickering ve Mr. Salter, 1675’te Wheler, 1686’da Thistram, 1698’de Edmund Chishull, 1702’de Piton de Tournafort, 1711’de M. Eneman, 1714’te Paul Lucas, 1739’da Richard Pococke, 1747 Chishul, 1750’de Robert Wood, 1759’da J.Aegidius van Egmont, 1815’te Otto Friedrichs von Richter, 1817’de Richard Chandler, 1828’de Arundell, 1836-1838’de Allom, 1838, 1840’de Fellows, 1851’de Fontrier, 1852’de yine Fellows, 1887’de Christmas ve 1898’de Burusch sayılabilir⁷².

Bazı kuşkuların olduğunu vurgulamakla birlikte Thomas Allom’un gravürleri ve Allom’un, 1836-1838 yıllarında Anadolu gezileri esnasında diğer

⁷⁰ İncil Vahiy 2, 481, 482; İncil Yuhann’ nın Vahiyi, 259; İncil Vahiyi 2, 549; [http://thyateirakazisi.com/\(14.11.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(14.11.2016)).

⁷¹ Tristram 1686; 79-90; Chishull 1747, 53; Richter 1822, 210-211; Arundell 1828, 188-193; Berewer – Barber 1851, 187-198; Fellows 1852, 17; Svoboda 1869, 49-50; Texier 2002, 187-198.

⁷² Akdeniz 2013a, 66; [http://thyateirakazisi.com/\(10.03.2017\)](http://thyateirakazisi.com/(10.03.2017)).

merkezlerin yanı sıra Thyateira hakkında yaptıklarının yayınladığı Robert Walsh'ın iki ciltlik eseri Akhisar ve çevresinin araştırılması açısından önemlidir⁷³.

Yukarıda bahsedilen bu seyyahların bazılarının eserlerinde ayrıntılarda önemli bilgiler mevcuttur. Örneğin H. Tristram, Thyateira'yı anlatırken bir kişi elinde hiçbir nesne taşımadan (hiçbir yükü almadan) Pergamon'dan, Thyatira'ya 2(iki) günlük bir yürüyüşten sonra varabileceğini söylemektedir⁷⁴. Bahsi geçen iki ilçe arasındaki yürüme mesafesi 74 km. olup, söz konusu bu yol 17. Yüzyıl gezinlerine göre iki günde gidiliyorken, günümüzde ise aynı yol bir kişinin elinde hiç bir yükü olmadan yürüyerek 15-18 saat arasında varabilmesi açısından önem arz etmektedir.

Bu gezinlerden bir kısmı 2016 yılına kadar hastane höyük bahçesinde duran ve bu tarihten itibaren Akhisar ilçe merkezindeki Müze'ye taşınan lahitten söz ettiklerini anlatılmaktadır. Lahitten ilk bahseden 1669 incelemeleri anlattığı 1679'da basılan yayınında Ricaut (Rycaut)'tur. Wheler'in 1675 yılındaki gezisini anlattığı eserinde de lahitten bahsedilmektedir. Wheler, bu lahdin, Mustafa Ağa'nın evinin avlusunda durduğunu belirtmektedir⁷⁵.

E. Chishull, Thyateira'nın Türkler tarafından Akhisar olarak adlandırıldıklarını söylemektedir⁷⁶. Thyateira'yı ziyaret eden F. V. J. Arundell, ise 1828 yılında Kenesh (Kenez) Köyü'nün yakınındaki mezarlığı incelediğini anlatır. Ayrıntı verir; saat on buçukta (10:30) geldiğini orada bulunan yazıtları kopyaladıktan sonra yaklaşık saat on bir (11)gibi Thyateira ovasına girdiğini ve yine yaklaşık bir buçuk saat sonra da Pamuk (Pambouk) Han adıyla anılan bir hana vardıklarını söylemektedir⁷⁷.

21 Şubat Smyrna'dan (İzmir), Magnesia'ya (Manisa) doğru yola çıkan C. Fellows, 22 Şubat'ta Spylum (Manisa dağına) vardıklarını ve Spylum'un(Manisa dağı) dağlık bir yer olduğu ve yüksek kesimlerinde de karın olduğunu söylemektedir⁷⁸. 22 Şubat sabah saat 9'dan önce Manisa'dan yola çıkarak ve Manisa'nın kuzeyindeki vadileri güzergah kullanarak Thyateira'ya doğru hareket

⁷³Akdeniz 2013b, 429.

⁷⁴Tristram 1686, 79.

⁷⁵<http://thyateirakazisi.com>(14.11.2016).

⁷⁶Chishull 1747, 53.

⁷⁷Arundell 1828, 188.

⁷⁸Fellows 1838, 12-14.

eden gezgin Hermos(Gediz) nehrinin iki mil (3.6 m. civarı) uzunluğundaki ahşap bir köprüden karşıya geçtiklerini⁷⁹ ve hemen sonrasında bahsi geçen nehir, Hyllos (Kum Çayı) ile birleşince büyük bir sal yardımıyla karşıya geçtiklerini söylemektedir. Bu nehir en az on iki(12) mil (21.6 m. civarı) olmalıdır. Vadiyi geçip, Akhisar Ovası'na girdikten sonra pamuk ve mısırı bol olan topraklara girmiştir. Söz konusu ovada söğüt ve budanmış kavak ağaçlarının yanı sıra, birkaç ağaç çeşidi daha gördüklerini ve en son 23 Şubat günü Thyateira'ya vardıklarını söylemektedir⁸⁰. Yine C. Fellows, Thyateira'ya giderken kullandığı söz konusu güzergâh üzerinde yol kesen eşkıyalara şahit olduğunu ve bu eşkıyalar yolda karşılaştıkları Türk vatandaşlarının valizlerini soyduklarını ve bütün paralarını aldıklarını belirtmektedir⁸¹.

C. Texier, Akhisar'ın çok sayıda çeşmeyle sulandığını ve binaların geneli çok hoş bir görüntü sergileyen ağaçlarla çevrili olduğunu, şehrin başlıca ticaretinin çevresinde ekilen pamukla Türkmenlerin dağda besledikleri birçok sürüden gelen yapağıyla sınırlı olduğunu vurgular⁸².

Brewer-Barber, Tanrıça Diane'nin Thyateira'nın Pagan tanrısı olduğunu ve bu tanrı sayesinde ibadethanelerde toplandıklarını söylenmektedir. Bu tip tanrılar Ephesus'ta olduğu gibi başka birçok antik kente de toplandıklarını anlatmaktadır⁸³. C. Fellows'a göre, Thyateira Antik Kenti beyaz mermeri, bazen de kırmızı damarlı mermerin de kullanıldığını belirtmiş. Thyateira Antik Kentinde kullanılan bu mermer Sipylus (Manisa) dağına yakın bir yerden getirmişlerdir⁸⁴.

Bu gezginlerin (seyyah) yayınları, Akhisar ve çevresinin etnik yapısı ve demografisi hakkında da bilgi vermektedir. Örneğin F.V.J. Arundell, otuz tane Ermeni evi, yüz tane Rum evi ve bin tane de Türk evinin olduğunu yanı sıra; dokuz cami, bir Ermeni ve bir tane de Rumlara ait kilisenin varlığından bahsetmektedir⁸⁵. Brewer-Barber, Thyateira'da (Akhisar) bu dönemde bin) tane Türk evi, dört yüz) tane Yunan evi(?) ve 20-25 civarında ise Ermeni evi, toplamda

⁷⁹ Fellows 1838, 14-20.

⁸⁰ Fellows 1838, 20- 21.

⁸¹ Fellows 1838, 22.

⁸² Texier 2002, 81.

⁸³ Brewer-Barber 1851, 188.

⁸⁴ Fellows 1852, 17.

⁸⁵ Arundell 1828, 189.

6000 veya 7000 bin nüfuslu bir yerleşim olduğunu belirtmektedir⁸⁶. Texier ise Thyateira (Akhisar) Nüfus'unun üçte-ikisi Müslüman, üçte-biri Rum ve Ermeni olmak üzere sekiz-on bin arasın olduğunu söylemektedir⁸⁷.

17. yy'ın önemli gezginlerin (seyyah) başında gelen Evliya Çelebi, Akhisar'ı ziyaret ederek, detaylı bir, "şekilde inceleyip Seyahatnâme" adlı eserine konu edinmiştir. Evliya Çelebi'nin Akhisar hakkındaki bilgileri, Sultan III. Mehmet zamanında Hicri 1007(1598) tarihinde padişahın fermanı ve ayrıca Celali Karayazıcı ile kardeşi Deli Hasan korkusunun etkisiyle halkın toplandığını ve böylece bu kaleyi yapan kişilerle konuşarak onlardan kale hakkında bilgi aldığını bizlere aktarmaktadır. Vali Macar Ali Paşa tarafından düz bir alanda, alçak duvarlı olarak yaptırılan bu kalenin etrafı 8600 adımdan oluştuğunu ve bundan önce kale şehrin ortasındaki, Yusuf Efendi sarayının bulunduğu alandı⁸⁸.

Evliyâ Çelebi Akhisar ile ilgili bilgi verirken "150 akçelik kazadır senede 20 kese hâsıl olduğunu" ve devamında Akhisar'a bağlı 12 köyün, 24 mahallesi ve 47 mihrabın bulunduğunu ve bu mihrapların onunda Cuma kılınır. Şehrin ayan, eşraf ve askerinin çok olduğunun bilgisine de yer vermiştir. Akhisar Çarşısı içinde Sarı Ahmed Paşa Camiinin cemaati yoğundur⁸⁹. Akhisar'ın üç hamamı vardır: Biri Paşa hamamı, biri Gülruh Sultan hamamı, söz konusu Gülruh Sultan hamamı: suyu, havası ve binaları çok güzel olduğu, kim âdemin rengi hürmetine Gülruh Sultan hamamı için bir şey yaparsa, gül ruhlu âdem olacağına işaret etmektedir. Akhisar'ın üçüncü hamamı ise, Sasa Bey hamamıdır⁹⁰. Bin adet dükkânları, üç kubbeli bir bedesteni vardır. Bu hayrat hep Gülruh Sultan yapılarıdır. On(10) hanı vardır: Paşa hanı, Hüseyin, Kimyon, Boşnak Mustafa efendi ve Musa efendi, Nebi efendi, İbrahim efendi, Emiroğlu, Karasınan efendi, İslambollu Hasan efendi, Bende Mahmud Ağa ve Kara Sinan efendi hanları vardır. Baltacı Mahmud Ağa namazgâhı, Pazar yerinde hana benzeyen lonca yeri vardır. Şehir içinde 7 medrese, bir darülhadis, bir darülkurra, 23 çocuk mektebi, pek çok akarsular vardır. Sular,

⁸⁶ Brewer-Barber 1851, 188.

⁸⁷ Texier 2002, 81.

⁸⁸ Çevik 1984, 29; Dağlı-Kahraman-Dankoff 2005, 35;

[http://thyateirakazisi.com/\(14.11.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(14.11.2016)).

⁸⁹ [Http://thyateirakazisi.com/\(26.02.2017\)](Http://thyateirakazisi.com/(26.02.2017)).

⁹⁰ Dağlı-Kahraman-Dankoff 2005, 35.

şehrin doğusunda Gördükhisar denilen bir kale dibinden çıkar ve kehrizlerle şehre getirilir⁹¹.

Evliya Çelebi, Akhisar delikanlılarının Cezayir leventleri gibi daracık yelekler giydiklerini başlarına da fes taktıklarını ve şahbaz yiğitler olduklarını söylemektedir⁹². Evliya Çelebi Akhisar'dan bahsederken “Garip Dostu” diye nitelendirip, nimetlerinin bol olduğunu belirtmiş ve beyaz kümbet ekmeği, zerdalisi, servi ağaçları, zeytini, inciri, üzümü, limonu ve turuncunun meşhur olduğunu seyahatnamesinde dile getirmiştir⁹³. Akhisar İlçesi'nin çarşısında ağaçların olduğu bilgisini veren Evliya Çelebi, özellikle Paşa Camii hamamı önündeki büyük çınarın gölgesinin 500 kişiyi barındırabilecek kadar büyüklükte olduğunu ifade etmiş olup büyük çınarın gölgesinde tavla ve satranç oynandığını ifade etmiştir⁹⁴. Bahsi geçen çınarın 500 kişiyi barındırabilecek büyüklükte olsa bile Evliya Çelebi, çınarın büyüklüğünü ifade etmek için mübalağaya başvurmuş olabilir.

Yukarıda bahsi geçen gezginlerin(seyyah) Akhisar(Thyateira) hakkında bilgi verilmesinin yanı sıra Kiepert'in 1890 tarihli haritasının sekizinci paftasında ise Thyateira ve çevresi gösterilmesi açısından önemlidir⁹⁵.

2.2. Bilimsel Araştırmalar

1962 yılında Prof. Dr. Yusuf Boysal başkanlığında “Tepe Mezarlığı” denilen ören yerinde sınırlı bir alanda arkeolojik kazılar yapılmıştır, yapılan arkeolojik kazı sonuçları yayınlanmamıştır⁹⁶. 1968 yılında R. Duyuran tarafından yeniden kazılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda Tepe Mezarlığı kazı alanının büyük bir kısmı topraktan temizlenmiş ve buradaki yapılar iyice meydana çıkarılmıştır⁹⁷.

1969-1971 kazı sonucunda kuzey-güney yönünde uzanan M.S. 2 ile 6. yüzyıllar arasında tarihlendiği ve “bazilika” olarak adlandırılan bir yapı saptanmıştır. Bahsi geçen bazilika duvarları 4-5 m. yüksekliğinde dikdörtgen

⁹¹ [Http://thyateirakazisi.com/\(26.02.2017\)](http://thyateirakazisi.com/(26.02.2017)).

⁹² Çevik 1984, 30; [http://thyateirakazisi.com/\(14.02.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(14.02.2016)).

⁹³ Çevik 1984, 30; [http://thyateirakazisi.com/\(14.02.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(14.02.2016)).

⁹⁴ Çevik 1984, 30.

⁹⁵ Akdeniz 2013a, 66.

⁹⁶ [http://thyateirakazisi.com/\(13.12.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(13.12.2016)); Umar 2001, 227.

⁹⁷ Duyuran 1969, 73-74.

planlı yapının kuzey kesiminin iç kısmı apsis şeklindedir. Yapının genişliği yaklaşık 10 m. korunan uzunluğu 43 m. olmakla beraber tahribat nedeniyle yapının gerçek boyutu saptanamamıştır⁹⁸. R. Duyuran, söz konusu kazı sezonlarında, antik kentte açığa çıkarılan sütunlu caddenin postament, stylobat ve portiklerin insitu⁹⁹ olduğunu belirtmektedir.

R. Duyuran, Thyateira Antik Kenti'nin, sütunlu cadde portiklerinin toprak döşemesini örten yangın tabakasının altında ve içinde bulunan sikkelerin büyük bir kısmı M.S. 4.yy'a ait olup büyük bir çoğunluğu Arkadius(395-408) devri sikkeleridir. Kazılar sırasında taşınabilir buluntulara daha az sayıda rastlanmıştır. Thyateira'nın çevresindeki buluntular ve eserler Tepe Mezarlığı kazı alanında toplandığını belirtmektedir¹⁰⁰.

Akhisar (Thyateira) yerleşme yerinde 2011 yılında Prof. Dr. Engin Akdeniz başkanlığındaki bir ekip tarafından Tepe Mezarlığı ören yeri ile Hastane Höyüğü'nde kazı ve restorasyon çalışmaları başlatılmıştır¹⁰¹. Akhisar ve Çevresinde epigrafi amaçlı araştırmalara bakıldığında Prof. Dr. H. Malay dikkati çekmektedir. Malay'ın yörede yaptığı araştırmalar arasında en dikkat çekici ikisi Sazoba köyündekiler ile Hastane Höyüğü'nde bulunan lahidin yeniden tercüme edilmesidir. Buna göre, Manisa'nın Akhisar ilçesine bağlı Sazoba köyünde 1976 yılında bulunan bir mermer blok üzerindeki Grekçe yazıtta, adı belirtilmeyen bir tanrıçaya adak olarak sunulduğu ve 6 kölenin adları yer aldığını söylemektedir. Söz konusu yazıtın çevrisine bakıldığında: Tiberius Claudius Caesar Germanicus'un imparator, Publius Cornelius Scipio'nun ise eyalet valisi (*proconsul*) oldukları ve tapınak sorumluları (*hieronomos*) olarak Artemidoros oğlu Kretinos ile Rhostios oğlu Biton'un görev yaptıkları sırada Tanrıça'ya adanan kutsal köleler olduğunu ve bu köleler: Agathion'un kızı Aphia tarafından adanan 14 yaşındaki kız çocuk Olympias; Gaius'un kızı Terentia Sosilla tarafından adanan kız çocuk Prepousa; Papias oğlu Menandros tarafından adanan 12 yaşındaki erkek çocuk Apollonios; Publicia Saturna tarafından adanan 40(?)

⁹⁸ Duyuran 1969, 73; Akdeniz 2013b, 432, 433.

⁹⁹ Duyuran 1974, 18.

¹⁰⁰ Duyuran 1974, 19-20.

¹⁰¹ Akdeniz 2013b, 432, 433.

yaşındaki kadın Syntykhe; Lucius kızı Octavia Ventusa tarafından adanan 13 yaşındaki kız çocuk Synete ile 11 yaşındaki kız çocuk Kyklas'tur¹⁰².

2.3. Thyateira' nın Tarihçesi

Thyateira antik kenti, Sardes'ten sonra Lydia'nın 2. büyük kentiydi. Epigrafik belgelere göre M.Ö. 547' de Pers Satraplığı'nın eline geçmiştir. Thyateira'nın M.Ö. 334 yılına kadar Pers hâkimiyeti altında olduğunu, bu tarihten sonra Makedonyalı Büyük İskender'in Anadolu'ya gelmesiyle birlikte Pers hâkimiyetine son verdiğini ve Thyateira'nın da İskender'in yönetimine girdiği bilinmektedir. Daha sonra Seleukos Krallığı'nın kenti haline gelmiştir. M.Ö. 190'da Seleukos Krallığı'nın Anadolu'dan çıkarılması üzerine Pergamon Krallığı'nın yönetimi altına girerek bu dönemde kendi adına para bastırmıştır¹⁰³.

Batı Anadolu'ya sefere çıkan, Pers İmparatorluğu, Kızılırmak (Halys) Irmağı'nın batı yakasındaki halkların, Kilikia ve Lykia haricinde diğer halkların hepsi boyun eğmiş ve Kroisos'un emrinde yaşamaya devam etmişler. Bunlar; Lydialılar, Mysialılar, Phrygialılar, Paphlagonialılar, Khalybler, Mariandyner, Thraklar, Thyner, Bithynialılar ve Karlar, İonlar, Dorlar, Aiollar, Pamphyliyalılardır¹⁰⁴. Bahsi geçen antik dönemin bölgelerinden biri olan Lydia bölgesi, Thyateira Antik Kentin de bu bölge içerisinde yer almakta ve Batı Anadolu'daki önemli bölgelerin başında gelmekteydi.

Suriye Kralı III. Antiokhos ile Romalı Scipio arasında M.Ö. 190 yılının sonbaharında Magnesia ad Spylum yakınlarına gerçekleşen Magnesia Savaşı sırasında III. Antikous'un Thyateira civarında kamp kurduğu anlaşılmaktadır. Savaşta Suriye Kralı III. Antikous Romalı Consul/ Lucius Scipio'ya yenilmiştir¹⁰⁵.

M.Ö. 138 yılında Pergamon Kralı III. Attalos ölünce vasiyeti üzerine Krallığını ve hazinesini Roma Krallığı'na bırakmış ve altı yıl sürecek olan Aristonikos ayaklanması başlamıştır. Thyateira ve Apollonis halkı özgürlük ümidi ile Aristonikos'un ayaklanmasına katılmış olup, Aristonikos çevresine topladığı kitle ile Thyateira ve Apollonis'i (Mecidiye) ele geçirmiştir. İsyancı kuvvetler Roma'nın karşısında dayanmayıp kaçmışlardır. Bu arada Aristonikos da Kaikos

¹⁰² [http://www.hasanmalay.com/\(15.12.2016\)](http://www.hasanmalay.com/(15.12.2016)).

¹⁰³ Doyduk 2006, 23-24.

¹⁰⁴ Herodotos I, 28, 17.

¹⁰⁵ Kaya 2012, 327; [http://www.hasanmalay.com/\(14.12.2016\)](http://www.hasanmalay.com/(14.12.2016)).

(Bakırçay) Ovası üzerinde bulunan ve Thyateira'ya da yakın olan Stratonikeia (Siledik) kentine sığınmıştır. Aristonikos Leokai civarında (İzmir-Çiğli Kuşçenneti) yakalanıp Roma'ya götürülerek Senato tarafında idam ettirilmiştir¹⁰⁶.

Çok sayıda antik yazar ve yazıtta anlatılan Aristonikos ayaklanması (M.Ö. 133) Pergamon (Bergama) Krallığı ile onun müttefiki olan Romalılara karşı Batı Anadolu'da başlatılan halk ayaklanmasıdır. Bu isyan Marmara denizi sahilinden Akdeniz'e kadar tüm Batı Anadolu'yu etkisi altına almıştır. Bahsi geçen ayaklanmanın olduğu coğrafyanın içine Thyateira da girmektedir¹⁰⁷. Aristonikos diğer kentlerde olduğu gibi Thyateira ve Apollonis'i de ele geçirerek ve umulmadık bir başarı kazanır. Sonrasında, aralarında Mysia'daki Stratonikeia'nın da bulunduğu bazı müstahkem mevkilere saldırır¹⁰⁸. Strabon ise, Aristonikos ayaklanmasından bahsederken, beklenmedik bir anda Aristonikos'un "Thyateira'ya saldırdığını" ve daha sonra Apollonis'i de ele geçirdiğini¹⁰⁹ belirtir.

Epigrafik verilere baktığımızda Thyateira antik kenti hakkında bilgi veren en eski yazılı veriler M.Ö. 3. Yüzyıla aittir. Muhtemelen Akhisar'ın ilçe merkezindeki Hastane Höyüğü'nde konumlanan bu ilk yerleşimin Makedonyalılara ait bir koloni kenti olduğu saptanmıştır. Bu yerleşimin M.Ö. 281 yılında I. Seleukos tarafından kurulduğunu ve Anadolu'da Makedonialı askerlerin kurduğu en eski askeri koloni olduğu bilinmektedir. Thyateira koloni kenti olduktan sonra gittikçe artan bir öneme sahiptir. M.Ö. 281 yılına tarihlenen bir yazıtta "Thyateira'daki Makedonialı subay ve askerler Seleukos Nikator'a adak sundular"¹¹⁰ şeklinde ifade vardır.

Antik devir boyunca önemli bir sanayi kenti olan Thyateira'da özellikle Roma döneminde en önemli endüstrisi tekstil idi. Tekstil sanayi kapsamında yün üretimi ve kumaş boyamacılığı ile keten üretimi gelişmiştir. Bu iş kolunda çalışanların kurdukları dernekler vardı. Örneğin; yün üreticileri-yüncüler olarak Türkçeye çevrilebilecek "lanarioi ya da lanarii", kumaş çiğneyicileri ya da kasarlar olarak Türkçeye çevrilebilecek "gnafeis" M.S. III. yy.'da bilinmektedir. Kumaş boyacılarının (Bafeis) ise M.S. I. yy. ortalarında Thyateira'da dernek

¹⁰⁶ Satış 1994, 94, 95, 97, 98; Akdeniz 2013b, 430; [http://thyateirakazisi.com/\(13.11.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(13.11.2016)).

¹⁰⁷ Malay 1987, 14.

¹⁰⁸ Malay 1987, 39-40.

¹⁰⁹ Strabon XIV, I, 38. 210,(C 647).

¹¹⁰ Şahin 1998, 60-61; [http://thyateirakazisi.com/\(19.02.2017\)](http://thyateirakazisi.com/(19.02.2017)).

kurmuşlardır¹¹¹. Antik dönemde Anadolu'da hayvancılığın önemli bir geçim kaynağını olduğu dönemlerde hayvanın etinden, sütünden, yününden ve derisinden yararlanılmıştır. Hayvancılığın önemli geçim kaynağı oluşturduğu bu dönemde hayvan derisinin değerlendirilmesine dayalı bir tekstil endüstrisinin oluşması kaçınılmaz olmuştur. Zamanla hayvan derisine dayalı endüstrinin getirdiği iş kolları halkın önemli iş sahası oluşturmuştur. Özellikle ihracata bağlı ticaretin yapıldığı ve dönemin önemli ticaret merkezlerini oluşturan Sardeis, Miletos, Saittai, Kolossai, Laodikeia ve Hierapolis kentlerin yanında Thyateira'da ihracatın yapıldığı Ege limanlarıyla sıkı bir ticaret ilişkisi içine girmiştir¹¹².

Thyateira ve tekstil konusu dolaylı da olsa İncil'e bile yansımıştır. Aziz Paulus, Makedonya'daki Filipi kentinde yaşayan, Thyateiralı, mor kumaş ticaretiyle uğraşan Lidya adında bir kadından söz etmiştir. Bu bilgiler, ilk Hristiyanlık döneminde Lidya isminin kullanılmasının yanı sıra Batı Anadolu'daki birkaç kent ile Thyateira'nın tekstil ile özdeşleşmesi açısından önemlidir. Lidya'da; Sardis, Thyateira tekstil üretimini uzun süre devam ettiren merkezlerdir. Thyateira'da tekstilden sonra en önemli sırayı büyük çapta üretilen ve bu bölgenin başlıca mallarından birini oluşturan çömlekçilik gelir¹¹³. Antik devirde kentteki bir başka iş kolu dericilik idi. H.Malay, Lesbos adasında bulunan Mitylene, Lydia'daki Thyateira ve Saittai, Phrighia'daki Apameia gibi kentlerde deri işçilerinin mesleki birlikler kurmuş olduğunu belirtmektedir¹¹⁴. Thyateira Antik Kentindeki yazıtlar M.S. II. yy.'da ekmek üreticilerinin (fırıncıların) kurduğu "artokopoi", bahçıvanların "kepouroi" adlarıyla dernek kurduklarından söz eder¹¹⁵. D. Magie, bu bilgiler dışında Thyateira'da ve Smyrna'da bakırcıların kurdukları birliklerden de söz eder¹¹⁶.

Thyateira Antik Kenti'nin Akropolünde bulunan lahitin üzerinde yer alan yazıt dolayısıyla dinler tarihi açısından çok önemlidir. Lahit ve üzerindeki yazıt olasılıkla M.S. 2. yüzyıla aittir. Bu yazıtın çevirisi: "Fabius Zosimos bu lahdi kendisi ve pek sevgili karısı Aurelia Pontiane için yaptırdı, kentin dışında, Sambatheion'un yanında ve Khaldailıların mahallesinde, resmi yolun kıyısında

¹¹¹ Malay 1983, 57-61; [http://thyateirakazisi.com/\(14.11.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(14.11.2016)).

¹¹² Malay 1983, 57, 58.

¹¹³ Magie 2002, 32.

¹¹⁴ Malay 1983, 61.

¹¹⁵ [http://thyateirakazisi.com/\(13.12.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(13.12.2016)).

¹¹⁶ Magie 2002, 33.

bulunan boş bir alana yerleştirdi. Hiç kimsenin bu mezara bir başkasını gömmeye yetkisi yoktur. Buna aykırı davranmaya cüret eden kişi Thyateira kentine 1500, kutsal hazineye ise 2500 gümüş Dinar ödeyecek ve ayrıca mezar soygunculuğuna ilişkin yasayı çiğnemekle suçlanacaktır. İki nüsha olarak yazılan bu belgenin diğerkopyası arşivde korunmaktadır. Bu belge, Iulianus'un oğlu, devlet memuru (resmî noter) Menophilos tarafından, görkemli Thyateira kentinde ve Catilius Severus'un Asia Eyaleti Valisi (Proconsul) olarak görev yaptığı yılın Audnaios ayının 13. gününde hazırlanmıştır"¹¹⁷ şeklindedir.

Yazıtta bahsedilen, astroloji ve astronomide hayli ilerlemiş olan Keldaniler yaklaşık olarak 360 yıllık bir dönemin astronomik gözlem kayıtlarını tutmaktadırlar. Öyle ki, Yunan-Roma dünyasında astroloji ile uğraşan kimselere Khaldaili denmekteydi¹¹⁸. H.Malay'ın, M.Ö. 1. Yüzyılın ünlü mimarı Vitruvius'tan bize aktardığına göre Khaldaililer, astronomik olaylara dayalı hesaplar yaparak geçmiş ve gelecekte olacakları tahmin ettiğini belirtmektedir¹¹⁹.

¹¹⁷ [http://www.hasanmalay.com/\(15.12.2016\);](http://www.hasanmalay.com/(15.12.2016);) [http://thyateirakazisi.com/\(11.02.2017\).](http://thyateirakazisi.com/(11.02.2017).)

¹¹⁸ [http://www.hasanmalay.com/\(15.12.2016\);](http://www.hasanmalay.com/(15.12.2016);) [http://thyateirakazisi.com/\(11.02.2017\).](http://thyateirakazisi.com/(11.02.2017).)

¹¹⁹ [http://www.hasanmalay.com/\(15.12.2016\).](http://www.hasanmalay.com/(15.12.2016).)

3. AKHİSAR OVASI VE ÇEVRESİNDEKİ ORTA TUNÇ ÇAĞI BULUNTU MERKEZLERİ

Akhisar ve çevresinin, insanların ilk yerleşik hayata geçtikleri Neolitik Dönemden itibaren yerleşime sahne olduğu saptanmıştır. Bu durum, Akhisar yöresinde Prehistorik devirlere ilişkin yüzey araştırmaları yapan araştırmacılardan D. French, R. Dinç, T. Takaoğlu ve E. Akdeniz'in sürdürdüğü yüzey araştırmalarıyla tespit edilmiştir. Tarımsal birer köy şeklinde olduğu düşünülen bu ilk yerleşimlerden Akhisar'ın güneyindeki Moralılar höyüğü, ilçe sınırları içerisinde bugüne kadar tespit edilen en eski yerleşim yeridir¹²⁰. Akhisar ve çevresinde Neolitik Dönem'in son evrelerinde başlayan iskân, Kalkolitik, İlk, Orta ve Son Tunç Çağları boyunca devam etmiştir¹²¹.

D. French'in, Akhisar dışında Balıkesir ve Manisa illerine yönelik yüzey araştırmalarda Neolitik Dönem'den başlamak üzere anlattığı yerleşimler ve buluntular içerisinde OTÇ ve STÇ'na ait olanlar ayrılmamış, bir bütün olarak M.Ö. II. Bin yıl şeklinde değerlendirilmişlerdir¹²². R. Dinç¹²³ ve T. Takaoğlu'nun¹²⁴ araştırmalarında ise daha çok Neolitik, Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı'yla ilgili tespitlerde bulunulmuş, konumuz olan Orta Tunç Çağı'yla ilgili saptamalar yapılmamıştır.

E. Akdeniz tarafından sürdürülen yüzey araştırmalarında ise pek çok yeni merkez tespit edilmiştir. Buna göre yoruma açık olsa da bazı saptamaları yapmak daha kolay olmuştur. Bu araştırmalar sonucunda Akhisar Yöresinde Tunç Çağı'nda en fazla buluntu merkezinin İlk Tunç Çağı'nda, bölgenin erken dönemleri hakkında en az bilgi sahibi olunan zaman dilimi ise, Son Tunç Çağı'ndan Demir Çağı'na geçiş dönemine ait olduğu anlaşılmıştır¹²⁵.

Akhisar ilçe merkezi ve yakın çevresinde yer alan buluntu merkezlerine bakıldığında: Neolitik Çağ'dan başlamak üzere, dönemsel ve coğrafi farklılıkları dikkate almak kaydıyla genel olarak höyük yerleşimleri, tepe üstü yerleşimleri, yamaç yerleşimleri, mezarlıklar ve atölyeler tespit edilmiştir. Konumuz olan Orta

¹²⁰ [http://thyateirakazisi.com/\(24.11.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(24.11.2016)).

¹²¹ Akdeniz 2011b, 10.

¹²² French 1969, 41-98.

¹²³ Dinç 1991, 25-38; 1995, 85-89; 1996, 11-41; 1997, 255-282.

¹²⁴ Takaoğlu 2002, 71-92; 2004a, 743-751; 2004b, 65-73.

¹²⁵ Akdeniz 2010a, 7; 2011a, 1-136.

Tunç Çağı'na ilişkin sadece höyük yerleşimleri saptandığından çalışmamızda bu höyükler ele alınmıştır. Buna göre tez kapmasında değerlendirilen höyükler şunlardır: Hastane Höyüğü, Dağdeviren (Akırbeyçiftlik) Höyüğü, Akhisar Höyüğü, Kennez I Höyüğü, Masantı Höyüğü, Çamönü Höyüğü, Kefayettin Höyüğü, Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü, Mecidiye Höyüğü ve Akdeğirmen Höyüğü. Bu höyükler, Akhisar'ın ilçe merkezinin konumu dikkatte alarak en yakınından uzağa doğru sıralanacaktır.

3.1. Hastane Höyüğü (Kat. No. 1-38; Levha V-XIX)

Adını üzerinde inşa edilen Devlet Hastanesi'nden alan Hastane Höyüğü, Manisa'nın Akhisar ilçe merkezindedir. Hastane Höyüğü Son Kalkolitik Çağ'da başlayan yerleşimin Tunç Çağı'nın tüm evreleri boyunca devam ettiği anlaşılmıştır. Ancak sadece İlk Tunç Çağı mimarisine rastlanırken höyük zirvesindeki tapınak/sunak yapısının oturacağı podyumun yapımı esnasında tahrip edilen Orta ve Son Tunç Çağı'na ait sadece seramik parçaları ele gelmiştir¹²⁶.

Hastane Höyüğü'nün SİT alanı olarak ilan edilen kısmı genel yayılımına bakıldığında yalnızca 1/3'nü kapsamaktadır. Sit alanının ölçüleri, 110 m. doğu-batı, 120 m. kuzey-güney yönündedir¹²⁷. Kazılar sırasında yapılan ölçümler sonucunda ise Hastane Höyüğü'nün gerçek yayılım alanının kuzeydoğu-güneybatı yönlü 355 m., doğu-batı yönünde ise 360 m. genişliğinde olup, ova seviyenin 10 m. yüksekliğinde olduğu tespit edilmiştir¹²⁸.

Höyüğün SİT alanı ilan edilen kısımlarından özellikle batı kesimi Devlet Hastanesi binası ile eklentilerin inşaatı, istinat duvarı ve yol yapımı sebebiyle orijinal topografik yapısını büyük oranda kaybetmiştir. Modern hastanenin istinat duvarları yapılırken höyüğün büyük bir kısmının kademeli tesviyenin içerisinde kaldığı anlaşılmıştır. Özellikle batı kısmında yol ve istinat duvarları görülmektedir¹²⁹. Höyük, 02. 04. 1998 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 1947 sayılı kararına göre I. (Birinci) ve III. (üçüncü) Derece Arkeolojik SİT alanı olarak tescil edilmiştir.

¹²⁶ Akdeniz 2014a, 21.

¹²⁷ Akdeniz 2014a, 22.

¹²⁸ Akdeniz 2014a, 22; 2014b, 127; 2015, 122-123.

¹²⁹ Akdeniz 2014a, 23, 24; 2014b, 127.

Hastane Höyüğü'nde F 33, G31 ve "Güney sondajı" Geç Hellenistik, Roma ve Erken Bizans devirlerine ait bilgi verirken höyüğün kuzeydoğusundaki D 34, güneybatısında M 28 ve L 28 plan karelerinde İlk Tunç Çağı tabaka buluntuları tespit edilmiştir¹³⁰. Özellikle M 28 açmasında İlk Tunç Çağı seramikleri sağlıklı bir dağılım göstermektedir. Her iki açmada da çıkan moloz dolgu içerisinde Orta ve Son Tunç Çağı'na ait yoğun miktarda seramik parçalarına rastlanmıştır. Son Tunç Çağı buluntuları L28 açmasında 107.830 m. ile 0, 99.88 m. seviyeleri arasında ele geçmiştir¹³¹.

Hastane Höyüğü'nde Orta Tunç Çağı'na ait tabaka bulunamamasına rağmen yoğun miktarda dağınık vaziyette Orta Tunç Çağı seramik parçaları ele geçirilmiştir. Orta Tunç Çağı'ndaki seramik grupları, gri, sarı, kırmızı ve kırmızı boya astarlı seramiklerdir¹³². Orta Tunç Çağı'ndaki gümüş taklidi mallar (gri seramik) ile altın taklidi (yaldızlı, yani mikalı astarlı sarı mallar) mallar M28 ve L28 açmalarında karışık, fakat yoğun miktarda ele geçirilmiştir¹³³. Gri seramik ise sabunumsu yüzeyiyle dikkat çekmektedir. Bu seramik grubunun hemen tamamı çarkla yapılmıştır.

3.2. Dağdeviren (Akırbey Çiftlik) Höyüğü (Kat. No. 39- 49; Levha XX-XXIV)

Dağdeviren Höyüğü, D.French'in yüzey araştırmalarında "Akırbey Çiftliği Höyüğü" adıyla kaydedilmiştir. Akhisar'ın 7 km. güneybatısındaki höyük İzmir-Akhisar karayolunun 150 m. solunda (batısında) yer almaktadır. French'e göre Dağdeviren Höyüğü, 90 m. çapında, 12 m. ova seviyesinden yüksekliktedir¹³⁴. E. Akdeniz ise, Dağdeviren (Akırbey Çiftlik) Höyüğü'nün İzmir-Akhisar karayolunun ve ona paralel uzanan demiryolunun 400 m. batısında, 120x60 m. boyutlarında ve ova seviyesinden 9 m. yüksekliğinde olduğunu belirtmektedir¹³⁵.

¹³⁰ Akdeniz 2014a, 24; 2014b, 127-128.

¹³¹ Akdeniz 2014a, 24.

¹³² Akdeniz 2014a, 26.

¹³³ Akdeniz 2014b, 128; 2015, 125.

¹³⁴ French 1969, 47.

¹³⁵ Akdeniz 2011a, 17.

Dağdeviren (Akırbey Çiftliği) Höyüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 31.10.2013 tarih ve 2943 sayılı kararı gereğince I. (Birinci) ve III. (üçüncü) Derece Arkeolojik Sit alanı olarak tescil edilmiştir¹³⁶.

Yerleşim merkezi üzerinde yer alan çiftliğe ait yapılar ve yoğun tarımsal faaliyetler höyük için ciddi bir risk oluşturmaktadır. Söz konusu höyüğün üzerinde İlk, Orta ve Son Tunç Çağı buluntularının dışında yoğun antik dönem (Hellenistik, Roma) ve Ortaçağ (Bizans) yerleşimi olduğu gözlenmiştir¹³⁷.

D. French ve E.Akdeniz'in araştırmalarında höyükte yoğun miktarda İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Son Tunç Çağı seramiği ele geçirilmiştir¹³⁸. Buna göre; D.French, Dağdeviren Höyüğü'nde M.Ö. II. bin yıla ait yüzeyi farklı renklerden oluşan 3 tür seramik parçasından söz eder. Kırmızı, gri ve devetüyü renkli mal gruplarından oluşan bu seramiklerin bir kısmının çizimleri yayınlanmıştır¹³⁹. Yayınlanan seramikler kâse formuna aittir¹⁴⁰. E. Akdeniz'in yüzey araştırmalarında ise Orta Tunç Çağı'na tarihlenen sarı, gri, kırmızı, devetüyü ve grimsi-siyah astarlı ve perdahlı seramik parçaları tespit edilmiştir. Söz konusu mal grupları, çanak, çömlek ve kâselerin ağız kenarlarına ait olup tamamı çark yapımıdır¹⁴¹. 2017 yılının nisan ayında İzmir-İstanbul otoyolu çalışması esnasında Akhisar'ın 4 km güneybatısında yer alan Dağdeviren Höyüğü çevresinde İTÇ II dönemine tarihlenen mezar armağanlarının da içinde yer aldığı bir küp mezar bulunmuştur. Ayrıca aynı yerde dönemi saptanamayan bazı mimari kalıntılar da açığa çıkarılmıştır¹⁴².

3.3. Akhisar Höyüğü (Kat. No. 50; Levha XXV, XXVII)

1959 yılında Akhisar Höyüğü'nü tespit eden D. French, Akhisar ilçe merkezinin 3 km güney-batısında, Akhisar-Gölmarmara yolunun 600 m. batısında, 70 m. çapında olan yerleşim merkezi, ova seviyesinden 2-3 m. yüksekte olduğunu

¹³⁶ <http://www.korumakurullari.gov.tr> (27.10.2016).

¹³⁷ Akdeniz 2010a, 14; 2011a, 17.

¹³⁸ French 1969, 47; Akdeniz 2009a, 256; 2010a, 14; 2011a, 17.

¹³⁹ French 1969; 96, 96.

¹⁴⁰ French 1969, 96; Fig. 17: 23; Fig. 19: 3-4.

¹⁴¹ Akdeniz 2010a, 37- 40; Res. 55/ Foto. 3-5; Res. 56/ Çiz. 1-5; Res.57/Foto. 3-7; Res. 58/Çiz. 3,4.

¹⁴² Verdiği bilgilerden ötürü Akhisar Müzesi Arkeoloğu Musatafa KÖSE beye teşekkür ederiz.

belirtmektedir¹⁴³. E. Akdeniz'in yayınlarında ise höyük, Akhisar ilçe merkezinin 4 km. güney-güneybatısında, Akhisar-Gölmarmara yolunun 1,5 km. batısında, 150x100 m. ölçülerinde ve ova seviyesinden 3 m. yükseklikte yayvan bir yerleşim olarak geçmektedir¹⁴⁴.

Höyük, 12. 02. 2016 tarihinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 6239 sayılı kararı gereğince "Akhisar Höyüğü ve Roma Dönemi Yerleşmesi" adıyla, I. ve III. derece Arkeolojik SİT alanı olarak tescil edilmiştir¹⁴⁵.

Akhisar Höyüğü'nün herhangi bir nehir, sulak alan vs. ile bağlantısının olmadığını söyleyen D. French, İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Son Tunç Çağı mal gruplarının ele geçirildiğini anlatmaktadır¹⁴⁶. E. Akdeniz ise höyüğün Son Neolitik Çağ, Son Kalkolitik Çağ, İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Son Tunç Çağı buluntularını içerdiğini belirtmektedir¹⁴⁷.

D. French, Akhisar Höyüğü'nde sadece gri mal grubunun yer aldığı ve bu mal grubunu da yalın mal grubu ve yüzeyi gümüş rengindeki mal grubu olarak ikiye ayırmıştır. Söz konusu bu mal gruplarının çizimleri yayınlanmamıştır¹⁴⁸. E. Akdeniz'in incelemelerinde saptanan Orta Tunç Çağı seramikleri ise, kırmızı astarlı bir seramik parçasından ibarettir¹⁴⁹.

3.4. Masantı Höyüğü (Kat. No. 51-52; Levha XXVI, XXVII)

Masantı Höyüğü, Akhisar'ın 4,3 km. kuzeydoğusunda, Hasköy'ün ise 3 km. batısındadır. Köye ulaşımı sağlayan yol tarafından ikiye bölünmüştür. 100 x 70 m. ölçülerinde yayvan bir yerleşimdir¹⁵⁰. Yoğun tarımsal faaliyetler ve karayolu tarafından büyük oranda tahrip edilmesinden dolayı ancak 3 m.'lik yüksekliğini muhafaza edebilmiştir. Bu höyük İlk defa Prof. Dr. E. Akdeniz başkanlığındaki bir ekip tarafından 2008 yılı yüzey araştırmalarında saptanmıştır. Höyüğün kuzey kısmında keskin bir yar bulunmaktadır. İlk Kalkolitik Çağ, Son Kalkolitik Çağ, İlk

¹⁴³ French 1969, 47.

¹⁴⁴ Akdeniz 2009a 256; 2010a, 21; 2011a, 15.

¹⁴⁵ <http://www.korumakurullari.gov.tr> (27.10.2016).

¹⁴⁶ French 1969; 47.

¹⁴⁷ Akdeniz 2009a 256; 2011a, 15.

¹⁴⁸ French 1969; 47.

¹⁴⁹ Akdeniz 2010a, 21; Res. 26/ Foto. 1; Res. 28/ Çiz. 1.

¹⁵⁰ Akdeniz 2010a, 51. 2010b, 154; 2011a, 20.

Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı buluntuları içermektedir¹⁵¹. Höyükte Orta Tunç Çağı'na ait 2 seramik parçası ele geçirilmiştir: Birincisinin hamuru ve yüzeyi grimsi-siyah renkte, kahverengimsi siyah renkte boya bezemelidir, diğer seramik parçası ise, Grimsi-krem renkte hamurlu ve yüzeyi grimsi-siyah renkte olup, çark yapımıdır¹⁵².

3.5. Kennez I Höyüğü (Kat. No. 53-75; Levha XXVIII – XXXIII)

Kennez I Höyüğü, D. French tarafından 1959 yılında tespit edilmiştir¹⁵³. Aynı adla anılan ve I-II şeklinde ayrılan höyüklerden ilkidir. D.French, Kennez Höyüğü I'in Akhisar-Gölmarmara yolunun doğusunda, modern köyün batısında kaldığını söylemektedir. Köy günümüzde "Pınarcık" olarak anılmaktadır. French, Kennez Höyüğü'nün, 90 m. çapında ve 8 m. ova seviyesinin yüksekliğinde olduğunu söylemektedir¹⁵⁴. Roosevelt ise; höyüğün Gölmarmara-Akhisar yolunun 150 m. batısında, bugünkü Pınarcık Köyü yerleşiminin 500 m. kuzey-batısında yer aldığını, 90-100 m. çapında ve 8 m. yüksekliğinde olduğunu belirtmektedir¹⁵⁵. Höyükte yüzey araştırmaları yapan E. Akdeniz, Kennez I Höyüğü'nün, Akhisar'ın "Pınarcık" köyünün 200 m. kuzeybatısında, 95x86 m. boyutlarında ve 9 m. yükseklikte olduğunu yazar¹⁵⁶. E. Akdeniz'in belirttiğine göre, kuvvetli bir İlk Tunç Çağı yerleşimi olan Kennez I Höyüğü bazı yayınlarda Kenes şeklinde geçmektedir. Kuzey ve kuzeydoğu kısımlarında tarla açılmasından dolayı ve batı-güneybatı kısmında eski karayolunun buradan geçmesi sebebiyle kısmen tahrip olmuştur¹⁵⁷.

Kennez I Höyüğü, 28.11.2014 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 4569 sayılı kararı gereğince I. ve III. derece SİT alanı olarak tescillenmiştir¹⁵⁸.

D.French'in, tespit ettiği diğer höyüklerde olduğu gibi Kennez Höyük I'de de bazı seramik parçalarının çizimlerini yayınlamış bazılarını ise

¹⁵¹ Akdeniz 2011a, 19-20.

¹⁵² Akdeniz 2010a, 53; Res. 85/Foto. 15; Res. 86/Çiz. 15; Res. 85/Foto. 19; Res. 86/Çiz. 19.

¹⁵³ Akdeniz 2010a, 46.

¹⁵⁴ French 1969, 48.

¹⁵⁵ Roosevelt 2009, 227.

¹⁵⁶ Akdeniz 2009a, 256; 2010a, 46; 2011a, 18; [http://thyateirakazisi.com/\(19.11.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(19.11.2016)).

¹⁵⁷ Akdeniz 2009a, 256; 2011a, 18; [http://thyateirakazisi.com/\(19.11.2016\)](http://thyateirakazisi.com/(19.11.2016)).

¹⁵⁸ <http://www.korumakurullari.gov.tr> (27.10.2016).

yayınlanmamıştır. Ele geçen bu seramikler kırmızı ve grinin alt kolları olan; yalın ve gümüş rengindeki seramiklerin yanı sıra devetüyünün yalın ve altın yaldızlı mal gruplarıdır¹⁵⁹. Yayınlanan bu mal grupları; kâse ve çömlek formlarından oluşmaktadır¹⁶⁰. E. Akdeniz'in incelemelerinde saptanan Orta Tunç Çağı seramikleri ise altın yaldızlı, gri, kırmızı, kiremit kırmızısı, devetüyü renkte astarlı- perdahlı mallardan oluşmaktadır. Parçalar çarkta çekilmiş çanaklara aittir¹⁶¹.

3.6. Çamönü (Karasonya) Höyüğü (Kat. No. 76-80; Levha XXXIV XXXVI)

(Karasonya) Köyü'nün 1,3 km. batı-kuzeybatısındadır. 200x250 m. boyutlarında olup 11 m. yüksekliğindedir. Söz konusu yerleşim merkezinde yoğun miktarda İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Son Tunç Çağı'na ait buluntu vermektedir¹⁶². Çamönü (Karasonya) Höyüğü, İlk olarak 1995 yılında R. Dinç başkanlığındaki bir ekip tarafından keşfedilmiş olup; yüzeyden çok sayıda buluntu ele geçirilmiştir. Bu buluntular yörenin özellikle Prehistorik Dönemi'ne ışık tutacak önemli verilerdir. Höyük yüzeyindeki en erken yüzey buluntuları Kumtepe IA tabakası ile çağdaş olan çanak çömlek parçalarıdır¹⁶³.

Çamönü (Karasonya) Höyüğü'nda E. Akdeniz başkanlığındaki bir ekip tarafından 2007 ve 2009 yıllarında yüzey araştırmaları yapılmıştır. Bu araştırmalar sırasında vatandaşlar tarafından verilen bazı eserler de Manisa Müzesi'ne teslim edilmiştir¹⁶⁴. E.Akdeniz'in incelemelerinde saptanan Orta Tunç Çağı seramikleri; grimsi siyah, gri, kahverengi renkte sarı astarlı ve grimsi-siyah renkte astarlı-perdahlı ve kahverengimsi mallardır. Ele geçen seramik parçalarında sadece kahverengimsi renkte olan parça el yapımı perdahlıdır. Parçaların büyük kısmı çömlekten meydana gelip, çark yapımıdır¹⁶⁵.

¹⁵⁹ French 1969, 48.

¹⁶⁰ French 1969, 95-97; Fig.15: 26-32; Fig. 17: 1; Fig. 18: 5-8; Fig. 19: 5-11.

¹⁶¹ Akdeniz 2010a, 53; Res. 76/Fot. 4-6, 11, 22; Res. 78/ Çiz. 4-6, 11, 22.

¹⁶² Akdeniz 2009a, 257; 2010a, 28.

¹⁶³ Dinç 1997, 267; Roosevelt 2009, 229.

¹⁶⁴ Akdeniz 2009a, 257; 2010a, 28.

¹⁶⁵ Akdeniz 2010a, 30-34; Res. 43/Foto. 17, 18, 20, 21; Res. 45/ Çiz. 17, 18, 20, 21; Res. 46/ Fot. 8; Res. 50/Çiz.8.

3.7. Kefayettin Tepe Höyüğü (Üyücekler Höyük) (Kat. No. 81-83; XXXVII-XXXVIII)

Kefayettin Tepe Höyüğü, Süleymanlı'nın 1,8 km. güneybatısında yer almaktadır. Kuzey-güney doğrultulu bu yayvan höyük 200 x120 m. boyutlarında ve 3 m. yüksekliğindedir. İlk defa Prof. Dr. Akdeniz başkanlığındaki ekibin 2007 yılı araştırmaları sonucunda bulunmuřtur¹⁶⁶. Söz konusu tepenin hemen güneybatısında, yolun kıyısında tepeye de adını veren "Üyücek Çeşmesi" vardır. Tepede İTÇ ve daha az yoğunlukta M.Ö. II. binyılına ait çanak çömlek parçaları bulunmuřtur¹⁶⁷. E. Akdeniz'in incelemelerinde saptanan Orta Tunç Çağı seramikleri; sarı, grimsi-kahverengi renkte ve gri astarlı; kırmızı renk ve sarı yüzeyli seramik parçaları olup, çanaklara ait ağız, kaide ve gövde parçalarından oluřmaktadır¹⁶⁸.

3.8. Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü (Kat. No. 84- 94; Levha XXXIX- XLII)

Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü, Süleymanlı Köyü'nün 1 km kuzey-doğusunda olup 180 m. çapında ve 10 m. yüksekliğindedir. D. French'in 1959 yılındaki yüzey araştırmalarında bulunmuřtur¹⁶⁹. Aynı höyükte 2007 yılında yüzey araştırmaları yapan E. Akdeniz ise höyüğün, Akhisar'ın 10 km. kuzeybatısında, Süleymanlı Belediyesi'nin 2 km. kuzey doğusunda, 250x200 m. boyutlarında, 11 m. yüksekliğinde olduğunu belirtmektedir. Yüzeyinde yoğun miktarda İTÇ buluntuları ve daha az oranda OTÇ ve STÇ parçaları bulunmuřtur¹⁷⁰. D. French Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü'nde, kırmızı, gri ve gümüş renginde olmak üzere üç çeşit mal grubundan söz etmektedir. Bu mal gruplarından; kırmızı ve gri olanların çizimleri yayınlanmamıştır. Gümüş rengindeki seramik mal grubunu ise ikiye ayırdığını görölmektedir: Birinci mal grubu yalın olanın çizimi yayınlanmamış, ikinci mal grubu olan altın yaldızlı renginde seramik parçaların çizimleri yayınlanmıřtır¹⁷¹. D. French'in belirttiğine göre, Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü'nde yayınlanan kap formlarının tamamına yakını

¹⁶⁶ Akdeniz 2010a, 45.

¹⁶⁷ Akdeniz 2009a, 258; 2010a, 45; 2011a, 18.

¹⁶⁸ Akdeniz 2010a, 46; Res.70/Foto. 2, 12, 13; Res. 72/Çiz. 2. 12, 13.

¹⁶⁹ French 1969, 51.

¹⁷⁰ Akdeniz 2009a, 258; 2010a, 68; 2011a, 22.

¹⁷¹ French 1969, 51.

kaselere aittir¹⁷². E. Akdeniz'in incelemelerinde saptanan Orta Tunç Çağı seramikleri ise; gri hamurlu olup iç ve dışta kahverengimsi, gri renkte içte siyah, dışta ise grimsi-siyah yüzeye sahip çanak parçası, kırmızı hamurlu ve astarlı, kahverengi hamurlu ve kahverengi astarlı olup çanak formlarına aittir¹⁷³.

3.9. Mecidiye Höyüğü (Kat. No. 95 - 98; Levha XLIII- XLIV)

Mecidiye Höyüğü, Akhisar'a bağlı Mecidiye (Palamut) Belediyesi'nin sınırları içerisinde yer alıp, yerleşim merkezinin batı kesiminde, eski köy camii karşısındaki pazaryeri mevkiindedir. 95x80 m. boyutlarındaki Mecidiye Höyüğü, 6 m. yüksekliğindedir¹⁷⁴. İlk defa 1959 yılında D. French'in yüzey araştırmasında saptanan yerleşim merkezi E. Akdeniz başkanlığındaki bir ekip tarafından 2007 yılı yüzey araştırmaları sırasında incelenmiştir¹⁷⁵.

Höyüğün kuzeybatı, kuzey ve güney kesimleri yapılaşma, doğu kesimleri ise yol ve istinat duvarı sebebiyle yoğun bir şekilde tahrip edilmiştir. Yakın zamanlara kadar yöre halkının ev inşasında kerpiç kullanmaları ve kerpiç yapımı için höyük toprağını almaları tahribatı arttırmaktadır¹⁷⁶.

D. French, diğer yerleşim merkezlerinde olduğu gibi Mecidiye Höyüğü'nde de ele geçen seramiği OTÇ ya da STÇ olarak değil, M.Ö. II. binyıl malı olarak tanımlamıştır. Söz konusu mal gruplarını; gri ve gümüş rengi olmak üzere ikiye ayırmıştır. Gri mal grubu olan yalın olup, çizimleri yayınlanmış, Gümüş rengindeki mal grubu kendi arasında ikiye ayırmış, yüzeyi yalın olan mal grubunun çizimleri yayınlanmış, yüzeyi altın yaldızlı mal grubunun çizimleri ise yayınlanmamıştır¹⁷⁷. Söz konusu mal gruplarında sadece bir çömleğin ağız paçasının çizimi yayınlanmıştır¹⁷⁸.

E. Akdeniz'in araştırmalarında saptanan Orta Tunç Çağı seramikleri; kiremit renginde hamurlu ve kırmızı renkte astarlı, gri renkte hamurlu, içte kahverengi astarlı, dışta ise açık kahverengi sarı astarlı açkılı ile sarı astarlı renkte

¹⁷² French 1969, 97; Fig. 19: 12-16.

¹⁷³ Akdeniz 2010a, 69-70; Res. 117/ Foto. 3, 5, 18, 7, 9, 16; Res. 118/Foto. 3, 5, 18, 7, 9, 16.

¹⁷⁴ Akdeniz 2009a, 257; 2010a, 54; 2011a, 20.

¹⁷⁵ Akdeniz 2010a, 54; 2011a, 20.

¹⁷⁶ Akdeniz 2010a, 54; 2011a, 20.

¹⁷⁷ French 1969, 50.

¹⁷⁸ French 1969, 96; Fig. 18: 9.

olmak üzere üç renkten oluşmuştur. Bu gövde parçalarının hangi forma ait olduğu tespit edilememiştir¹⁷⁹.

3.10. Akdeğirmen Höyüğü (Kat. No. 99-103; Levha XLV- XLVII)

Akhisar-Gölmarmara yolu kıyısında, Akselendi'nin yaklaşık 2 km. doğu-güneydoğusunda, Akçeşme köyünün 2 km. güneybatısında, Akhisar-Gölmarmara yolunun 500 m. batısındadır. Yaklaşık 100x80 m. ölçülerinde, 6 m. yüksekliğindedir¹⁸⁰. R.Dinç tarafından 1995 yılında tespit edilen höyük, E. Akdeniz başkanlığındaki bir ekip tarafından 2007 yılı araştırmaları sırasında incelenmiştir¹⁸¹.

Yüzey buluntularına göre Son Kalkolitik Çağ'da başlayan iskânın, İlk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı'nda da devam ettiği anlaşılmaktadır¹⁸². R.Dinç tarafından toplanan çanak-çömlek, basit ağız kenarlı, kırmızı, kahverengi, kırmızı alacalı astarlı perdahlı, hamuru iri kum, kuvars ve mika katkılıdır. Orta Tunç Çağı malzemesi sayıca çok az olup, kalınlaştırılmış ağız kenarlı, çarkta yapılmış parçalardan oluşur¹⁸³.

E.Akdeniz'in incelemelerinde saptanan Orta Tunç Çağı seramikleri ise genel olarak, kırmızı ve kırmızının tonlarından meydana gelen mal gruplarından oluşmaktadır. Bir gövde parçası, düzleştirilmiş bir dip ve çanağın ağız parçaları ele geçmiştir¹⁸⁴.

¹⁷⁹ Akdeniz 2010a, 89; Res. 89/ Foto. 2, 3, 11; Res. 92/ Çiz.2, 3, 11.

¹⁸⁰ Akdeniz 2010a, 2011a, 15.

¹⁸¹ Akdeniz 2011a, 15.

¹⁸² Akdeniz 2009a, 258; 2011a, 15.

¹⁸³ Dinç 1997, 265.

¹⁸⁴ Akdeniz 2010a, 20-21; Res. 21/ Foto.1-3, 5, 9; Res. 22/Çiz.1-3, 5, 9.

4. KATALOG

4.1. Hastane Höyüğü (Kat. No. 1-38; Levha V-XIX)

Kat. No. 1 (Lev. VIII; Res. 8, Foto. 1/ Lev. IX, Res. 9, Çiz. 1): İç çekik ağız kenarı, yuvarlatılmış gövdeli çanak, kiremit kırmızısı renğinde olup hamurludur, hamuru kum, mika ve taşçık içermekte, dışta kahverengimsi-devetüyü renkte astarlı ve perdahlı olup, çark yapımıdır¹⁸⁵.

Kat. No. 2 (Lev. VIII; Res. 8, Foto. 2 / Lev. IX; Res. 9, Çiz. 2): İç çekik ağız kenarlı, yuvarlatılmış gövdeli çanak parçası: Gri hamurlu, hamuru kum içerikli, hamuru renğinde astarlı, orta iyi derecede pişirilmiş, çark yapımıdır¹⁸⁶.

Kat. No. 3 (Lev. VIII; Res. 8, Foto. 3 / Lev. IX, Res. 9, Çiz. 3). ‘S’ profilli çanak parçası: Gri hamurlu, hamuru kireç taşı içerikli, hamuru renğinde astarlı ve perdahlı, çark yapımıdır¹⁸⁷.

Kat. No. 4 (Lev. VIII; Res. 8, Foto. 4 / Lev. IX; Res. 9, Çiz. 4): ‘S’ profilli çanağın ağız kenarı: Gri hamurlu, hamuru kum, mika ve taşçık içerikli, dışı kahverengi-gri renkte astarlı, orta-iyi derecede pişirilmiş, mikalı sarı astarlı seramik grubundan olup, çark yapımıdır¹⁸⁸.

Kat. No. 5 (Lev. VIII; Res. 8, Foto. 5 / Lev. IX; Res. 9, Çiz. 5): ‘S’ profilli çanağın gövde parçası: Kırmızı hamur renğinde kum, mika ve kuvars içerikli, iyi derecede pişirilmiş, çark yapımı. Mikalı sarı astarlı seramik grubunda yer almaktadır¹⁸⁹.

Kat. No. 6 (Lev. VIII; Res. 8, Foto. 6 / Lev. IX; Res. 9, Çiz. 6): ‘S’ profilli çanağın ağız kenarı, gri renkte hamurlu, hamuru iyi arındırılmış, az miktarda kum ve mika içermekte, hamur renğinde astarlıdır. İyi derecede pişirilmiştir. Anadolu gri seramik grubu örneklerinden olup, çark yapımıdır¹⁹⁰.

¹⁸⁵ Akdeniz 2014a, 29; Res. 6b/Foto. 31; Res. 12/Çiz. a.

¹⁸⁶ Akdeniz 2014a, 29; Res. 7b/ Foto. 14; Res. 12/Çiz. b.

¹⁸⁷ Akdeniz 2014a, 29; Res. 7c/Foto. 28; Res. 12/Çiz. d.

¹⁸⁸ Akdeniz 2014a, 29; Res. 7b/Foto. 13; Res. 13 /Çiz. c.

¹⁸⁹ Akdeniz 2014a, 29; Res. 8a/Foto. 14; Res. 13/Çiz. d.

¹⁹⁰ Akdeniz 2014a, 29; Res. 6b/Foto. 24; Res. 13/ Çiz. e.

Kat. No. 7 (Lev. X; Res. 10, Foto. 1/ Lev. XI; Res. 11, Çiz. 1): ‘S’ profilli çanağın ağız kenar parçası, kırmızı hamurlu kum, mika ve kuvars içerikli, iyi derecede pişirilmiştir. Mikalı sarı astarlı seramik grubunda yer alıp çark yapımıdır¹⁹¹.

Kat. No. 8 (Lev. X; Res. 10, Foto. 2/ Lev. XI; Foto. 2, Res. 11, Çiz. 2): ‘S’ profilli çanak. Kırmızı hamurlu kum, mika ve kuvars içerikli, iyi derecede pişirilmiş, çark yapımı. Mikalı sarı astarlı seramik grubundandır¹⁹².

Kat. No. 9 (Lev. X; Res. 10, Foto. 3 / Lev. XI; Res. 11, Çiz. 3): ‘S’ profilli çanağın ağız ve gövde parçası. Kırmızı hamurlu kum, mika ve kuvars içerikli, iyi derecede pişirilmiştir. Mikalı sarı astarlı seramik grubunda yer alan seramik parçası çark yapımıdır¹⁹³.

Kat. No. 10 (Lev. X; Res. 10, Foto. 4/ Lev. XI; Res. 11, Çiz. 4): Dışa sarkıtılmış ağızlı çanak: Kiremit kırmızı-kahverengi renkte hamurlu, hamuru kum ve mika içerikli, hamur renginde astarlı, çark yapımı. Mikalı sarı astarlı seramik grubundan¹⁹⁴.

Kat. No. 11 (Lev. X; Res. 10, Foto. 5 / Lev. XI; Res. 11, Çiz. 5): Dışa eğik duruşlu çanak ağız parçası: Gri hamurlu, hamuru kum ve taşçık içerikli, devetüyü renkte astarlı, iyi derecede pişirilmiş, çark yapımıdır¹⁹⁵.

Kat. No. 12 (Lev. X; Res. 10, Foto. 6/ Lev. XI; Res. 11, Çiz. 6): Dışa çekik ağzın, yuvarlatılmış gövdeli çanak kenar parçası: Kırmızı hamurlu kum, mika ve kuvars içerikli, iyi derecede pişirilmiş, çark yapımı. Mikalı sarı astarlı seramik grubunda yer almaktadır¹⁹⁶.

Kat. No. 13 (Lev. XII; Res. 12, Foto. 1/ Lev. XIII; Res. 13, Çiz. 1): Dışa çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli çanak: Kırmızı hamurlu kum, mika ve kuvars

¹⁹¹ Akdeniz 2014a, 29; Res. 61/Foto.42; Res. 14/Çiz. a.

¹⁹² Akdeniz 2014a, 29; Res. 8b/Foto. 23; Res. 14/Çiz. d.

¹⁹³ Akdeniz 2014a, 29; Res. 8c/Foto. 36; Re. 14/Çiz. e.

¹⁹⁴ Akdeniz 2014a, 29; Res. 7g/Foto. 44; Res. 15/Çiz. a.

¹⁹⁵ Akdeniz 2014a, 29; Res. 7g/Foto. 47; Res. 15/Çiz. c.

¹⁹⁶ Akdeniz 2014a, 30; Res. 8b/Foto. 22; Res. 15/Çiz. f.

içerikli, iyi derecede pişirilmiş, çark yapımı. Mikalı sarı astarlı seramik grubunda yer alır¹⁹⁷.

Kat. No. 14 (Lev. XII; Res. 12, Foto. 2/ Lev. XIII; Res. 13, Çiz. 2): Yuvarlatılmış ağızlı, keskin karınlı çanağın ağız parçası: Kırmızı hamurlu kum, mika ve kuvars içerikli, iyi derecede pişirilmiştir. Mikalı sarı astarlı seramik grubundan olup çark yapımıdır¹⁹⁸.

Kat. No. 15 (Lev. XII Res. 12, Foto. 3/ Lev. XIII; Res. 13, Çiz. 3): Yuvarlatılmış ağızlı, keskin karınlı çanak: Kırmızı hamurlu kum, mika ve kuvars içerikli, iyi derecede pişirilmiş, çark yapımı. Mikalı sarı astarlı seramik grubundan¹⁹⁹.

Kat. No. 16 (Lev. XII; Res. 12, Foto. 4 / Lev. XIII; Res. 13, Çiz. 4): Dışa eğik duruşlu çanak ağız parçası. Gri hamurlu, hamuru kum, mika, taşçık ve az sayıda kuvars içerikli, gri renkte astarlı ve hafif perdahlı, orta-iyi derecede pişirilmiş, el yapımıdır²⁰⁰.

Kat. No. 17 (Lev. XII; Res. 12, Foto. 5 / Lev. XIII; Res. 13, Çiz. 5): Yuvarlatılmış ağızlı çömlek parçası: Gri renkte hamurlu, hamuru iyi arındırılmış, az miktarda kum ve mika içerikli, hamur renginde astarlı, iyi derecede pişirilmiş, çark yapımı. Anadolu gri seramik örneklerindedir²⁰¹.

Kat. No. 18 (Lev. XII; Res. 12, Foto. 6 / Lev. XIII; Res. 13, Çiz. 6): Yuvarlatılmış ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli boyunsuz çömlek. Gri hamurlu, hamuru kum ve mika içerikli, devetüyü-kahverengi astarlı ve kaliteli perdahlı, iyi derecede pişirilmiş²⁰².

Kat. No. 19 (Lev. XIV; Res. 14, Foto. 1/Lev. XV; Res. 15, Çiz. 1): Yuvarlatılmış ağızlı basık bir çömleğin ağız parsıdır. Kırmızı hamurlu kum, mika

¹⁹⁷ Akdeniz 2014a, 30; Res. 7b/Foto. 32; Res. 15/Çiz. g.

¹⁹⁸ Akdeniz 2014a, 30; Res. 6c/Foto. 42; Res. 16/Çiz. a.

¹⁹⁹ Akdeniz 2014a, 30; Res. 8c/Foto. 24; Res. 16/Çiz. b.

²⁰⁰ Akdeniz 2014a, 30; Res. 7f/Foto. 26; Res. 16/Çiz. c.

²⁰¹ Akdeniz 2014a, 30; Res. 6a/Foto. 25; Res. 16/Çiz. d.

²⁰² Akdeniz 2014a, 30; Res. 7c/Foto. 15; Res. 16/Çiz. e.

ve kuvars içerikli, iyi derecede pişirilmiş, çark yapımı. Mikalı sarı astarlı seramik grubunda²⁰³ yer almaktadır.

Kat. No. 20 (Lev. XIV; Res. 14, Foto. 2 / Lev. XV; Res. 15, Çiz. 2): Dışa kalınlaştırılmış bir çömlek parçası: Devetüyü renkte hamurlu, hamuru kum, kuvars ve taşçık içerikli, hamur renginde astarlı ve çark yapımıdır²⁰⁴.

Kat. No. 21 (Lev. XIV; Res. 14, Foto. 3/ Lev. XV; Res. 15, Çiz. 3): Dışa kalınlaştırılmış bir çömleğin ağız parçası: Kırmızı renkte hamurlu olan çömlek; hamuru kum, mika, kuvars ve taşçık içerikli, kırmızı renkte astarlı, iyi derecede pişirilmiş olup, çarkta yapılmıştır²⁰⁵.

Kat. No. 22 (Lev. XIV; Res. 14, Foto. 4/ Lev. XV; Res. 15, Çiz. 4): Dışa çekik ağızlı, dar ağızlı çömleğin parçası: Gri hamurlu, hamuru kum ve nadiren mika içerikli, devetüyü renkte astarlı, iyi derecede pişirilmiş olup çark tekniğiyle yapılmıştır²⁰⁶.

Kat. No. 23 (Lev. XIV; Res. 14, Foto. 5/ Lev. XV; Res. 15, Çiz. 5): Dışa çekik, dar ağızlı bir çömleğin ağız kenarı: Kiremit kırmızısı renginde hamurlu, hamuru kum, mika ve taşçık içermektedir. Dışta kahverengimsi-devetüyü renkte astarlı ve perdahlı, çark yapımıdır²⁰⁷.

Kat. No. 24 (Lev. XIV; Res. 14, Foto. 6/ Lev. XV; Res. 15, Çiz. 6): Dışa çekik ağızlı, içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı boyunlu çömleğin ağız parçası: Gri hamurlu, hamur renginde astarlı ve perdahlıdır. İyi derecede pişirilmiş olup, Anadolu gri seramik grubu örneklerindedir²⁰⁸.

Kat. No. 25 (Lev. XVI; Res. 16, Foto. 1/ Lev. XVII; Res. 17, Çiz. 1): Hafif dışa çekik ağızlı, boyunlu çömlek: Gri hamurlu, hamuru kum ve taşçık içerikli, devetüyü renkte astarlı, iyi derecede pişirilmiş olup el yapımıdır²⁰⁹.

²⁰³ Akdeniz 2014a, 30; Res. 6c/Foto. 40; Res. 16/Çiz. f.

²⁰⁴ Akdeniz 2014a, 30; Res. 9a/Foto. 11; Res. 17/Çiz. a.

²⁰⁵ Akdeniz 2014a, 30; Res. 6g/Foto. 24; Res. 17/Çiz. b.

²⁰⁶ Akdeniz 2014a, 30; Res. 6b/Foto. 26; Res. 17/Çiz. c.

²⁰⁷ Akdeniz 2014a, 30; Res. 6b/Foto. 32; Res. 17/Çiz. d.

²⁰⁸ Akdeniz 2014a, 30; Res. 7c/Foto. 22; Res. 17/Çiz. e.

²⁰⁹ Akdeniz 2014a, 30; Res. 7g/Foto. 49; Res. 17/Çiz. f.

Kat. No. 26 (Lev. XVI; Res. 16, Foto. 2/ Lev. XVII; Res. 17, Çiz. 2): Dışa çekik ağızlı, boyunlu çömleğin ağız kenar parçası: Kırmızı hamurda; kum, mika ve kuvars içermekte, iyi derecede pişirilmiş, çark yapımıdır. Mikalı sarı astarlı seramik grubundan²¹⁰.

Kat. No. 27 (Lev. XVI; Res. 16, Foto. 3/ Lev. XVII; Res. 17, Çiz. 3): Dışa çekik ağızlı, boyunlu çömleğin ağız kenar parçası: Kırmızı hamurda; kum, mika ve kuvars içermektedir. İyi derecede pişirilmiş, çark yapımıdır. Mikalı sarı astarlı seramik grubunda yer alır²¹¹.

Kat. No. 28 (Lev. XVI; Res. 16, Foto. 4/ Lev. XVII; Res. 17, Çiz. 4): Dışa çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli çömlek parçası: Kırmızı hamurlu kum, mika ve kuvars içermekte olup, iyi derecede pişirilmiştir. Mikalı sarı astarlı seramik grubundan olup çark yapımıdır²¹².

Kat. No. 29 (Lev. XVI; Res. 16, Foto. 5/ Lev. XVII; Res. 17, Çiz. 5). Hafif dışa çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli bir çömleğin ağız parçası: Kırmızı hamurlu kum, mika ve kuvars içerikli, iyi derecede pişirilmiştir. Çark yapımı olup mikalı sarı astarlı seramik grubunda yer almaktadır²¹³.

Kat. No. 30 (Lev. XVI; Res. 16, Foto. 6/ Lev. XVII; Res. 17, Çiz. 6): Dışa çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli bir çömleğin ağız kenar parçası: Gri hamurlu, gri astarlı, iyi derecede pişirilmiş, çark yapımıdır²¹⁴.

Kat. No. 31 (Lev. XVIII; Res. 18, Foto. 1/ Lev. XIX; Res. 19, Çiz.1). Dışa çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli bir çömleğin ağız kenarı: Kırmızı hamurlu kum, mika ve kuvars içerikli olup iyi derecede pişirilmiştir. Çark yapımı. Mikalı sarı astarlı seramik grubundandır²¹⁵.

Kat. No. 32 (Lev. XVIII; Res. 18, Foto. 2/ Lev. XIX; Res. 19, Çiz. 2): Dışa çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli basık bir çömleğin ağız kenarı: Kırmızı

²¹⁰ Akdeniz 2014a, 30; Res. 8b/Foto. 25; Res. 18/Çiz. a.

²¹¹ Akdeniz 2014a, 30; Res. 8b/Foto. 28; Res. 18/Çiz. b.

²¹² Akdeniz 2014a, 30; Res. 8b/Foto. 29; Res. 18/Çiz. c.

²¹³ Akdeniz 2014a, 30; Res. 6c/Foto. 39; Res. 18/Çiz. d.

²¹⁴ Akdeniz 2014a, 30; Res. 6g/Foto. 25; Res. 18/Çiz. e.

²¹⁵ Akdeniz 2014a, 30; Res. 8b/Foto. 30; Res. 18/Çiz. f.

hamurlu kum, mika ve kuvars içerikli, iyi derecede pişirilmiş, çark yapımı. Mikalı sarı astarlı seramik grubundandır²¹⁶.

Kat. No. 33 (Lev. XVIII; Res. 18, Foto. 3/ Lev. XVI; Res. 19, Çiz. 3): Dışa çekik dar ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli basık çömlek: Kırmızı hamurlu kum, mika ve kuvars içermekte olup iyi derecede pişirilmiştir. Mikalı sarı astarlı seramik grubunda yer alan çömlek parçası çarkta yapılmıştır²¹⁷.

Kat. No. 34 (Lpev. XVIII; Res. 18, Foto. 4 / Lev. XIX; Res. 19, Çiz. 4): Dışa çekik dar ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli basık bir çömleğin ağız kenarı: Kırmızı hamurlu, hamuru kum, mika ve kuvars içermektedir. İyi derecede pişirilmiş ve çark yapımı olan seramik mikalı sarı astarlı seramik grubundandır²¹⁸.

Kat. No. 35 (Lev. XVIII; Res. 18, Foto. 5/ Lev. XIX; Res. 19, Çiz. 5): Uzun boyunlu, dışa çekik ağızlı, içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı çömlek. Kırmızı hamurlu, kum, mika ve kuvars içerikli, iyi derecede pişirilmiş bir kabın gövdesine ait seramik parçası, mikalı sarı astarlı seramik grubunda yer alıp çark yapımıdır²¹⁹.

Kat. No. 36 (Lev. XVIII; Res. 18, Foto. 6/ Lev. XIX; Res. 19, Çiz.6): Yonca ağızlı çömlek parçası: Kırmızı hamurlu, kum, mika ve kuvars içerikli, iyi derecede pişirilmiş, çark yapımı. Mikalı sarı astarlı seramik grubundan²²⁰.

Kat. No. 37 (Lev. XVIII; Res. 18, Foto. 7 / Lev. XIX; Res. 19, Çiz. 7): Testi gövde parçası: Kırmızı hamurlu, kum, mika ve kuvars içerikli, iyi derecede pişirilmiş, mikalı sarı astarlı seramik grubunda yer alan testiye ait bu parça çark yapımıdır.²²¹

Kat. No. 38 (Lev. XVIII; Res. 18, Foto. 8/ Lev. XIX; Res. 19, Çiz. 8): Halka dipli çömlek parçası: Gri hamurlu, hamuru kum ve taşçık içerikli, kahverengimsi-gri renkte astarlı ve perdahlı, çark yapımıdır²²².

²¹⁶ Akdeniz 2014a, 30; Res. 6b/Foto. 33; Res. 19/Çiz. a.

²¹⁷ Akdeniz 2014a, 31; Res. 8b/Foto. 31; Res. 19/Çiz. b.

²¹⁸ Akdeniz 2014a, 31; Res. 8c/Foto. 40; Res. 19/Çiz. c.

²¹⁹ Akdeniz 2014a, 31; Res. 8c/Foto. 43; Res. 19/Çiz. d.

²²⁰ Akdeniz 2014a, 31; Res. 8c/Foto. 42; Res. 19/Çiz. e.

²²¹ Akdeniz 2014a, 31; Res. 6h/Foto. 31; Res. 19/Çiz. f.

²²² Akdeniz 2014a, 31; Res. 7c/Foto. 16; Res.19/Çiz. g.

4.2. Dağdeviren (Akırbey Çiftlik) Höyüğü (Kat. No. 39- 49; Levha XX-XXIV)

Kat. No. 39 (Levha XXII; Res. 22, Foto. 1/ Lev. XXIII; Res. 23, Çiz.1): Dışa kalınlaştırılmış ağızlı çömlek parçası: Hamuru kum, mika katkılıdır. Sarı renkte astarlı olup çark yapımıdır. OTÇ Beycesultan'ın VIb. tabakasında Orta Tunç Çağı dönemine tarihlenen buluntular arasında benzer örnekler bulunmaktadır. Dağdeviren'de ele geçen bu parça Beycesultan örneklerine göre daha kalın ağızlıdır²²³.

Kat. No. 40 (Levha XXII; Res. 22, Foto. 2/Lev. XXIII; Res. 23,Çiz. 2): Dışa kalınlaştırılmış ağızlı, bir çömleğin ağız kenarı parçası: Hamuru kum, mika katkılı ve sarı renktedir. Sarı renkte astarlıdır. Çark yapımıdır. Orta Tunç Çağı Beycesultan'ın IVc. tabakasının Orta Tunç Çağı dönemine tarihlenen buluntular arasında benzer örnekler bulunmaktadır²²⁴.

Kat. No. 41 (Levha XXII; Res. 22, Foto. 3/Lev. XXIII; Res. 23, Çiz. 3): Dışa çekik ağız kenarlı çanak parçası: Hamuru kum, mika katkılı ve kırmızı renktedir. İçte ve dışta kırmızı renk astarlıdır olup çark yapımıdır. Orta derecede pişirilmiştir. Orta Tunç Çağı Beycesultan'ın IVa. Tabakasının Orta Tunç Çağı dönemine tarihlendirilen buluntular arasında benzer örnekleri ele geçmiştir²²⁵.

Kat. No. 42 (Levha XXII; Res. 22, Foto. 4/Lev. XXIII; Res. 23, Çiz. 4): Dışa çekik ağız kenarlı çanak parçası: Hamuru kum, mika, kuvars katkılı, devetüyü rengindedir. Aynı renkte astarlanmıştır. Çark yapımıdır. Orta derecede pişirilmiştir. Orta Tunç Çağı Beycesultan'ın IVa. tabakasında Orta Tunç Çağı dönemine tarihlendirilen buluntular arasında benzer örnekler ele geçmiştir²²⁶.

Kat. No. 43 (Levha XXII; Res. 22, Foto. 5/Lev. XXIII; Res. 23, Çiz. 5): Dışa sarkıtılmış ağız kenarı: Grimsi-siyah renkte hamurlu, hamuru kum, mika, kuvars katkılı, grimsi-siyah renkte astarlı ve perdahlıdır. Orta-iyi derecede pişirilmiştir²²⁷.

²²³ Akdeniz 2010a; 38; Res. 55/Foto. 3; Res. 56/Çiz. 3.

²²⁴ Akdeniz 2010a; 38; Res. 55/Foto. 4; Res. 56/Çiz. 4.

²²⁵ Akdeniz 2010a; 38; Res. 55/Foto. 5; Res. 56/Çiz. 5.

²²⁶ Akdeniz 2010a; 38-39; Res. 55/Foto. 6; Res. 56/Çiz. 6.

²²⁷ Akdeniz 2010a; 40; Res. 57/Foto. 3; Res. 58/Çiz. 3.

Kat. No. 44 (Levha XXII; Resim 22, Foto. 6/ Lev. XXIII; Res. 23, Çiz.6): Dikey duruşlu kâse dışa sarkıtılmış ağız kenarı: Gri hamurlu, hamuru kum, mika katkılı, grimsi-siyah renkte astarlı ve perdahlı olup orta-iyi derecede pişirilmiştir²²⁸.

Kat. No. 45 (Levha XXII; Resim 22, Foto. 7): Gövde parçası: Grimsi-siyah renkte hamurlu, hamuru kum, mika, kuvars katkılı, grimsi-siyah renkte yüzey rengine sahiptir. Orta-iyi derecede pişirilmiştir²²⁹.

Kat. No. 46 (Levha XXII; Resim 22, Foto. 8): Gövde parçası: Grimsi-siyah renkte hamurlu, hamuru, kum, mika, kuvars katkılı, grimsi-siyah renkte astarlı, orta derecede pişirilmiştir²³⁰.

Kat. No. 47 (Lev. XXIV; Res. 24, Çiz. 1): Bir kâsenin ağız parçası: İçe doğru yuvarlatılmış ağızlı, keskin karınlı kâse(?). Gri hamurludur, Altın sarısı mal grubu rengi ile benzerlik gösterir. 0.095 m. çapında olan kâsenin ağız parçasının yüzeyi yalın ve solgun gümüş rengine olup, çark yapımıdır²³¹.

Kat. No. 48 (Lev. XXIV; Res. 24, Çiz. 2): ‘S’ profilli bir kâsenin ağız parçası, hamurunun rengine bakıldığında yalın gibi görünse de fakat seramiğin yüzeyi göz önüne tutulduğunda yalın olmadığı yüzeyi perdahlı olduğu anlaşılmaktadır. Kilin içinde katkı maddeleri olup olmadığı(?) (mika, kum tanecikleri, kuvars vs) bilinmemektedir. 0.28m. çapında olup, çark yapımıdır. Soluk kırmızı mal grubu içerisinde yer alan seramiğin yüzeyi, damarlı ve altın sarısı rengine astarlı ve perdahlıdır²³².

Kat. No. 49 (Lev. XXIV; Res. 24, Çiz. 3): Dışa çekik ağız kenarlı kâse parçası. 0.25 m. çapında olup çark yapımıdır. Kil, soluk kırmızı renktedir. Seramiğin yüzeyi altın sarısı rengine astarlı ve perdahlıdır²³³.

²²⁸ Akdeniz 2010; 40; Res.57/Foto. 4; Res. 58/Çiz. 4.

²²⁹ Akdeniz 2010, 40; Res. 57/Foto. 6.

²³⁰ Akdeniz 2010a, 40; Res. 57/Foto. 7.

²³¹ French 1969, 72, 96; Fig. 17: 23.

²³² French 1969, 72, 97; Fig. 19: 3.

²³³ French 1969, 72, 97; Fig. 19: 4.

4.3. Akhisar Höyüğü (Kat. No. 50; Levha XXV, XXVII)

Kat. No. 50 (Lev. XXVII; Res. 27, Foto, 1/ Res. 24, Çiz. 1): Gövde parçası: kum, mika, kuvars katkılı kırmızı hamurlu olan seramik parçası, kırmızı astarlıdır. Orta derecede pişirilmiştir²³⁴.

4.4. Masantı Höyüğü (Kat. No. 51-52; Levha XXVI, XXVII)

Kat. No. 51 (Lev. XXVII; Res. 27, Foto. 2/ Res. 24, Çiz. 2): Dip: Grimsi ve siyah renkte hamurludur. Hamuru kum, mika, kuvars katkılı, grimsi-siyah renkte yüzeyli, kahverengimsi siyah renkte olup orta-iyi derecede pişirilmiştir. Boya bezemelidir²³⁵.

Kat. No. 52 (Lev. XXVII; Res. 27, Foto. 3/ Res. 24, Çiz. 3): Alçak halka kaide: Grimsi-krem renkte hamurlu, hamuru kum, mika, kuvars ve taşçık katkılı, grimsi-siyah renkte yüzeyli olup orta-iyi derecede pişirilmiştir²³⁶.

4.5. Kennez Höyüğü I (Kat. No. 53-75; Levha XXVIII– XXXIII)

Kat. No. 53 (Lev. XXX; Res. 30, Foto. 1/Lev. XXXI; Res. 31, Çiz. 1): Dışa uzatılmış ağız kenarlı çanak parçası: Hamurunda kum, mika katkılı, kiremit kırmızısı renktedir. İçi kırmızısı devetüyü renkte astarlı ve perdahlı ve çark yapımıdır. İyi derecede pişirilmiştir. Beycesultan'ın IX. tabakasında İTÇ III'e tarihlenen buluntulara benzer bir örnek ele geçmiştir. Bu parçaaların geç dönemlere tarihlenen örnekler ise Beycesultan'ın IVa tabakasında bulunmuş, OTÇ'ye tarihlendirilmiştir²³⁷.

Kat. No. 54 (Lev. XXX; Res. 30, Foto. 2/Lev. XXXI; Res. 31, Çiz. 2): Yuvarlatılmış ağız kenarlı sığ çanak parçası: Hamuru altın yaldızlı bol mika ve kum katkılıdır. Yüzeyi astarlı olan parça günümüze kadar ulaşmayıp astarı dökülmüştür. Orta-iyi derecede pişirilmiş, İnce cidara sahip olup çark yapımıdır. Beycesultan'ın V. tabakasında Orta Tunç Çağı dönemine tarihlendirilen buluntular arasında benzer örnekler bulunmaktadır²³⁸.

²³⁴ Akdeniz 2010a, 53; Res. 26/Foto. 1; Res. 28/Çiz. 1.

²³⁵ Akdeniz 2010a, 53; Res. 85/Foto. 15; Res. 86/Çiz. 15.

²³⁶ Akdeniz 2010a, 53; Res. 85/Foto. 19; Res. 86/Çiz. 19.

²³⁷ Akdeniz 2010a, 47; Res. 76/Foto. 4; Res. 78/Çiz. 4.

²³⁸ Akdeniz 2010a; 47; Res. 76/Foto. 5; Res. 78/Çiz. 5.

Kat. No. 55 (Lev. XXX; Res. 30, Foto. 3/ Lev. XXXI; Res. 31, Çiz. 3): Dışa yuvarlatılmış ağız kenarlı çanak parçası: Hamuru kum, mika katkılı ve kiremit kırmızısı renktedir. İyi derecede pişirilmiştir. İçte ve dışta yüzey kırmızı astarlı olup çark yapımıdır. Beycesultan'ın IVa. tabakasında Orta Tunç Çağı dönemine tarihlendirilen buluntular arasında benzer örnekler bulunmaktadır. Kennez örneği, Beycesultan buluntularına göre daha kalın bir dudak kısmına sahiptir²³⁹.

Kat.No.56 (Lev. XXX; Res. 30, Foto. 4/ Lev. XXXI; Res. 31, Çiz. 4): Kulp: Hamuru mika, taşçık, kuvars katkılı ve gri renktedir. Dışta grimsi kahverengi renkte astarlı ve perdahlı, içi koyu kiremit renkte astarlıdır. Çark yapımıdır. İyi derecede pişirilmiştir²⁴⁰.

Kat. No. 57 (Lev. XXX; Res. 30, Foto. 5/ Lev. XXXI; Res. 31, Çiz. 5): Kulp-gövde parçası: Hamuru kum, mika katkılı, kırmızı renktedir. Çark tekniğidir. İyi derecede pişirilmiştir. İlk Tunç Çağı sonu-Orta Tunç Çağı, Beycesultan'ın Orta Tunç Çağı tabakalarında çok sayıda benzer örnekleri ele geçmiştir²⁴¹.

D.French, Kennez Höyüğü I'de ele geçirilen mikalı çanak-çömlek grubunun Manisa/Akhisar yöresinde daha çok olduğunu söylemekle birlikte bu gurup mallarının bazıları gri renkte fakat çoğunlukla kırmızı renkte olduğunu söylemektedir²⁴².

Kat. No. 58 (Lev. XXXII; Res. 32. Çiz. 1): Kâse ağızı: Dışa çekik ağızlı, içe kalınlaştırılmış çanağın ağız parçası: Söz konusu kâselerin hamuru bazen gri fakat genellikle kırmızı hamurlu, hamuru mikalı, kumlu ve kırmızimsı bir yüzeye sahiptir. 0.38 m. çapında olup çark yapımıdır. Kırmızı astarlı mal grubu içerisinde yer almaktadır²⁴³.

Kat. No. 59 (Lev. XXXII; Res. 32. Çiz. 2): Kâse ağız ve gövde parçası: Dışa sarkıtılmış ağızlı kâse parçası. Bahsi geçen kâselerin hamuru bazen gri fakat

²³⁹ Akdeniz 2010a; 48; Res. 76/Foto. 6; Res. 78/Çiz. 6.

²⁴⁰ Akdeniz 2010a; 48; Res. 76/Foto. 11; Res. 78/Çiz. 11.

²⁴¹ Akdeniz 2010a; 48; Res. 76/Foto. 22; Res. 78/Çiz. 22.

²⁴² French 1969, 68.

²⁴³ French 1969, 68, 95; Fig. 15: 26.

genellikle kırmızı hamurlu, hamuru mikalı, kumlu ve kırmızımsı bir yüzeye sahiptir. 0.32 m. çapında olup çark yapımıdır²⁴⁴.

Kat. No. 60 (Lev. XXXII; Res. 32. Çiz. 3): Kâse ağız ve gövde parçası: (S profilli ?) ağız parçası. Söz konusu kâselerin hamuru bazen gri fakat genellikle kırmızı hamurlu, hamuru mikalı, kumlu ve kırmızımsı bir yüzeye sahiptir. 0.27 m çapında olup, çark yapımıdır. Kırmızı mal grubu içerisinde yer almaktadır²⁴⁵.

Kat. No. 61 (Lev. XXXII; Res. 32. Çiz. 4): İçe çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli kâse parçası. Kahverengi-kırmızı mal grubu içerisinde yer alan, kâselerin hamuru bazen gri fakat genellikle kırmızı hamurlu, hamuru mikalı, kumlu ve kırmızımsı bir yüzeye sahiptir. 0.28 m çapında olup, çark yapımıdır.²⁴⁶

Kat. No. 62 (Lev. XXXII; Res. 32. Çiz. 5): Dışa çekik ağızlı, içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, boyunlu kâse parçası. Söz konusu kâselerin hamuru bazen gri fakat genellikle kırmızı hamurlu, hamuru mikalı, kumlu ve kırmızımsı bir yüzeye sahiptir. 0.32 m. Çapında olup, çark yapımıdır²⁴⁷.

Kat. No. 63 (Lev. XXXII; Res. 32. Çiz. 6): Yuvarlatılmış ağızlı kâse(?). Söz konusu kâselerin hamuru bazen gri fakat genellikle kırmızı hamurlu, hamuru mikalı, kumlu ve kırmızımsı bir yüzeye sahiptir. 0.40 m. çapında olup, çark yapımıdır. Yüzeyi kırmızı astarlı mal grubu içerisinde yer almaktadır²⁴⁸.

Kat. No. 64 (Lev. XXXII; Res. 32. Çiz. 7): Kâse ağız parçası: Dışa çekik ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı kase . Bahsi geçen kâselerin hamuru bazen gri fakat genellikle kırmızı hamurlu, hamuru mikalı, kumlu ve kırmızımsı bir yüzeye sahiptir. 0.40 m. çapında olup, çark yapımıdır. Yüzeyi kırmızı astarlı mal grubu içerisinde yer almaktadır²⁴⁹.

Kat. No. 65 (Lev. XXXII; Res. 32. Çiz. 8): Kâse ağız ve gövde parçası: Dışa sarkıtılmış ağızlı kase Seramik parçasının hamuru açık ya da koyu gri renkte olup, güzel bir kile sahip fakat nadiren de olsa birkaç tane seramik parçasının

²⁴⁴ French 1969, 68, 95; Fig. 15: 27.

²⁴⁵ French 1969, 68, 95; Fig. 15: 28.

²⁴⁶ French 1969, 68, 95; Fig. 15: 29.

²⁴⁷ French 1969, 68, 95; Fig. 15: 30.

²⁴⁸ French 1969, 68, 95; Fig. 15: 31.

²⁴⁹ French 1969, 68, 95; Fig. 15: 32.

içinde mika ve iri kum tanecikleri yer almaktadır. 0.23 m. çapında olup çarkta yapılmıştır. Yüzeyi koyu gri mal grubu içerisinde yer alır²⁵⁰.

Kat. No. 66 (Lev. XXXIII; Res. 33, Çiz. 1): Kâse ağız ve gövde parçası: Dışa sarkıtılmış ağızlı. 0.40 m. çapında olan kâse ağız parçası çarkta yapılmıştır. Yüzeyi soluk devetüyü mal grubu içerisinde yer alır²⁵¹.

Kat. No.67 (Lev. XXXIII; Res. 33, Çiz. 2): Kâse ağız ve gövde parçası: Dışa eğik duruşlu kâse ağız parçası. 0.22 m. çapında olan parça, çarkta yapılmıştır. Yüzeyi soluk devetüyü mal grubu içerisinde yer alır²⁵².

Kat. No. 68 (Lev. XXXIII; Res. 33, Çiz. 3): Kâse ağız ve gövde parçası: Dışa çekik, dar ağızlıdır. 0.36 m. çapında olup çarkta yapılmıştır. Yüzeyi kırmızı-devetüyü mal grubu içerisinde yer almaktadır²⁵³.

Kat. No. 69 (Lev. XXXIII; Res. 33, Çiz. 4): Dışa çekik ağız kenarlı çanak parçası. 0.30 m. çapında olup çarkta yapılmıştır. Seramiğin yüzeyi altın sarısı renginde, astarlı ve perdahlıdır²⁵⁴.

Kat. No. 70 (Lev. XXXIII; Res. 33, Çiz. 5): Kâse(?) ağız ve gövde parçası: Dışa çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli çanak parçası. 0.25 m. çapında olup, çark yapımıdır. Seramiğin yüzeyi altın sarısı renginde, astarlı ve perdahlıdır²⁵⁵.

Kat. No. 71 (Lev. XXXIII; Res. 33, Çiz. 6): ‘S’ profilli kâse(?) ağız parçası: 0.26 m. çapında olup, çarkta yapılmıştır. Seramiğin yüzeyi altın sarısı renginde, astarlı ve perdahlıdır²⁵⁶.

Kat. No. 72 (Lev. XXXIII; Res. 33, Çiz. 7): ‘S’ profilli kâse(?) ağız parçası: 0.18 m. çapında olup, çarkta yapılmıştır. Seramiğin yüzeyi altın sarısı renginde, astarlı ve perdahlıdır²⁵⁷.

²⁵⁰ French 1969, 68, 96; Fig. 17: 1.

²⁵¹ French 1969, 72, 96; Fig. 18: 4.

²⁵² French 1969, 72, 96; Fig. 18: 5.

²⁵³ French 1969, 72, 96; Fig. 18: 8.

²⁵⁴ French 1969, 72, 97; Fig. 19: 5.

²⁵⁵ French 1969, 72, 97; Fig. 19: 6.

²⁵⁶ French 1969, 72, 97; Fig. 19: 7.

²⁵⁷ French 1969, 72, 97; Fig. 19: 8.

Kat. No.73 (Lev. XXXIII; Res. 33, Çiz. 8): Kâse (?), kulp ve gövde parçası. Seramiğin yüzeyi altın sarısı renğinde, astarlı ve perdahlıdır²⁵⁸.

Kat. No. 74 (Lev. XXXIII; Res. 33, Çiz. 9): Kâse (?) kulp ve gövde parçası. 0.32 m. çapında olup, çarkta yapılmıştır. Seramiğin yüzeyi altın sarısı renğinde, astarlı ve perdahlıdır²⁵⁹.

Kat. No. 75 (Lev. XXXIII; Res. 33, Çiz. 10): Dışa çekik ağızlı, boyunlu çömlek parçası: 0.31 m. çapında olup, çarkta yapılmıştır. Seramiğin yüzeyi altın sarısı renğinde, astarlı ve perdahlıdır²⁶⁰.

4.6. Çamönü (Karasonya) Höyüğü (Kat. No. 76-80; Levha XXXIV-XXXVI)

Kat. No. 76 (Lev. XXXV; Res. 35, Foto. 1/ Lev. XXXVI; Res. 36, Çiz. 1): Yuvarlatılmış ağız kenarlı çömlek parçası: Hamuru kum, mika ve kuvars katkıları, gri siyah renkte olup çark yapımıdır. İyi derecede pişirilmiştir. Beycesultan'ın IVb tabakasında Orta Tunç Çağı dönemine tarihlendirilen buluntular arasında benzer sayılabilecek nitelikte bir parça bulunmaktadır²⁶¹.

Kat. No. 77 (Lev. XXXV; Res. 35, Foto. 2/ Lev. XXXVI; Res. 36, Çiz. 2) Düzleştirilmiş ağız kenarlı sığ çömlek parçası: Hamuru kum, mika katkıları, gri renktedir. Grimsi siyah renkte astarlı ve perdahlıdır. Parça üzerinde kazıma bezemeler bulunup, çark yapımıdır. İyi derecede pişirilmiştir²⁶².

Kat. No. 78 (Lev. XXXV; Res. 35, Foto. 3/ Lev. XXXVI; Res. 36, Çiz. 3): Dışa çekik ağız kenarlı çanak parçası: Hamuru kum, mika katkıları, kahverengimsi sarı renkte, perdahlı ve el yapımıdır. İyi derecede pişirilmiştir²⁶³.

Kat. No. 79 (Lev. XXXV; Res. 35, Foto. 4/ Lev. XXXVI; Res. 36, Çiz. 4): Dışa uzatılmış ağız kenarlı çömlek parçası: Hamuru kum, mika katkıları ve gri

²⁵⁸ French 1969, 72, 97; Fig. 19: 9.

²⁵⁹ French 1969, 72, 97; Fig. 19: 10.

²⁶⁰ French 1969, 72, 97; Fig. 19: 11.

²⁶¹ Akdeniz 2010a, 30; Res. 43/Foto. 18; Res. 45/Çiz.18.

²⁶² Akdeniz 2010a, 30; Res. 43/Foto. 20; Res. 45/Çiz. 20.

²⁶³ Akdeniz 2010a, 30; Res. 43/Foto. 17; Res. 45/Çiz.17.

renktedir. Kahverengimsi sarı renkte astarlı olup, çark yapımıdır. İyi derecede pişirilmiştir²⁶⁴.

Kat. No. 80 (Lev. XXXV; Res. 35, Foto. 5 / Lev. XXXVI; Res. 36, Çiz. 5). Dışa sarkıtılmış ağız kenarı: Kırmızımsı kahverengi renkte hamurlu, hamuru kum, mika ve kuvars katkılı, dışta kırmızımsı-kahverengi renkte astarlı ve perdahlı, orta-iyi derecede pişirilmiştir. Orta Tunç Çağı (?), Son Tunç Çağı. Benzerleri Kennez I höyüğünde yüzeyde ve Beycesultan IVa tabakasında bulunmuştur²⁶⁵.

4.7. Kefayettin Tepe (Üyücekler) Höyüğü (Kat. No. 81-83; Levha XXXVII-XXXVIII)

Kat. No. 81 (Lev. XXXVIII; Res. 38, Foto. 1; Res. 35, Çiz. 4): Yuvarlatılmış ağız kenarlı dışa eğik duruşlu çanak parçası: Hamuru kum, mika, kuvars katkılıdır. Kum, mika, kuvars katkılıdır. Çark yapımıdır. İyi pişirilmiş olup sarı mal grubu içerisinde yer almaktadır. Eğriköy'de benzeri bulunmuştur²⁶⁶

Kat. No. 82 (Lev. XXXVIII; Res. 38, Foto. 2; Res. 35, Çiz. 5): Kaide: Hamuru kum, mika, kuvars katkılı ve grimsi-kahverengi renktedir. Gri astarlı olup çark yapımıdır. İyi derecede pişirilmiştir²⁶⁷.

Kat. No. 83 (Lev. XXXVIII; Res. 38, Foto. 3; Res. 35, Çiz. 6): Gövde parçası: Hamuru bol kum, mika katkılı ve kırmızı renktedir. Sarı yüzeyli mal grubunda yer alıp, çark yapımıdır. Orta derecede pişirilmiştir²⁶⁸

4.8. Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü (Kat. No. 84-94; Levha XXXIX- XLII)

Kat. No. 84 (Lev. XL; Res. 40. Foto.1/ Lev. XLI; Res. 41, Çiz. 1): Dışa yuvarlatılmış ağız kenarlı çanak parçası: Hamuru kum, mika katkılı ve gri renktedir. İçte ve dışta açık kahverengi renkte astarlı olup, çark yapımıdır. İyi

²⁶⁴ Akdeniz 2010a, 31; Res. 43/Foto. 21; Res. 45/Çiz. 21.

²⁶⁵ Akdeniz 2010a, 34; Res. 46/Foto. 8; Res. 50/Çiz.8.

²⁶⁶ Akdeniz 2010a, 46; Res.70/Foto. 2; Res. 72/Çiz. 2.

²⁶⁷ Akdeniz 2010a, 46; Res.70/Foto. 13; Res. 72/Çiz.13.

²⁶⁸ Akdeniz 2010a, 46; Res.70/Foto. 12; Res. 72/Çiz.12.

derecede pişirilmiştir. Benzer formda kırmızı renkte parçalar Dağdeviren ve Kennez I'de bulunmuştur²⁶⁹.

Kat. No. 85 (Lev. XL; Res. 40. Foto.2/ Lev. XLI; Res. 41, Çiz. 2): Düzleştirilmiş ağız kenarlı sığ çanak parçası: Hamuru kum, mika katkılı ve gri renktedir. Gri astarlı renkte olup, çark yapımıdır. İyi derecede pişirilmiştir²⁷⁰.

Kat. No.86 (Lev. XL; Res. 40. Foto.3/ Lev. XLI; Res. 41, Çiz. 3): Dışa dikey duruşlu çanak parçası: Hamuru kum, mika katkılı ve gri renktedir. İçte siyahtır. Dışta grimsi-siyah renkte astarlıdır. İyi derecede pişirilmiş olup, çark yapımıdır²⁷¹.

Kat. No. 87 (Lev. XL; Res. 40. Foto.4/ Lev. XLI; Res. 41, Çiz. 4): Kulp: Hamuru kum, mika, kuvars katkılı, kırmızı renktedir. Sarı astarlıdır. Çark yapımıdır. İyi derecede pişirilmiştir²⁷².

Kat. No. 88 (Lev. XXXVIII; Res. 40. Foto. 5/ Lev. XLI; Res. 41, Çiz. 5): Kulp: Hamuru bol mika ve kum katkılı, kahverengi renkte olup kahverengi astarlıdır. Orta derecede pişirilmiştir²⁷³.

Kat. No. 89 (Lev. XL; Res. 40. Foto.6/ Lev. XLI; Res. 41, Çiz. 6): Düz dip: Hamuru kum, mika katkılı, kırmızı renktedir. İçi kırmızı, dışı kırmızimsı-kahverengi astarlı olup, çark yapımıdır. Orta derecede pişirilmiştir²⁷⁴.

Kat. No. 90 (Lev. XLII; Res. 42, Çiz. 1): Bir kâsenin kulp parçası. Seramiğin yüzeyi altın sarısı rengine olup, astarlı ve perdahlıdır. Çark yapımıdır²⁷⁵.

Kat. No. 91 (Lev. XLII; Res. 42, Çiz. 2): Bir kâsenin(?) kulp parçası: Seramiğin yüzeyi altın sarısı rengine olup, astarlı ve perdahlıdır. Çark yapımıdır²⁷⁶.

²⁶⁹ Akdeniz 2010a, 69; Res. 117/Foto. 3; Res. 118/Çiz.3.

²⁷⁰ Akdeniz 2010a, 70; Res. 117/Foto. 5; Res. 118/Çiz.5.

²⁷¹ Akdeniz 2010a, 70; Res. 117/Foto. 18; Res. 118/Çiz.18.

²⁷² Akdeniz 2010a, 70; Res. 117/Foto. 7; Res. 118/Çiz.7.

²⁷³ Akdeniz 2010a, 70; Res. 117/Foto. 9; Res. 118/Çiz.9.

²⁷⁴ Akdeniz 2010a, 70; Res. 117/Foto. 16; Res. 118/Çiz.16.

²⁷⁵ Frenc 1969, 72, 97; Fig. 19: 12.

²⁷⁶ Frenc 1969, 72, 97; Fig. 19: 13.

Kat. No. 92 (Lev. XLII; Res. 42, Çiz. 3): Bir kâsenin ağız ve gövde parçası: Dışa çekik ağızlı, boyunlu kâse. Seramiğin yüzeyi altın sarısı renğinde, astarlı ve perdahlıdır. 0.20 m. çapında olup, çark yapımıdır²⁷⁷.

Kat. No. 93 (Lev. XLII; Res. 42, Çiz. 4): Bir kâsenin ağız ve gövde parçası: Dışa çekik ağızlı, boyunlu kâse. Seramiğin yüzeyi altın sarısı renğinde, astarlı ve perdahlıdır. 0.32 m. çapında olup, çark yapımıdır²⁷⁸.

Kat. No. 94 (Lev. XLII; Res. 42, Çiz. 5): Bir kâsenin ağız ve gövde parçası: Dışa çekik ağızlı, boyunlu kâse. Seramiğin yüzeyi altın sarısı renğinde, astarlı ve perdahlıdır. 0.33 m. çapında olup, çark yapımıdır²⁷⁹.

4.9. Mecidiye Höyüğü (Kat. No. 95 - 98; Levha XLIII- XLIV)

Kat.No.95 (Lev. XLIV; Res. 44, Foto. 2/ Res. 42, Çiz. 5): Dışa yuvarlatılmış ağız kenarı parçası: Hamuru kum, mika katkılı ve kiremit renkte hamurlu ve. kiremit kırmızı renkte astarlı olup, çark yapımıdır. Orta-kötü pişirilmiştir²⁸⁰.

Kat. No.96 (Lev. XLIV; Res. 44, Foto. 3/ Res. 42, Çiz. 6): Dışa döndürülmüş ağız kenarı parçası: Hamuru kum, mika katkılı ve gri renktedir. İçte kahverengi astarlı dışta ise, açık kahverengi sarı astarlı açkılıdır. İyi derecede pişirilmiştir. Mikalı sarı renktedir (?)²⁸¹.

Kat. No. 97 (Lev. XLIV; Res. 44, Çiz. 7): Gövde Parçası: Hamuru kum, mika katkılıdır. Sarı renkte astarlıdır. İyi derecede pişirilmiştir²⁸².

Kat. No. 98 (Lev. XLIV; Res. 44, Foto. 1/ Res. 42, Çiz. 4): Bir çömleğin dışa çekik ağızlı ve boyunlu ağız kenarı. Bahsi geçen çömleğin hamuru genellikle kırmızı bazen gri olan rengi de vardır. 0.40 m. çapında olup, çarkta yapılmıştır. Yüzeyi soluk devetüyü mal grubu içerisinde yer²⁸³.

²⁷⁷ Frenc 1969, 72, 97; Fig. 19: 14.

²⁷⁸ Frenc 1969, 72, 97; Fig. 19: 15.

²⁷⁹ Frenc 1969, 72, 97; Fig. 19: 16.

²⁸⁰ Akdeniz 2010a, 55; Res. 89/Foto. 2; Res. 92/Çiz. 2.

²⁸¹ Akdeniz 2010a, 55; Res. 89/Foto. 3; Res. 92/Çiz. 3.

²⁸² Akdeniz 2010a, 55; Res. 89/Foto. 11; Res. 92/Çiz.11.

²⁸³ French 1969, 72; Fig. 18: 9.

4.10. Akdeğirmen Höyüğü (Kat. No. 99-103; Levha XLV- XLVII)

Kat.No.99 (Lev. XLVI; Res. 46, Foto. 1/ Lev. XLVII; Res. 47, Çiz. 1): Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, çanak parçası: Hamuru kum, mika katkıdır. Kiremit kırmızı renginde olup, çark yapımıdır. Orta derecede pişirilmiştir²⁸⁴.

Kat. No. 100 (Lev. XLVI; Res. 46, Foto. 2/ Lev. XLVII; Res. 47, Çiz. 2): İçe yuvarlatılmış ağız kenarlı çanak parçası: Hamuru kum ve mika katkıdır. Çark yapımıdır. Orta derecede pişirilmiştir²⁸⁵.

Kat. No. 101 (Lev. XLVI; Res. 46, Foto. 3/ Lev. XLVII; Res. 47, Çiz. 3): Dışa uzatılmış ağız kenarlı çanak parçası: Hamuru kum, mika katkı ve kırmızı renktedir. İçte ve dışta kırmızı astarlıdır. Çark yapımıdır. Orta derecede pişirilmiştir. Daha erken bir örnek Beycesultan tabaka VIb'de bulunmuştur²⁸⁶.

Kat.No.102 (Lev. XLVI; Res. 46, Foto. 4/ Lev. XLV; Res. 47, Çiz. 4): Düzleştirilmiş dip: Hamuru kum, mika katkı ve kırmızı hamurludur. Orta derecede pişirilmiş olup, çark yapımıdır²⁸⁷.

Kat.No.103 (Lev. XLVI; Res. 46, Foto. 5/ Lev. XLVII; Res. 47, Çiz. 5): Oluklu Gövde Parçası: Hamuru kum, mika katkı ve kırmızı renktedir. Çark yapımıdır. Orta derecede pişirilmiştir²⁸⁸.

²⁸⁴ Akdeniz 2010a, 20; Res. 21/Foto. 1; Res. 22/Çiz.1.

²⁸⁵ Akdeniz 2010a, 20; Res. 21/Foto. 2; Res. 22/Çiz.2.

²⁸⁶ Akdeniz 2010a, 21; Res. 21/Foto. 3; Res. 22/Çiz.3.

²⁸⁷ Akdeniz 2010a, 21; Res. 21/Foto. 5; Res. 22/Çiz.5.

²⁸⁸ Akdeniz 2010a, 21; Res. 21/Foto. 9; Res. 22/Çiz.9.

5. AKHİSAR OVASI VE ÇEVRESİNDEKİ ORTA TUNÇ ÇAĞI BULUNTULARI

Anadolu Ticaret Ağı'nın Orta Tunç Çağı'na tarihlenen kentlerle olan uzun süreli etkileşimi sonucunda, Kültepe, Acem Höyük, Alişar, Karahöyük-Konya ve Beycesultan gibi yerleşimlerden bilinen şehir devleti sistemleri meydana çıkmıştır. Sözü edilen kentlerin gelişmesiyle birlikte Ortabatı Anadolu ve İçbatı Anadolu ile etkileşime geçilmiştir. OTÇ'nin ilk dönemleri çok iyi anlaşılmasa da, son evrelerine gelindiğinde, (yaklaşık olarak M.Ö. 1700'lerde), Akhisar'ın yakın çevresinde de bazı değişikliklerin yaşandığı düşünülmektedir. Örneğin Roosevelt bu süreçte Gediz nehri vadisi boyunca aşağı şehirlerin inşa edildiğini ve kalelerin gelişmeye başladığını belirtmektedir²⁸⁹. Hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olduğumuz M.Ö. III. Binyıl İç Ortabatı Anadolu'sunda yerleşim sayısı fazlayken, M.Ö. II. Binde bu sayıda iktidarların merkezleşmesine bağlı olarak bir azalma söz konusu olmuştur. Örneğin; İç Ortabatı Anadolu'da M.Ö. III. Binde 100 yerleşim varken, M.Ö. II. Binde ise 70'e düşmüştür. Bu dönemde Manisa ve Akhisar arasındaki vadilerde de önceki döneme kıyasla daha az sayıda yerleşim merkezleri vardı²⁹⁰. Batı Anadolu'nun az bilinen Protohistoryası yeni keşfedilen yerleşim merkezlerinden elde edilen bilgiler ışığında aydınlatılmaya çalışılmıştır²⁹¹. Roosevelt, M.Ö. II. Bin yılın İçbatı Anadolu'sunda yapılan yüzey araştırmaları ve kazı sonuçlarında elde edilen bilgilerden yola çıkarak söz konusu bölge önemli derecede gelişmiştir. Yeni araştırmaların devam etmesi halinde ise, daha da önemli sonuçların olacağını söylemektedir²⁹².

Batı Anadolu M.Ö. 2. Bin yıl seramiğinin karakteristik mal gruplarını dikkate alınarak yapılan karşılaştırmalarda Orta Tunç Çağı'nın üç aşamalı bir gelişim süreci içerdiğini ortaya koymuştur. Bu dönemin aşamalarına bakılacak olunursa: birinci aşaması M.Ö. 1920/1910-1800, ikinci aşaması M.Ö. 1800-1750/1730 ve üçüncü aşaması için ise 1750/1730-1610 tarihleri önerilmiştir²⁹³.

²⁸⁹ Roosevelt 2010, 50, 52.

²⁹⁰ Roosevelt 2010, 52.

²⁹¹ Meriç 1990, 361.

²⁹² Roosevelt 2017b, 120.

²⁹³ Aykurt 2013, 58, 59.

5.1. Çanak Çömlek

Orta Tunç Çağı'nda Akhisar ve Çevresi (Hastane Höyük Kazı Sonuçlarının da Katkılarıyla) başlıklı tezin bu son bölümünde iki ana konu üzerinde durulmuştur; birincisi, buluntu merkezlerinde ele geçen seramiğin teknik özellikleri, ikicisi ise; kap formalardır. Söz konusu merkezlerde ele geçen buluntuları işlerken hem kendi içinde değerlendirilmiş hem de yakın çevresindeki yerleşim merkezlerinde ele geçen buluntuların benzerleri dikkate alınmıştır.

Akhisar çevresindeki buluntu merkezlerinde ele geçen Orta Tunç Çağı çanak-çömleği genel olarak çarkta yapılmıştır. Fakat sayısı az da olsa el yapımı parçalarının da var olduğu görülmektedir.

5.1.1. Çanak Çömleğin Teknik Özellikleri

Akhisar Ovası ve Çevresi Orta Tunç Çağı seramiğinde; gri, mikalı sarı astarlı, devetüyü ve kırmızı mallar hâkimdir. Bunun yanı sıra, sayısı az da olsa kahverengi mallar da ele geçmiştir. Bu mal grupları çoğunlukla çark yapımıdır. Söz konusu mal gruplarının hamurunda genellikle, kum, mika katkı varken, bazı örneklerde ise, taşçık ve kuvars da vardır. Seramiğin fırınlanması genel olarak iyi derecededir, bunu takip eden orta-iyi derecede pişmiş ve en azı ise orta derecede pişmiş örnekler de vardır.

D. French 1959 yılında Balıkesir, Akhisar ve Manisa yörelerindeki yüzey araştırmaları sonucunda hazırladığı makalede Akhisar ve Çevresi Orta Tunç Çağı seramiğini, kırmızı, gri ve devetüyü mal grupları olmak üzere üç farklı mal grubu olarak ele almıştır. Bu mal gruplarından, gri mal grubu; sade ve gümüş rengi olarak ikiye ayırmıştır. Devetüyü mal grubunu ise; sade ve mikalı sarı seramik mal grubu olarak ikiye ayırmıştır. Söz konusu mal grupların hamuru genelde, kum ve mika katkılıdır. Fakat D. French, bazı yerleşim merkezlerinde ele geçen, mal gruplarının hamurunun içinde katkı maddelerin olup olmadığına şüpheyle bakmıştır. French'in yayınladığı mal gruplarının hepsi çarkta yapılmıştır²⁹⁴.

Engin Akdeniz'in yüzey araştırmalarına göre Akhisar ve Çevresi Orta Tunç Çağı seramiğinde, genellikle gri, kırmızı, devetüyü, renklerin hâkim olduğu, vurgulanmıştır. Sözü edilen mal grupların hamuru, ağırlıklı olarak mikalı olurken,

²⁹⁴ French 1969, 68, 72.

birkaç tane buluntu merkezinde, kumlu, mikalı ve kuvarslı seramik parçaları da ele geçmiştir. Ele geçen seramik parçalarına bakıldığında, fırınlamanın çoğunlukla iyi derecede yapıldığı, buna ilaveten orta- iyi derecede pişirilmiş ve orta derecede pişirilmiş örneklerin de var olduğu görülmektedir. Yörede ele geçen bazı seramik parçalarına hem astar hem de perdah uygulanmışken, bazı seramikler ise sadece perdahlıdır. Seramik çoğunlukla çark yapımı olup çok az sayıda el yapımı parçanın da var olduğu görülmektedir²⁹⁵. E. Akdeniz'in yüzey araştırmalarından sonra başladığı, Akhisar İlçe merkezinde yer alan Hastane Höyüğü kazı sonuçlarına bakıldığında ise OTÇ açısından temel sorun henüz hiçbir alanda bu dönemle ilgili net bir mimari tabakaya ulaşılamamış olunmasıdır. Buna karşın Hellenistik sunak/tapınak yapısını inşa etmek maksadıyla tesviye edilen dolgu toprağın içerisinde yoğun miktarda Orta Tunç Çağı seramiği ele geçmiştir. Bu mal grupları arasında gümüş taklidi mallar (gri) ile altın taklidi (altın yıldızlı), mikalı sarı mal grubunun geniş bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Bu iki mal grubundan altın taklidi malların (altın yıldız), mikalı sarı seramiklerin, gümüş taklidi (gri) mallardan daha baskın olduğu anlaşılmaktadır²⁹⁶. Hastane Höyüğü'nde ele geçen diğer önemli seramik grubu ise; kırmızı seramik (red coated ware) ile kırmızı boya astarlı seramik (red washed ware) mal gurubudur²⁹⁷. Höyükte daha düşük oranda kiremit kırmızısı, kahverengi - devetüyü, devetüyü renkte astarlı seramikler de ele geçmiştir. Bu mal gruplarına bakıldığında çoğunlukla iyi derece pişirilmiş oldukları görülmektedir. Az sayıda parça ise orta-iyi derece pişirilmiş olup, seramiğin tamamına yakını çarkta yapılmıştır²⁹⁸. Güneybatı Anadolu'daki Denizli yöresi, Asopos Tepesi'nin VIb ve VIa tabakalarında ele geçen seramiklerin hamuruna bakıldığında ise, ince nitelikte olduğu görülmektedir. Söz konusu yöredeki seramik değerlendirildiğinde büyük bir çoğunluğunun yüzeyine astar uygulanmıştır. Seramiğin hamuru, İyi derecede artılmış, taşçık, kum, mika ve kireç karışımından meydana gelip, çoğunlukla iyi derecede pişirilmiştir. Çok az miktarda kötü pişirilmiş seramik ise VIb tabakasında ele geçmiştir²⁹⁹.

²⁹⁵ Akdeniz 2010a, 20 - 70.

²⁹⁶ Akdeniz 2014a, 26; 2014b, 128; 2015, 125.

²⁹⁷ Akdeniz 2014a, 26.

²⁹⁸ Akdeniz 2014a, 29-31.

²⁹⁹ Konakçı 2014, 64-65.

Gerek French'in gerekse Akdeniz'in yüzey araştırmalarında ve Hastane Höyüğü kazılarında yoğun miktarda ele geçen gri seramikler sabunumsu yüzeye sahip olup, hamur özelliği açısından bol mikalı gruplarla benzerdir. Adı geçen seramiğin tamamına yakın çarkta yapılmıřtır³⁰⁰.

Gri seramik Akhisar yöresinde; Hastane Höyüğü³⁰¹, Akhisar Höyüğü³⁰², Dağdeviren (Akırbey Çiftlik) Höyüğü³⁰³, Kayışlar Höyüğü³⁰⁴, Kennez I Höyüğü³⁰⁵, Mecidiye Höyüğü³⁰⁶, Rahmiye II Höyüğü³⁰⁷, Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü³⁰⁸, Çamönü (Karasonya) Höyüğü³⁰⁹, Kefayettin Tepe(Üyücekler) Höyüğü³¹⁰, Masantı Höyüğü³¹¹; Kırkağaç yöresinde Maltepe Höyüğü³¹², Sakarcaltepe Höyüğü³¹³; Turgutlu yöresinde Urganlı'nın kuzeyinde Gediz ırmağı kenarındaki Asartepe Höyüğü³¹⁴; Manisa yöresinde Arpalı I Höyüğü³¹⁵, Eğriköy Höyüğü³¹⁶, Tekeliler Höyüğü³¹⁷, Veziroğlu Höyüğü³¹⁸; Balıkesir yöresinde; Pamukçu Höyüğü³¹⁹, Paşaköy Höyüğü³²⁰, Ücektepe Höyüğü³²¹ ve Üçpınar Höyüğü'nde ele geçmiřtir³²². Söz konusu gri seramik grubunun benzeri Troia V'de başlayıp, Troia VI. ve VII. Tabakasında³²³;

³⁰⁰ Akdeniz 2014a, 26; 2014b, 128; 2015, 125.

³⁰¹ Akdeniz 2014a, 29; Res. 12/Çiz. b, d; Res. 13/Çiz. c, e; 30: Res. 16/Çiz. c, d, e; Res; 17/Çiz. c; 31: Res 19/ Çiz. g.

³⁰² French 1969, 68.

³⁰³ French 1969, 68; Akdeniz 2010a, 40; Res. 57/ Foto. 4, 6, 7; Res. 58/ Çiz. 4. 6, 7.

³⁰⁴ French 1969, 68.

³⁰⁵ French 1969, 68; Fig. 17: 1; Akdeniz 2010a, 47; Res. 76/ Foto. 4; Res. 78/ Çiz. 4; 48; Res. 76/ Foto. 11; Res. 78/Çiz. 11.

³⁰⁶ French 1969, 68; Akdeniz 2010a, 55; Res. 89/ Foto. 3; Res. 92/Çiz. 3.

³⁰⁷ French 1969, 68.

³⁰⁸ French 1969, 68; Akdeniz 2010a, Res. 117/ Foto. 5, 18; Res. 118/ Çiz. 5, 18.

³⁰⁹ Akdeniz 2010a, 30; Res. 43/ Foto. 18, 20; Res. 45/ Çiz. 18, 20.

³¹⁰ Akdeniz 2010a, 46; Res. 70/ Foto. 13; Res. 70/ Çiz. 13.

³¹¹ Akdeniz 2010a, 53; Res. 85/ Foto. 15, 17; Res. 85/ Çiz. 15, 17.

³¹² Dinç 1997, 270.

³¹³ Dinç 1997; 271.

³¹⁴ Meriç 1990, 361.

³¹⁵ French 1969, 69; Fig. 17: 2.

³¹⁶ French 1969, 69; Fig. 17: 3-19.

³¹⁷ French 1969, 69.

³¹⁸ French 1969, 69.

³¹⁹ French 1969, 68; Fig.16: 15-24.

³²⁰ French 1969, 68; Fig.16: 25

³²¹ French 1969, 68; Fig. 16: 26.

³²² French 1969, 68. Fig. 16: 27, 28.

³²³ Blegen vd. 1951, 235; Blegen vd. 1953, 33-37; Aykurt 2008, 16.

Güneybatı Anadolu'nun Denizli Yöresindeki Asopos Tepesi VIa tabakası³²⁴ ile Beycesultan'ın V. tabakasının yanı sıra³²⁵; İzmir Yöresi'ndeki kazılarda ele geçen çanak-çömlek formlarına bakıldığında, İzmir'in kuzeyi, güneyi ve iç kısmı arasında hamuru ve hamurundaki katkı maddeleri ve kap formlarında farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır³²⁶. İzmir çevresinde gri seramiğin ele geçtiği buluntu merkezleri: Çeşme-Bağlararası I. Tabası'nda³²⁷(Geç Minos IA Dönemi ile çağdaştır. M.Ö. 17. yüzyılın ortalarına tekabül eder), Liman Tepe'de³²⁸, Panaztepe³²⁹, Kocabaş Tepe³³⁰, Bademgediği³³¹ ve Larisa'dır³³².

Gri seramiğin tanımı ve adlandırılmasına bakıldığında, ilk olarak 1870 yılında H. Schliemann'ın Troia'da yaptığı kazılarda ele geçirdiği gri seramiği "Lidya Seramiği" olarak adlandırdığını belirtmek gerekmektedir. Daha sonra ise W. Dörpfeld bu tür seramiği "monokrom gri seramik" olarak tanımlarken, D. French, J. Boehlau ve K. Schefold "Gri Seramik", M. Korfmann ise "Gri Minyas Seramiği" şeklinde adlandırılmıştır³³³.

Batı Anadolu'da İTÇ III'ün sonundan itibaren önemli bir seramik grubu haline gelen gri seramik, M.Ö. I. Bin yılda ise "Aiol Grisi" olarak varlığını devam ettirmiştir³³⁴. Batı Anadolu'daki gri seramiğin kronolojisini değerlendirirken, yüzey ve kazı araştırmaların sonuçları dikkatte alındığında gri seramiğin İTÇ I'de ortaya çıktığını ve en erken örneklerin Beycesultan'da ele geçtiğini belirtmek gerekir³³⁵. İTÇ I'de ortaya çıkan gri seramik İTÇ II'de geniş bir coğrafya yayılmıştır. İTÇ III'ten, OTÇ'ye geçişte gri seramik hakkında fazla bilgi mevcut değildir. Batı Anadolu'daki gri seramiğin, Beycesultan, İzmir Bölgesi, İznik-İnegöl Bölgesi, Troas Bölgesi gibi bölümlerde yoğun yayılımı tespit edilmiştir³³⁶.

³²⁴ Konakçı 2014, 64.

³²⁵ Lloyd- Mellart 1965; 88-89, P. 3: 6; 94-95, P. 6: 8; 108, P. 16: 22; Aykurt 2008, 16.

³²⁶ Aykurt 2010, 6-7.

³²⁷ Erkanal-Karaturgut, 2004, 154; Aykurt 2010, 36, 46; Şahoğlu vd. 2012, 495; Şahoğlu vd. 2014, 183-184.

³²⁸ Erkanal- Günel 1995, 264; Erkanal- Günel 1996, 308, 310; Aykurt 2010, 10, 36, 46; Tip. 12, Tab. 3; Aykurt 2013, 44.

³²⁹ Erkanal 1999, 373, 374; Aykurt 2010, 11; Günel 1999a; 39, 70,

³³⁰ Aykurt 2010, 11, 36, 46; Tip. 12, Tab. 3.

³³¹ Aykurt 2010, 47.

³³² Aykurt 2010, 24; Tip. 9, Tab. 3.

³³³ Aykurt 2008, 10.

³³⁴ Aykurt 2008, 9.

³³⁵ Aykurt 2008, 11-12.

³³⁶ Aykurt 2008, 12-16.

Aykurt, İzmir yöresindeki gri seramiğin OTÇ I’de azaldığını, OTÇ II’de tekrar yoğunlaşmaya başladığını, OTÇ III’de, yeniden azaldığına dikkat çeker³³⁷. İzmir, Panaztepe’de ise, bu seramik mal grubu esas tabakayı oluşturmaktadır³³⁸.

Uzun süre yalnızca gri örneklerden ibaret olduğu sanılan Minyas seramiğiyle ilgili ayrıntılı çalışmalar yapan Aykurt, söz konusu seramik grubunun genelde ince nitelikli hamur yapısına sahip, çok iyi fırınlanmış, yüzeyi perdahlı ve çarkta üretilmiş mallardan oluştuğunu, gri ve siyah renklerin dışında sarı, kırmızı, kahverengi, yeşil renklerin de var olduğunu belirtir. Kap formları arasında kantharos, küçük kulplu ve pedestal dipli goblet ya da yiv bezemeli, ağız üzerinden yükselen ilmek kulplu kâseler bulunmaktadır. Seramiğe sabunumsu bir özellik kazandıran yüzey, ince bir kilin yüzeye yumuşak bir malzeme ile uygulanması sonucunda elde edilmiştir.

Minyas seramiğinin gri grubunun kökeniyle ilgili üç farklı görüş vardır. Bunlar, Kıta Yunanistan, Anadolu (Güney Marmara) ve Makedonya’dır. Kıta Yunanistan’ı önerenler, bu seramiğinin ilk olarak Orta Hellas Döneminde Kıta Yunanistan’da ortaya çıktığını, fakat söz konusu seramiğin Kuzeybatı Anadolu’da geliştiğini anlatmaktadır. Buna göre Beycesultan’daki Minyas kap formları Troia V. tabakadaki (M.Ö. 2100-1900) mal grubu ile birlikte görülmekte olup, bu seramik Orta Tunç Çağı boyunca devam etmiştir³³⁹.

Konuyu değerlendiren Aykurt, Güney Marmara (İznik-İnegöl) yöresinde gri seramiğin Troia V ile çağdaş olduğunu ifade etmekle birlikte, Orta Hellas Dönemi Kültürünü ve gri Minyas seramiğini Kıta Yunanistan’a getirenlerin daha önceleri ya Kuzeybatı Anadolu’da ya da Kuzeybatı Anadolu kültürünün hâkim olduğu coğrafyadan gelmiş olduğunu söylemektedir. Ayrıca, Orta Hellas Dönemi kültürüne bağlı olarak Gri Minyas seramiğinin üretenlerin Anadolu kökenli olduklarını ifade etmektedir³⁴⁰.

Aykurt, Batı Anadolu’da ve Kıta Yunanistan’da bulunan “Gri Seramik” ya da “Gri Minyas” seramik örneklerinin ne şekilde adlandırılacak olursa olsun, aynı zamanlarda farklı kültür bölgelerinde ortaya çıkarak geliştiğini vurgular. Zaman

³³⁷ Aykurt 2010, 10- 47.

³³⁸ Aykurt 2010, 46-47.

³³⁹ Aykurt 2008, 10.

³⁴⁰ Aykurt 2008, 11.

içerisinde birbirini etkileyen bu seramik örneklerini “Anadolu Gri Seramiği” ve “Kıta Yunanistan Gri Seramiği” olarak adlandırmanın daha doğru bir tanımlama olacağını söylemektedir³⁴¹.

Diğer önemli mal grubu olan altın mikalı astarlı sarı seramik Batı Anadolu’daki yüzey araştırmaları ve kazı sonuçlarına bakıldığında: ilk olarak İTÇ II’de³⁴² ortaya çıktığı, OTÇ’de³⁴³ ve STÇ’nda da³⁴⁴ varlığını devam ettirdiği görülmektedir. Akhisar ilçe merkezindeki Hastane Höyüğü’nde ele geçen mal gruplarından gri ve mikalı sarı astarlı seramiklerin yoğunlukta olmakla birlikte, altın taklidi mal grubunun (altın yaldızlı, mikalı astarlı sarı seramik), daha baskın olduğu anlaşılmaktadır³⁴⁵. Benzer mal grubu, Akhisar yöresinde, Dağdeviren (Akırbey Çiftlik)Höyüğü³⁴⁶, Kennez I Höyüğü³⁴⁷, Mecidiye Höyüğü³⁴⁸, Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü³⁴⁹, Çamönü (Karasonya) Höyüğü³⁵⁰, Kefayettin Tepe Höyüğü³⁵¹; Kırkağaç yöresinde³⁵², Sakarcaltepe³⁵³; Manisa yöresinde Tekeliler³⁵⁴; Denizli yöresinin Asopos Tepesi VIa tabakasındaki benzerlerinin yanı sıra³⁵⁵; Balıkesir yöresi Sındırgı’da³⁵⁶ bulunmuştur. İzmir yöresinde ise Bağlararası’nda³⁵⁷ ve Kocabaş Tepe’de³⁵⁸ benzer seramikler ele geçmiştir.

Akhisar Ovası ve çevresinde Orta Tunç Çağı’nda ele geçen bir başka seramik grubu kırmızı (red coated ware) mallar ile kırmızı boya astarlı mal grubu

³⁴¹ Aykurt 2008, 11.

³⁴² Erkanal vd. 2006, 195.

³⁴³ Mellaart-Murray 1995, 105.

³⁴⁴ Mellaart-Murray 1995, 103, Map 3.

³⁴⁵ Akdeniz vd. 2015, 125-126;

³⁴⁶ French 1969, 27; Fig. 19: 3, 4; Akdeniz 2010a, 38; Res. 55/ Foto. 3, Res. 56/ Çiz. 3; Res. 55: Foto. 4, Res. 56: Çiz. 4.

³⁴⁷ French 1969, 72; Fig. 19: 5-11.

³⁴⁸ French 1969, 72; Akdeniz 2010a, 55; Res. 89/ Foto. 3, 11; Res. 92/ Çiz. 3, 11.

³⁴⁹ French 1969, 72; Fig. 19: 12- 6; Akdeniz 2010a, 70; Res. 117/ Foto. 7; Res. 118/ Çiz. 7.

³⁵⁰ Akdeniz 2010a, 30; Res. 43: Foto. 17; Res. 45/ Çiz. 17; 31; Res. 43/Foto. 21; Res. 45/ Çiz. 21.

³⁵¹ Akdeniz 2010a, 46; Res. 70/ Foto. 2, 12; Res. 72/Çiz. 2, 12.

³⁵² Dinç 1997, 270.

³⁵³ Dinç 1997, 271.

³⁵⁴ French 1969, 72; Fig. 19: 12-16.

³⁵⁵ Konakçı 2014, 64.

³⁵⁶ French 1969, 72; Fig. 19: 17.

³⁵⁷ Aykurt 2010, 35.

³⁵⁸ Aykurt 2010, 35.

oluşturmaktadır (red washed ware)³⁵⁹. Söz konusu kırmızı mal grubu, Akhisar ve yakın çevresindeki Hastane Höyüğü³⁶⁰, Dağdeviren (Akırbey Çiftliği) Höyüğü³⁶¹, Akhisar Höyüğü³⁶², Mecidiye Höyüğü³⁶³ Kennez I Höyüğü³⁶⁴, Süleymanlı(Değirmentepe) Höyüğü³⁶⁵, Kayışlar Höyüğü³⁶⁶ ve Akdeğirmen Höyüğü³⁶⁷; Turgutlu yöresinde Asartepe Höyüğü³⁶⁸; Balıkesir yöresi Sındırgı'da³⁶⁹; Manisa yöresi Eğriköy Höyüğü³⁷⁰, Paşaköy Höyüğü³⁷¹, Tekeliler Höyüğü³⁷²; Denizli yöresi, Asopos Tepesi'nin VIb tabakası³⁷³ ve İzmir Ulucak' Höyüğü'nde³⁷⁴ benzer seramik ele geçmiştir.

Batı Anadolu'daki kırmızı mal grubu İTÇ III'den itibaren görülmeye başlanmıştır. İTÇ IIIB'de geçiş döneminde de, Batı Anadolu'da yoğun bir şekilde kullanılan bu mal grubu, OTÇ'de de varlığını sürdürmüştür³⁷⁵. İzmir Bölgesi'nde OTÇ'de ele geçen kırmızı mal grubu da söz konusu yörede ele geçen diğer mal grupları gibi iyi fırınlanmış ve hızlı çarkta yapılmıştır. Liman Tepe³⁷⁶, Panaztepe³⁷⁷ ve Bayraklı'da³⁷⁸ yine benzeri seramik ele geçmiştir. Kuzey Batı Anadolu'daki Troia'da³⁷⁹ yine benzer mal grubu ele geçirilmiştir.

³⁵⁹ Akdeniz 2014a, 26;

³⁶⁰ Akdeniz 2014a, 35; Res. 6g/Foto. 24; 40: Res. 17/ Çiz. b.

³⁶¹ French 1969, 47, 68; Akdeniz 2010a, 38; Res. 55/Foto. 5; Res. 56/Çiz. 5.

³⁶² Akdeniz 2010, 53; Res. 26/Foto. 1; Res. 287/Çiz. 1.

³⁶³ Akdeniz 2010a, 55; Res. 89/ Foto. 2; Res. 927/ Çiz. 2.

³⁶⁴ French 1969, 48, 68; Fig. 15: 26-32; Akdeniz 201a, 48; Res. 76/ Foto. 6, 22; Res. 78/ Çiz. 6, 22.

³⁶⁵ French 1969, 51, 68, 97.

³⁶⁶ French 1969, 47-48, 68, 91.

³⁶⁷ Akdeniz 2010a, 20; Res. 21/Foto. 1; Res. 22/Çiz.1; Res. 21/Foto. 3; 21; Res. 22/ Çiz. 3, Res. 21/Foto. 9; Res. 22/ Çiz.9.

³⁶⁸ Meriç 1990, 361.

³⁶⁹ French 1969, 68; Fig. 15: 25.

³⁷⁰ French 1969, 68; Fig. 16: 1-13.

³⁷¹ French 1969, 68.

³⁷² French 1969, 68.

³⁷³ Konakçı 2014, 64.

³⁷⁴ French 1969, 68; Fig. 16: 14.

³⁷⁵ Blegen vd. 1951, 254, 256, 260, 261, 269, 271, 275, 281, 286, 290, 292, 294; Lloyd-Mellaart 1962; 200.

³⁷⁶ Erkanal- Günel 1995, 269; Erkanal- Günel 1996, 308; Aykurt 2010, 19, Tip. B6, Tab. 2; 28, Tip. C3, Tab. 4; 30, Tip. C6, Tab. 4; 31, Tip. D2, Tab. 5; 39, Tip. B12, Tab. 3; 40, Tip. C3, Tab. 4.

³⁷⁷ Aykurt 2010, 37; Tip. B6, Tab. 2.

³⁷⁸ Aykurt 2010, 19; Tip.B6, Tab. 2; Tip. B8, Tab. 3.

³⁷⁹ Blegen vd. 1951, 35-36; Blegen vd. 1953, 34, 36, 37.

Akhisar yöresi ve çevresinde ele geçen bir diğer mal grubu ise devetüyü renkte seramiktir. Hastane Höyüğü³⁸⁰, Kennez I Höyüğü³⁸¹, Mecidiye Höyüğü³⁸², Dağdeviren(Akırbey Çiftlik) Höyüğü'nde³⁸³ benzer mal grubu ele geçmiştir. Turgutlu Çevresindeki Urganlı Höyüğü³⁸⁴, Manisa yöresinde Eğriköy Höyüğü³⁸⁵ ve Balıkesir yöresinde Pamukçu Höyüğü'nde³⁸⁶ benzer mal grubu bulunmuştur. Batı Anadolu'da devetüyü mal grubu seramik örnekleri Beycesultan'da İlk Tunç Çağı II'den itibaren kullanılmaya başlanmıştır³⁸⁷, Beycesultan ile aynı yörede yer alan Asopos Tepesi'nin VIb tabakası³⁸⁸; İzmir yöresinde OTÇ'de devetüyü renkte astarlı seramiği hemen hemen her buluntu merkezinde rastlanmıştır. Bunlardan, Panaztepe³⁸⁹, Limantepe³⁹⁰, Kocabaştepe³⁹¹ ve Çeşme-Bağlararası³⁹² en bilinenlerdir.

Akhisar ve Çevresinde Orta Tunç Çağı'na tarihlenen merkezlerde ele geçen kahverengi mal grubu ise diğerleriyle kıyaslanmayacak kadar az ele geçmiştir.

³⁸⁰ Akdeniz 2014a, 29: Res. 6b/ Foto. 31; Res. 12/ Çiz. a; 30: Res.7c/ Foto. 15; Res. 16/Çiz. e, Res. 9a/Foto. 11, Res. 17/Çiz. a, Res. 6b/Foto.32, Res. 17/ Çiz. d, Res. 7g: Foto. 49; Res. 17/Çiz. f.

³⁸¹ French 1969, 72; Fig. 18: 4-8; 53; Akdeniz 2010a; 414, Res. 85/Foto. 19; 415, Res. 86/ Çiz. 19.

³⁸² French 1969, 72; Fig. 18: 9.

³⁸³ Akdeniz 2010a, 38-39; Res. 55/ Foto. 6; Res. 56/ Çiz. 6.

³⁸⁴ Meriç 1990, 361.

³⁸⁵ French 1969, 72; Fig. 18: 10-24.

³⁸⁶ French 1969, 72.

³⁸⁷ Aykurt 2010; 9; Lloyd- Mellaart, 1962, 135 (Beycesultan İTÇ) ; Lloyd-Mellaart 1965, 122; Fig. P. 25: 4 (Beycesultan IVb tabakası, OTÇ).

³⁸⁸ Konakçı 2014, 64.

³⁸⁹ Aykurt 2010, 10, 13, 46; Tip. B1, Tab. 2; 24, Tip B9, Tab. 3; 37, Tip. B7. Tab. 3; 31, Tip D2, Tab. 5; Günel 1999a, 242; Lev. 13: 2-3; Erkanal 1999, 372-374; Erkanal vd. 2008; 27, 31.

³⁹⁰ Aykurt 2010, 10, 14, 46, Tip. B3, Tab. 2; 23, Tip. B9, Tab. 2; 30, Tip C5, Tab. 4; 30, Tip C6, Tab. 4; Erkanal-Günel 1995; 365, 269-270; Erkanal-Günel 1996, 308, Res. 6.

³⁹¹ Aykurt 2010, 13; Tip. B1, Tab. 2; 20, Tip. B7. Tab. 2; 30, Tip. C6, Tab. 4; Günel 1999a; 242-243, Lev. 13: 4, 7; 246, Lev. 15: 1-2.

³⁹² Aykurt 2010, 34, 46; Erkanal-Karaturgut 2004; 153- 154, 159.

5.1.2. Kap Formları

Akhisar Ovası ve çevresinde Orta Tunç Çağı seramiğinde, çanak, çömlek ve kâseler yoğunlukta, çok az sayıda testi parçasına da rastlanmıştır. D. French'in, 1959 yılında Balıkesir, Manisa ve Akhisar yöresinde yaptığı yüzey araştırma sonucunda ele geçen seramikte, çömlek ve kâse formlarının yoğunlukta olduğu görülmektedir³⁹³. R. Dinç'in 1995 yılındaki "Kulaksızlar Mermer İdol Atölyesi ve Çevre Araştırmaları" adlı makalesinde Akhisar yöresinde Akdeğirmen Höyüğü³⁹⁴; Kırkağaç yöresinde Maltepe Höyüğü³⁹⁵ ve Sakarcalıtepe Höyüğü'nde çanak ve çömlek parçalarını toplamıştır³⁹⁶. E. Akdeniz'in araştırmaları kapsamında toplanan seramik buluntularına bakıldığında genelde çanak ve çömleğin yoğunlukta olduğu, az sayıda kâse ve testiye ait parçaların olduğu görülmektedir³⁹⁷. Hastane Höyüğü'nde ise çanak ve çömlek örnekleri baskınken, kâse ve testi formlarına az rastlanmıştır³⁹⁸. Söz konusu yöreye yakın Marmara Gölü etrafındaki merkezlerde çanak ve çömlek kap formları yoğunluktadır³⁹⁹. Asopos Tepesi'nin VII ve VIa tabakalarında ele geçen seramiklerin yine yoğun miktarda çanak ve çömlek kap formlarının birinci sırayı oluşturduğu anlaşılmaktadır⁴⁰⁰. Asopos Tepesi'nde ele geçen çanak çömleklerin yanı sıra, minyatür kaplar, akıtacaklı kaplar, yon ağızlı ve gaga ağızlı testile, küpler ve çeşitli kap formlarına ait dip kaide, gövde ve kulp parçalarıdır⁴⁰¹.

Akhisar ve Çevresindeki Orta Tunç Çağı seramiği ayrıntılı profil özelliklerine göre incelenecek olursa: İçe çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli çanaklar⁴⁰², dışa sarkıtılmış ağızlı çanaklar⁴⁰³, yarım küresel gövdeli çanaklar⁴⁰⁴, yuvarlatılmış ağızlı keskin karınlı çanaklar⁴⁰⁵, yuvarlatılmış ağızlı basık çömlekler⁴⁰⁶, dışa kalınlaştırılmış ağızlı çömlekler⁴⁰⁷, dışa çekik ağızlı, dar ağızlı

³⁹³ French 1969, 41- 98; Fig: 8-24.

³⁹⁴ Dinç 1997, 265.

³⁹⁵ Dinç 1997, 270.

³⁹⁶ Dinç 1997, 265-271.

³⁹⁷ Akdeniz 2010a, 20-365.

³⁹⁸ Akdeniz 2014a, 21-45; 2015, 126.

³⁹⁹ Roosevelt 2010, 54; Res. 19.

⁴⁰⁰ Konakçı 2014, 65-66.

⁴⁰¹ Konakçı 2014, 66.

⁴⁰² Akdeniz 2014a, 29; Res. 12/ Çiz. c; 2015, 126.

⁴⁰³ Akdeniz 2014a, 29; Res. 15/ Çiz. a, b.

⁴⁰⁴ Akdeniz 2014a, 30; Res. 15/Çiz. e, g.

⁴⁰⁵ Akdeniz 2014a, 30; Res. 16/ Çiz. a, c.

⁴⁰⁶ Akdeniz 2014a, 30; Res. 16/Çiz. f.

çömlekler⁴⁰⁸, dışa çekik ağızlı, içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı boyunlu çömlekler⁴⁰⁹, dışa çekik ağızlı, uzun boyunlu çömlekler⁴¹⁰, uzun boyunlu, geniş gövdeli çömlekler⁴¹¹, halka dip⁴¹² ve yonca ağızlı testi parçasıdır⁴¹³.

İçe çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli çanaklar; Batı Anadolu'da İTÇ IIB'den itibaren kullanıldığı tespit edilmiştir⁴¹⁴. Söz konusu kap formları Akhisar ilçe merkezindeki Hastane Höyüğü'nde bulunmuştur⁴¹⁵. Akhisar yöresinde ele geçen içe çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli çanakların, benzeleri Denizli yöresindeki Asopos Tepesi⁴¹⁶ ve Yukarı Menderes Havzasının dağlık kesimde ele geçmiştir⁴¹⁷. 'S' profilli çanaklar (kalın ve ince cidarlı örnekleriyle), Hastane Höyüğü'nde⁴¹⁸ ele geçen seramik parçalarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. French'ın Balıkesir, Manisa ve Akhisar yüzey araştırmalarında; Akhisar yöresinde, Süleymanlı(Değirmentepe) Höyüğü'nde⁴¹⁹; Manisa İl merkezine yakın Eğriköy'de⁴²⁰; Marmara Gölü çevresinde, Asartepe ve Kaymakçı'da⁴²¹, benzer seramikler ele geçmiştir. Ayrıca İzmir yöresindeki kazılarda Orta Tunç Çağ tabakalarında 'S' profilli kap formları yoğunluktadır⁴²². Yine İzmir yöresinin iki sahil yerleşimi olan Limantepe⁴²³ ve Panaztepe'deki⁴²⁴ seramikleri Akhisar ve çevresindeki yerleşimlerden ele geçen 'S' profilli çanaklarla benzerdir. Dışa eğik duruşlu çanaklar Hastane Höyüğü⁴²⁵, Kennez I Höyüğü⁴²⁶, Çamönü (Karasonya) Höyüğü⁴²⁷; Kırkağaç yöresi Maltepe Höyüğü⁴²⁸;

⁴⁰⁷ Akdeniz 2014a, 30; Res. 17/ Çiz. a, b.

⁴⁰⁸ Akdeniz 2014a, 30; Res. 17/ Çiz. c, d.

⁴⁰⁹ Akdeniz 2014a, 30; Res. 17/ Çiz. e.

⁴¹⁰ Akdeniz 2014a, 30; Res. 18/ Çiz. a, b.

⁴¹¹ Akdeniz 2014a, 31; Res. 19/ Çiz. d.

⁴¹² Akdeniz 2014a, 31; Res. 19/Çiz. g.

⁴¹³ Akdeniz 2014a, 31; Res. 19/ Çiz. e.

⁴¹⁴ 0 Akdeniz 214a, 27.

⁴¹⁵ Akdeniz 2014a, 29; Res. 12/Çiz. a-b.

⁴¹⁶ Konakçı 2014, 66; Çiz. 2/ 5b.

⁴¹⁷ Dedeoğlu vd. 2016, 557; Çiz. 2/ 1-3.

⁴¹⁸ Akdeniz 2014a, 29; Res. 13/ Çiz. d, f, 38; Res. 13/ Çiz. a, f, Res. 14/ Çiz. a, f, 39;

Akdeniz 2014b, 128.

⁴¹⁹ French 1969, 67; Fig. 15: 1.

⁴²⁰ French 1969, 67; Fig. 15: 3

⁴²¹ Roosevelt 210, 54; Res. 19.

⁴²² Aykurt 2010, 25; Tip. 12, Tab. 6.

⁴²³ Akdeniz 2014a, 27.

⁴²⁴ Günel 1999a, 422; Lev. 144: 3.

⁴²⁵ Akdeniz 2014a, 29; Res. 15: Çiz. c.

⁴²⁶ French 1969, 72, 97; Fig. 19: 5.

⁴²⁷ Akdeniz 2010a, 30; Res. 45/ Çiz. 17.

Kula yöresinin Çamlıçukur Höyüğü⁴²⁹ ve Denizli/Çivril yöresindeki Beycesultan'ın V. ve IV. tabakası⁴³⁰ ile İzmir yöresi Çeşme- Bağlararası'nda⁴³¹ ele geçen çömlekler, Akhisar yöresinde ele geçen kap formlarıyla benzerlik göstermektedir. Dışa çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli çanaklar; Akhisar yöresinde, Hastane Höyüğü⁴³², Dağdeviren (Akırbey Çiftlik)⁴³³ Höyüğü ve Kennez I Höyüğü'nde⁴³⁴ ele geçmiştir. Manisa yöresinde Avlutepe (Güllübahçe)⁴³⁵; İzmir yöresinde Limantepe⁴³⁶; Troia'nın VI. tabakası⁴³⁷ ve Beycesultan'ın V. ve IVc. tabakalarında⁴³⁸ ve Yukarı Menderes Havzasının dağlık kesiminde yapılan yüzey araştırmalarında ise ele geçenlerle benzerlik gösterir⁴³⁹. Yuvarlatılmış ağızlı, keskin karınlı çanaklar: Hastane Höyüğü'nde⁴⁴⁰ ele geçmiştir. Benzerleri; Manisa yöresi Eğriköy'de⁴⁴¹; Balıkesir yöresi Pamukçu'da⁴⁴² ve Beycesultan'ın IVb tabakasında⁴⁴³ bulunmuştur. Dışa çekik ağızlı, dar ağızlı çömlekler: Hastane Höyüğü'nde⁴⁴⁴, Akhisar yöresinde Kennez I Höyüğü'nde⁴⁴⁵ bulunmuş olup İzmir yöresinde, Liman Tepe'de⁴⁴⁶ benzerleri ele geçmiştir. Hafif dışa çekik ağızlı, boyunlu çömlekler: Hastane Höyüğü'nde⁴⁴⁷, Kennez I Höyüğü'nde⁴⁴⁸ ele geçmiştir. Benzerleri İzmir yöresindeki Limantepe'de⁴⁴⁹ bulunmuştur. Dışa çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli basık çömlekler: Hastane Höyüğü'ndeki⁴⁵⁰ ele

⁴²⁸ Akdeniz 2010a, 182; Res. 331/Çiz. 2.

⁴²⁹ Akdeniz 2010a, 139; Res. 257/Çiz. 15.

⁴³⁰ Lloyd-Mellaart 1995; 91, P.4. 19, 24; 93, Fig. P.5. 13, 16, 17; 122, Fig. P.25, 1, 6.

⁴³¹ Erkanal- Karaturgut, 2004; 154.

⁴³² Akdeniz 2014a, 27; Res. 15/Çiz. e, g.

⁴³³ French 1969, 72; Fig. 19: 4; Akdeniz 2010a, 38; Res. 56/ Çiz. 5.

⁴³⁴ French 1969, 1972; Fig. 19: 7, 8; Akdeniz 2010a, 48; Res. 78:Çiz. 6.

⁴³⁵ Akdeniz 2010a, 98-99; Res. 181/ Çiz. 1.

⁴³⁶ Akdeniz 2014a, 27; Erkanal- Günel 1997, 240; Günel 1999b, 66; Abb, 10: 2, 3; 68: Abb, 12: 8-12.

⁴³⁷ Blegen vd 1953, Fig. P. 426: 1-20.

⁴³⁸ Lloyd-Mellaart 1965; 85, 87; Fig. P. 1: 3, 5; Fig. P. 2: 1, 7, 8, 10, 12, 13.

⁴³⁹ Dedeoğlu vd. 2016, 557; Çiz. 2/ 4-14.

⁴⁴⁰ Akdeniz 2014a, 40; Res. 16/ Çiz. a, c.

⁴⁴¹ French 1969, 67; Fig. 14: 4.

⁴⁴² French 1969, 67; . 15: 5.

⁴⁴³ Lloyd-Mellaart 1995; 18, 19, 122, Fig. P. 25: 11-23.

⁴⁴⁴ Akdeniz 2014a, 40; Res. 17/ Çiz. c, d.

⁴⁴⁵ French 1969, 68; Fig. 15: 26-32.

⁴⁴⁶ Erkanal vd. 2003. 427.

⁴⁴⁷ Akdeniz 2014a, 40; Res. 17/ Çiz. f.

⁴⁴⁸ French 1969, 72, 97; Fig. 19: 11.

⁴⁴⁹ Aykurt 2010, 28; Tip. C3, Tab. 4; Akdeniz 2014a, 28; Erkanal vd. 2016, 327.

⁴⁵⁰ Akdeniz 2014a, 41; Res. 19/Çiz. a, b.

geçmiş olup Troia'nın VI. tabakası⁴⁵¹ ile İzmir yöresindeki Limantepe'deki⁴⁵² çömleklerle benzerlik göstermektedir. Dışa çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli çömlekler: Hastane Höyüğü'nde⁴⁵³ bulunan çömlekler ile Beycesultan'ın V. ve IV. tabakasında⁴⁵⁴ ele geçen kap form parçalarıyla benzerlik göstermektedir.

⁴⁵¹ Blegen vd, 1953; Fig. 427: 18- 23; 428: 6-7.

⁴⁵² Erkanal-Günel 1995, 270.

⁴⁵³ Akdeniz 2014a, 41; Res. 18/ Çiz. c, f.

⁴⁵⁴ Lloyd-Mellaart 1995, 97, 127; Fig. P.8: 13, 14, 15, 16.

SONUÇ

“Orta Tunç Çağı’nda Akhisar ve Çevresi” (Hastane Höyük Kazı Sonuçlarının da Katkılarıyla) adlı tez çalışması beş bölümden oluşmuştur. İlk bölümde, Akhisar’ın “Genel Coğrafi Özellikleri”, fiziki coğrafyası, yükseltileri, göl ve akarsuları, konumu ve ulaşımı, iklimi, bitki örtüsü ve ormanları, iktisadi (ekonomik) coğrafyası, sanayisi, hayvancılığı, tarımı, beşeri coğrafyası, nüfusu ve sosyolojik yapısı, gelenek, görenek, örf ve adetleri başlıkları altında ele alınmıştır.

Antik devirde önemli bir yerleşim olan Thyateira adıyla bilinen Akhisar ve çevresi hakkındaki ilk çalışmalar daha çok kentin geç antik devirde İncil’de sözü edilen ilk yedi cemaate sahip olmasıyla bağlantılıdır. Akhisar (Thyateira) ilçe merkezindeki Tepe Mezarlığı’nda bulunan, kilise olduğu iddia edilen yapıya ilişkin olarak 17. 18. ve 19. Yüzyılda Seyyahların (gezgin) Hristiyanlık tarihini incelemek amacıyla yaptıkları seyahatler dikkat çekicidir. Ephesos, Thyateira, Smyrna, Pergamon, Sardeis, Philadelphia ve Laodikeia’da varlığı bilinen ilk Hristiyanların yaşadığı yedi kentinden biri olan Thyateira, daha 1.Yy’da “Hristiyan Kiliseler” ünvanını kazanmıştır. Bahsi geçen bölgeyi ziyaret eden ilk kişi 1669 yılında Paul Rycault’tır. Devamında bölgeyi ziyaret eden seyyahlar (gezgin): 1671 yılında Thomas Smith, 1673’te Dr. Pickering ve Mr. Salter, 1675’te Wheler, 1686’da Thristram, 1698’de Edmund Chishull, 1702’de Piton de Tournefort, 1711’de M. Eneman, 1714’te Paul Lucas, 1739’da Richard Pockocke, 1747 Chishul, 1750’de Robert Wood, 1759’da J.Aegidius van Egmont, 1815’te Otto Friedrichs von Richter, 1817’de Richard Chandler, 1828’de Arundell, 1836-1838’de Allom, 1838, 1840 ve 1852’de Fellows, 1851’de Fontrier, 1887’de Christmas sayılabilir.

Söz konusu gezginlerden bir kısmı Tepe Mezarlığı’nın yanı sıra, 2016 yılına kadar Hastane Höyüğü’nün bahçesinde duran ve bu tarihte Akhisar Arkeoloji Müzesine taşınan lahitten de söz etmişlerdir. Lahitten ilk bahseden 1669 yılında yörede incelemeler yapan Ricaut (Rycaut) olmuştur. Lahitten bahseden bir diğer gezgin ise 1675 yılında ilçeye gelen Wheler olmuştur. Wheler, lahidin, Mustafa Ağa’nın evinin avlusunda durduğunu şeklinde belirtmektedir. Bölgeyi ziyarette bulunan F.V.J. Arundell, Brewer-Barber gibi gezginler Akhisar (Thyateira)’nın genel coğrafya ve kültürel anlamında konularına değinmişlerdir. Bu gezginlerin Akhisar(Thyateira) hakkında genel bilgi vermesinin yanı sıra Kiepert’in 1890 tarihli haritasının sekizinci paftasında ise Thyateira ve çevresi

gösterilmesi yöre arkeoloji açısından önemlidir. Avrupalı seyyahların(gezinlerin) yanı sıra 17. Yy'ın önemli gezginlerin (seyyah) başında gelen ünlü Türk gezgini Evliya Çelebi, Akhisar'ı ziyaret ederek, detaylı bir şekilde inceleyip, "Seyahatnâme" adlı eserinde ele almıştır.

Akhisar ve çevresinde epigrafi amaçlı araştırmalara bakıldığında Prof. Dr. H. Malay dikkati çekmektedir. Malay'ın yörede yaptığı araştırmalar arasında en dikkat çeken ikisi Sazoba köyündekiler ile Hastane Höyüğü'nde bahçesinde bulunan lahdin yeniden tercüme edilmesidir. Akhisar(Thyateira) ilçe merkezi ve yakın çevresi hakkındaki arkeolojik çalışmalara bakıldığında; 1962 yılında Prof. Dr. Yusuf Boysal başkanlığında "Tepe Mezarlığı" denilen ören yerinde sınırlı bir alanda arkeolojik kazılar yapılmıştır. Bahsi geçen arkeolojik kazı sonuçları yayınlanmamıştır. Y. Boysal' dan sonra 1968 yılında R. Duyuran tarafından Tepe Mezarlığı yeniden kazılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda Tepe Mezarlığı kazı alanının büyük bir kısmı topraktan temizlenmiş ve buradaki yapılar iyice meydana çıkarılmıştır. R. Duyuran tarafından Tepe Mezarlığı'nda gerçekleştirilen kazı çalışmaları: 1969, 1970 ve 1971 yılları arasında olan araştırmalar 1974 yılındaki raporda yayınlanmıştır.

Prehistorik ve protohistorik devirlere ilişkin yüzey araştırmaları yapan araştırmacılardan D. French'in 1959'da Balıkesir, Akhisar ve Manisa çevresinde sürdürdüğü yüzey araştırmaları sayesinde Batı Anadolu'nun büyük bir kesimini ilk defa bir bütün halinde ele alınmıştır. D. French'in, söz konusu yörelerde yaptığı yüzey araştırmalarında ele geçirilen çanak-çömleği OTÇ veya STÇ olarak ayırmamış, genel olarak M.Ö. II. Bin yılı malı olarak değerlendirilmiştir.

Söz konusu yörede Dinç ve Takaoğlu'nun yüzey araştırmaları ve yayınlarından söz etmek gerekmektedir. Bu çalışmalar her ne kadar tezin konusunu oluşturan dönemle ilgili olmasalar da, yörenin Prehistorik ve Protohistorik devirlere ilişkin araştırmaları sebebiyle önemlidirler. Akhisar'ın yaklaşık 15 km. güneydoğusundaki Kulaksızlar mermer idol ve kap atölyesinin tanıtımının ilk defa R.Dinç sayesinde yapılmış olması da Batı Anadolu'da saptanmış ilk atölye olması sebebiyle dikkat çekmektedir.

E. Akdeniz başkanlığında bir ekip tarafından 2007-2010 yılları arasında devam eden yüzey araştırmalarında, daha önceden saptanan merkezlerle birlikte toplam 104 Prehistorik-Protohistorik buluntu merkezi tespit edilmiştir. Bu

çalışmalar sonucunda Manisa yöresinde Prehistorik-Protohistorik Çağ buluntu merkezlerinin dağılımı ve özellikleri hakkında genel hatlarıyla bilgi sahibi olunmuştur. 2011 yılından itibaren aynı ekip tarafından başlayan Thyateira kazı çalışmalarında Tepe Mezarlığı'ndaki bazilika yapısının yanı sıra 2012 yılından itibaren kazı sahasına Hastane Höyüğü de dâhil edilmiştir. Bu kazıdan çıkarılan Orta tunç Çağı buluntuları tezin hazırlanmasında en önemli malzemeyi teşkil etmektedir.

Yukarıda bahsedilen araştırmalar ışığında Akhisar ilçe merkezi ve yakın çevresinde yer alan buluntu merkezlerine bakıldığında: Neolitik Çağ'dan başlamak üzere, höyük yerleşimleri, tepe üstü yerleşimleri, yamaç yerleşimleri, mezarlıklar, atölyeler tespit edilmişse de Orta Tunç Çağı'na ilişkin höyük yerleşimleri saptandığından bu çalışmalardan sadece höyükler ele alınmıştır. Buna göre tez kapsamında değerlendirilen höyükler şunlardır: Hastane Höyüğü, Dağdeviren (Akırbeyçiftlik) Höyüğü, Akhisar Höyüğü, Kennez I Höyüğü, Masantı Höyüğü, Çamönü Höyüğü, Kefayettin Höyüğü, Süleymanlı(Değirmentepe) Höyüğü, Bedeller(Örentepe I) Höyüğü, Mecidiye Höyüğü ve Akdeğirmen Höyüğü'dür. Bahsi geçen höyükler, Akhisar'ın ilçe merkezinin konumu dikkatte alarak en yakınından uzağa doğru sıralanmıştır.

“Orta Tunç Çağı'nda Akhisar ve Çevresi” (Hastane Höyük Kazı Sonuçlarının da Katkılarıyla) adlı tezin de adını aldığı, Hastane Höyüğü'nün Sit alanı olarak ilan edilen kısmı genel yayılımın yalnızca 1/3'nü kapsamaktadır. Sit alanının ölçüleri, 110 m. doğu-batı, 120 m. kuzey-güney yönündedir. 2011 yılında başlatılan topografya ve haritalandırma çalışmaları 2013 yılında tamamlanmış. Ölçüm sonucunda Hastane Höyüğü'nün gerçek yayılım sahası kuzeydoğu-güneybatı yönlü 355 m., doğu-batı yönünde ise 360 m. genişliğinde olup, ova seviyenin 10 m. yüksekliğindedir. Hastane Höyüğü tescil işlemlerinin tamamlanmasına ilişkin, ilk olarak 02. 04. 1998 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 1947 sayılı karar gereğince I. (Birinci) ve III. (üçüncü) Derece Arkeolojik Sit alanı olarak tescil edilmesine karar verilmiştir.

Hastane Höyüğü'nde ele geçen Orta Tunç Çağı seramik buluntuları tabakaları olmamasına rağmen gümüş taklidi mallar (gri seramik) ile altın taklidi (yaldızlı, yani mikalı sarı mallar) malların önemli yer tuttuğu, ancak bu mal gruplarından altın taklidi olan daha baskın grubu oluşturmuştur. Orta Tunç

Çağı'ndaki diğer seramik grubu kırmızı ve kırmızı boya astarlı (bakır taklidi) seramiktir. Ayrıca devetüyü ve kahverengi seramiklerde ele geçirilmiştir.

Akhisar yöresinin, Akhisar ilçe merkezindeki Hastane Höyüğü dışında, diğer yerleşim merkezlerinde ele geçen Orta Tunç Çağı seramik kap formları ve seramiğin teknik özelliklerin hamuru, rengi, pişmesi ve çark yapımları detaylıca incelenmiştir. Söz konusu seramikler incelenirken Akhisar yöresi hem kendi içinde değerlendirilmiş hem de Batı Anadolu'daki kültürlerde ele geçen benzer seramiklerle karşılaştırılmıştır. Akhisar Ovası ve Çevresi Orta Tunç Çağı seramiğinde; gri, mikalı sarı astarlı, devetüyü ve kırmızı mallar hâkimdir. Bunun yanı sıra, sayısı azsa olsa kahverengi mallarda ele geçmiştir. Bu mal grupları çoğunlukla çark yapımıdır. Söz konusu mal grupların hamurunda genellikle, kum, mika katkı varken, bazı örneklerde ise, taşçık ve kuvars da vardır. Seramiğin fırınlanması genel olarak iyi derecede pişmiş, bunu takip eden orta-İyi derecede pişmiş ve en azı ise orta derecede pişmiş mal gruplarıdır.

D. French'in 1959'da Balıkesir, Akhisar ve Manisa yörelerindeki yüzey araştırmaları sonucunda, Akhisar ve Çevresi Orta Tunç Çağı seramiğini, kırmızı, gri ve devetüyü mal grupları olmak üzere üç aşama olarak ele almıştır. Devetüyü mal grubunu ise; sade ve mikalı sarı seramik mal grubu olarak ikiye ayırmıştır. Söz konusu mal grupların hamuru genelde, kum ve mika katkılıdır. E.Akdeniz'in 2007-2010 yılları arasında Manisa il merkezi, ilçeleri, kasabaları ve köylerinde yaptığı yüzey araştırmalarında Akhisar ve Çevresi Orta Tunç Çağı seramiğinde, genellikle gri, kırmızı, devetüyü, renkler hâkimken, grimsi-siyah, mikalı sarı seramik, kahverengi renkler, kiremit kırmızısı, kiremit-gri renkler de bulunmuştur. Sözü edilen mal grupların hamuru, ağırlıklı olarak mikalı olurken, birkaç tane buluntu merkezinde ise, kumlu, mikalı ve kuvarslı seramik parçaları da ele geçmiştir.

Batı Anadolu'daki buluntu merkezlerin büyük kısmında kendi varlığından bahsettiren gri seramiğin yayılımı ve kökeni hakkında tartışmalar hala devam etmektedir. Söz konusu yörede yapılan yüzey araştırmaları ve kazı sonuçlarından ele geçen gri seramiğin tanımı ve adlandırılması hakkında, ilk olarak 1870 yılında H. Schliemann'ın Troia'da yaptığı kazılarda ele geçirdiği gri seramik "Lidya Seramiği" olarak yorumlamıştır. Devamında W. Dörpfeld bu tür seramiği "monokrom gri seramik" olarak yorumlanırken, D. French, J. Boehlau ve K.

Schefold bu seramiği “Gri Seramik”, M. Korfmann ise “Gri Mınyas Seramiği” olarak adlandırılmaktadır.

Form açısından incelendiğinde Akhisar Ovası ve çevresinde Orta Tunç ağı seramiğinde, çanak, çömlek ve kâseler yoğunlukta, çok az sayıda testi ve kâse seramik parçalarına rastlanmıştır. D. French’in, 1959 yılında Balıkesir, Manisa ve Akhisar yöresinde yaptığı yüzey araştırma sonucunda ele geçen mal grubundan, çömlek ve kâse kap formlarının yoğunlukta olduğu görölmektedir. R. Dinç’in 1995 ve 1996 yüzey araştırmalarında Akhisar yöresinde Akdeğirmen Höyüğü; Kırkağaç yöresinde Maltepe Höyüğü ve Sakarcaltepe Höyüğü’nde çanak ve çömlek parçalarını toplamıştır. Ancak formla ilgili bilgi edinilememiştir. E. Akdeniz, 2012’den bu yana Hastane Höyüğü’nde ele geçen çanak-çömlek, kâse ve testileri kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Yukarıda bahsi geçen araştırmaların sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde Akhisar ve çevresindeki Orta Tunç ağı Hastane Höyüğü, seramik formlarının ie çekik ağızlı, yuvarlatılmış gövdeli çanaklar, dışa sarkıtılmış ağızlı çanaklar, yarım küresel gövdeli çanaklar, yuvarlatılmış ağızlı keskin karınlı çanaklar, yuvarlatılmış ağızlı basık çömlekler, dışa kalınlaştırılmış ağızlı çömlekler, dışa çekik ağızlı, dar ağızlı çömlekler, dışa çekik ağızlı, ie kalınlaştırılmış ağız kenarlı boyunlu çömlekler, dışa çekik ağızlı, uzun boyunlu çömlekler, uzun boyunlu, geniş gövdeli ömleklerden oluştuğu anlaşılmıştır. Yalnızca bir ömleğe ait halka dip ile yonca ağızlı bir testi parçası ve bir testiye ait gövde parçası da ele geirilmıştir.

KAYNAKLAR

- Akdeniz, E. - Şahin M. K.- Erön, A. (2015) “2013 Yılı Akhisar-Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü Kazısı” 36. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C. 2, 121-138.
- Akdeniz, E. (2009a) “2007 Yılında Manisa İli ve İlçelerinde Yürütülen Prehistorik- Protohistorik Yüzeysel Araştırmaları”, 26. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C. 2, 255-266.
- Akdeniz, E. (2009b) “Yortan Mezarlığı Hakkında Yeni Gözlemler”, *TÜBA – AR*, 12. 2009, 49-64.
- Akdeniz, E. (2010a) “Prehistorik ve Protohistorik Çağlar’da Manisa ve Çevresi”, (*TÜBİTAK Projesi Sosyal ve Beşeri Araştırma Grubu Başkanlığı*, Basılmamış Proje Metni), (SOBAG): Ankara, 2010a.
- Akdeniz, E. (2010b) “2008 Yılında Manisa İli ve İlçelerinde Yürütülen Prehistorik - Protohistorik Yüzeysel Araştırmaları”, 27. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C.1, 153-174.
- Akdeniz, E. (2011a) *Tarih Öncesinden İlk Demir Çağı’na Manisa*, Aydın, 2011.
- Akdeniz, E. (2013a) “Hristiyanlığın İzleri Thyateira ile Başlıyor”, *Manisa Kültür ve Turizm Dergisi* 2, 64- 71.
- Akdeniz, E. (2013b) “2011 yılında Thyateira antik kenti ve Hastane Höyüğü’nde Gerçekleştirilen Arkeolojik Çalışmalar, 34. *Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu*”, C. 2, 429-444.
- Akdeniz, E. (2014a) “Kuzey Lydia’daki Thyateira’nın Erken Dönem Yerleşimi: ‘Hastane Höyüğü’ Kazısı”, *TÜBA-AR*, 15, 21-45.
- Akdeniz, E. (2014b) “2012 Yılında Thyateira Antik Kenti ve Hastane Höyüğü’nde Gerçekleştirilen Arkeolojik Çalışmalar”, 35. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, , C. 2, 2014, 124-139.
- Akdeniz, E.(2011b) “Neolitik Çağ’da Manisa Yöresi” *OLBA XIX*, 1- 46.

- Akşit, O. (1983) O. Akşit, *Manisa Tarihi*, İstanbul, 1983.
- Alp, S. (2001) S. Alp, *Hitit Çağı'nda Anadolu*, İstanbul, 2001.
- Arundell, F. V. J. (1828) *A Visit to The Seven Churches of Asia Minor*, Bond – Street: London.
- Aykurt, A. (2008) “Batı Anadolu’da Gri Seramiğin Kökeni ve Gelişimi” , *Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar* (Ed. A. Erkanal.-Öktü – S. Günel. – U. Deniz), Ankara, 9-22.
- Aykurt, A. (2009) “Batı Anadolu’da Minos Kökenli Bir Seramik Grubu: Tortoise-Shell Ripple Ware”, (*Ege Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi*), *Arkeoloji Dergisi*, Cilt XIV, İstanbul, 35-47.
- Aykurt, A. (2010) “İzmir Bölgesi Orta Tunç Çağı Seramiği”, *Belleten Cilt LXXIX/269*, İzmir, 1-69.
- Aykurt, A.(2013) , “İzmir Bölgesi Araştırmaları Işığında Batı Anadolu Orta Tunç Çağı Kronolojisi’nin Güncel Değerlendirmesi”, *Anadolu Sohbetler*, Cilt XII, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü* (Ed. Metin Alparslan- Fatma Kaynar), İstanbul, 2013, 37-77.
- Blegen, C.W.- J.L. Caskey- M.Rawson, (1951) *Troy II, The Third, Fourth and Fifth Settlements*, Princeton: Princeton University Press.
- Blegen, C.W.- J.L. Caskey- M.Rawson, (1953) *Troy III. The Sixth Settlements*, Princeton: Princeton University Press.
- Brewer, J- Barber, W. (1851) *Seven Churches of Asia*, Bradley and Chishull, E. (1747) *Travels in Turkey and back to England*, W. Bowyer: London.
- Çevik, M. (1984) *Evliyâ Çelebi Seyyahaatnâmesi Mehmet Zillioğlu Evliya Çelebi*, C. 9-8, İstanbul.
- Dağlı, Y. Kahraman S.A., Dankoff, R. (2005) *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zilli IX. Kitap*, Üç-Er Ofset: İstanbul .

- Dedeođlu, F. - Ozan, A.- Konakçı, E.(2016) “Yukarı Menderes Havzası Dağlık Kesim Yüzeý Araştırması Projesi 2014 Yılı Çalışmaları” , 33. *Araştırma Sonuçları Toplantısı C. 2*, 553-562.
- Dinç, R. (1991) “*Erdelli Höyük und die Bedeutung seiner Funde für die frühbronzezeitliche Geschichte des Manisa- Akhisar – Gebietes*”, *Istanbul Mitteilungen*, C. 41, s. 1, s. 25-38.
- Dinç, R. (1996) “1994 Yılı Akhisar-Kulaksızlar Mermer İdol Atölyesi Yüzeý Araştırması”, *XIII. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sonuçları Sempozyumu*, C. 2, 11-41.
- Dinç, R. (1997) “Kulaksızlar Mermer İdol Atölyesi ve Çevre Araştırmaları”, *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C. 2, 255-282.
- Dinç. R. (1995) “Yortan’da Bulunan Kilia Tipi İki Mermer Heykelcik Başı”, *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul, 85-89.
- Doyduk, S. (2006) *Tarihi Dokusuyla Akhisar*, İstanbul, 2006.
- Duyuran, R. (1969) “Akhisar Tepe Mezarlığında Yapılan Arkeolojik Araştırmalar”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, C. XVII, s. 2, 73-76.
- Duyuran, R. (1974) “Akhisar Tepe Mezarlığında Yapılan Arkeolojik Araştırmalar: II” *Türk Arkeoloji Dergisi*, C. XX, s. 2, 17-27.
- Erkanal, A.Ö.- Çınardağlı, N.(2008) Panaztepe Kazıları 2006 Yılı Çalışmaları, 29. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, C.2, 19-38.
- Erkanal, H. – Artzy, M. - Kouka, O. (2003) “2001 Yılı Liman Tepe Kazıları”, 24. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, C. I, 423-436.
- Erkanal, H. - Aykurt. A- Büyükulusoy. K- Tuğçu. İ- T uncel. R- şahoğlu, V. (2016) “Liman Tepe 2014 Yılı Kara ve Sualtı Kazıları” 37. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, C. 1. 323-340.
- Erkanal, H. – Günel, S. (1995) “1993 Liman Tepe Kazıları” , 16. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, C. I, 263- 279.

- Erkanal, H. – Günel, S. (1996) “1994 Liman Tepe Kazıları”, *17. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C. I, 305- 327.
- Erkanal, H. – Günel, S. (1997) “1995 Yılı Liman Tepe Kazıları”, *18. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C. I, 231-260.
- Erkanal, H.- Karaturgut. E.(2004) “2002 Yılı Çeşme -Bağlararası Kazıları” *25. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt. II, 153-164.
- Erkanal. A. (1999) “1997 Panaztepe Kazıları”, *XX. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C. I, 371-382.
- Erkanal-Ötkü, A.- Çınardalı-Karaslan, N.(2006) “Panaztepe 2004 Yılı Kazıları” *27. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C. 1, 191- 2004.
- Fellows, C. (1852) *Travels and Researches in Asia Minor More Particularly in The Province of Lycia*, John Murray: London.
- Fellows, C.(1838) *Jorunal Written During an Exturasion in Asia Minor*, John Murray Albemarle Street: London.
- French, D. H. (1969) “Prehistoric Sites in Northwest Anatolia II. The Balıkesir and Akhisar/Manisa Areas”, *Anatolian Studies*, C.19, 41-98.
- Günel, S. (1999a) “*Panaztepe II, M.Ö. 2. Bine Tarihlendirilen Panaztepe Seramiginin Batı Anadolu ve Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi*”, Ankara, 1999.
- Günel, S. (1999b) “Vorbericht über die mittel- und spätbronzezeitliche Keramik vom Liman Tepe” *İstanbulur Mitteilungen*, 41-82.
- Herodotos, *Historia*, (*Herodot Tarihi*), *Kitap I*, (Çev. Müntekim Ökmen), İstanbul, 2006.
- Hoşgören, M. (1983) *Akhisar Havzası, Jeomorfolojik ve Tatbiki Jeomorfolojik Etüt*, İstanbul, 1983.
- <http://thyateirakazisi.com/>(2016).

<http://www.akhisar.gov.tr/>(2016).

<http://www.hasanmalay.com/>(2016-2017).

<http://www.korumakurullari.gov.tr/>(2016-2017).

<http://www.manisa.gov.tr/>(2016-2017).

<https://www.lib.uchicago.edu/e/collections/maps/kipert/>.(2017).

İncil *Yeni Yaşam Yayınları*, İstanbul, 2001.

İncil *Zafer Matbaası*, İstanbul. 1995.

İzdem, E. (1944) *Dünkü- Bugünkü, Akhisar* (Tarihi-Coğrafyası-Folklorü), Ankara, 1944.

Karakuyu, M. (2012a) *Tarihi Coğrafyasıyla Akhisar*, Akhisar, 2012.

Karakuyu, M. (2012b) *Mahalle mahalle Akhisar*, Akhisar, 2012.

Karakuyu, M. –Sarıusta, F. -Yalçın, S. (2012) *Kentleşme Sürecinde Akhisar*, Akhisar, 2012.

Kaya, M. A (2012) *Türkiye'nin Eski Çağ Tarihi ve Uygarlıkları Pers Hâkimiyeti ve Hellenistik Dönem*, 2012, İzmir.

Kiepert, H.(1890) *Spezialkarte vom Westlichen Klein Asien*, 1:250,000, 1890.

Kitabı Mukaddes(1969) *Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*, İstanbul. 1969.

Konakçı, E.(2014) “Laodikeia Asopos Tepesi Orta Tunç Çağı Seramiği”, 29. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 63-76.

Lloyd, S. –Mellaart, J .(1962) *Beycesultan Vol I, The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels*, London, 1962.

Lloyd, S. –Mellaart, J. (1965) *Beycesultan Vol. II, Middle Bronze Age Architectura and Pottery*, London, 1965.

- Magie, D.(2002) *Anadolu'da Romalılar 2* (Çevirenler: Nezh Başgelen-Ömer Çapar), İstanbul, 2002.
- Malay, H. (1983) “Batı Anadolu'nun Antik Çağ'daki Ekonomik Durumu”, *Ege Üniversitesi Arkeoloji Sanat Dergisi*, s.2, İzmir, 51-61,
- Malay, H. (1987) “Batı Anadolu'da Aristonikos Ayaklanması (M.Ö.133-129), *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İnceleme Dergisi*, C. 3, 13-48. İzmir, 1987.
- Mellaart J.–Murray A. (1995), Beycesultan Vol. III. Late Bronze Age and Phrygian Pottery and Middle and Late Bronze Age Small Objects, *The British Institute of Archaeology at London*.
- Meriç, R. (1990), “1988 Yılı İzmir, Manisa İlleri Arkeolojik Yüzey Araştırması” *VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C. I, 361-366.
- Peck: Bridgeport.
- Richter, O.F. (1822) *Wallfahrten im Morgenlande*, Reimer's Berlage: Berlin.
- Roosevelt, C.H (2009) *The Archaeology Of Lydia, Gyges To Alexander*, Boston University, 2009.
- Roosevelt, C.H. (2010) “Lydialılardan Önce Lidya”, içinde: N. D. Cahill (yay. haz.), *Lidyalılar ve Dünyaları / The Lydians and Their World*. İstanbul, 2010, 37-73.
- Roosevelt, C.H. (2017a) *Gyges'ten Büyük İskender'e Lydia Arkeolojisi*, (Çev. H.G. Çatak), İstanbul.
- Roosevelt, C.H. (2017b) “The Story of a Forgotten Kingdom? Survey Archaeology and the Historical Geography of Central Western Anatolia in the Second Millennium BC”, *European Journal of Archaeology* 20(1), İstanbul and Usa, 120-147.
- Satış, B. (1994) *İlk Çağdan Günümüze Akhisar*, İzmir, 1994.
- Sevin, V. (2001) *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Ankara, 2001.

- Sevin, V. (2003) *Eski Anadolu Ve Trakya Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar*, İstanbul, 2003.
- Strabon, *Geographica: Antik Anadolu Coğrafyası, Kitap XII- XIII-XIV*, (Çev. A. Pekman; Ed. Nezh Başgelen), İstanbul, 2012.
- Svoboda, M.A. (1869) *The Seven Churches of Asia*, R. Clay, Sons and Taylor Printers: London.
- Şahoğlu, V. vd. (2012) “Çeşme–Bağlararası 2010 Yılı Kazıları” 33. *Kazi Sonuçları Toplantısı*, C. 4, Ankara, 2012, 489-508.
- Şahoğlu, V. vd. (2014) “2012 Yılı Çeşme–Bağlararası Kazıları” *Anadolu/Anatolia* (Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Dergisi), C. 40, Ankara, 2012, 179- 194.
- Takaoğlu, T. (2002) “Chalcolthic Marble Working at Kulaksızlar in Western Anatolia” *TÜBA – AR*, s.5, 71-93.
- Takaoğlu, T. (2004a) “Moralı: A Neolithic Mound in Central-Western Anatolia”, 60. *Yaşında Fahri Işık'a Armağan, Anadolu'da Doğdu*, (Derleyen T. Korkut), 743-751.
- Takaoğlu, T.(2004b) “Early Cycladic Presence İn Central–Western Anatolia: Evidence of Stone Bowls”, *Anadolu/Anatolia*, C. 1, s. 26, 65-73.
- Temuçin, E. (1991) *Manisa- Akhisar Ovalarında İklim ve Ortam İlişkileri (Uygulamalı Bir Coğrafya Araştırması)*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, İzmir.
- Texier, C. (2002) T.Charles, *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi* (Çeviren: Ali Suat), Ankara, 2002.
- Tristram, H. B.(1886) Seven Golden Candlesticks, *The Religious Track Society*, 1886; 79-90.
- Umar, B. (2001) *Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi Lydia*, Anka Basım İstanbul, 2001.

Yörük, İ-Gülgüp, B-Türkyılmaz, B. (2005) Akhisar İlçesi Kentsel Alan Kullanımın Değişmesinin Belirlemesi Üzerine Bir Araştırma, *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* 42(3), İzmir, 171-182.

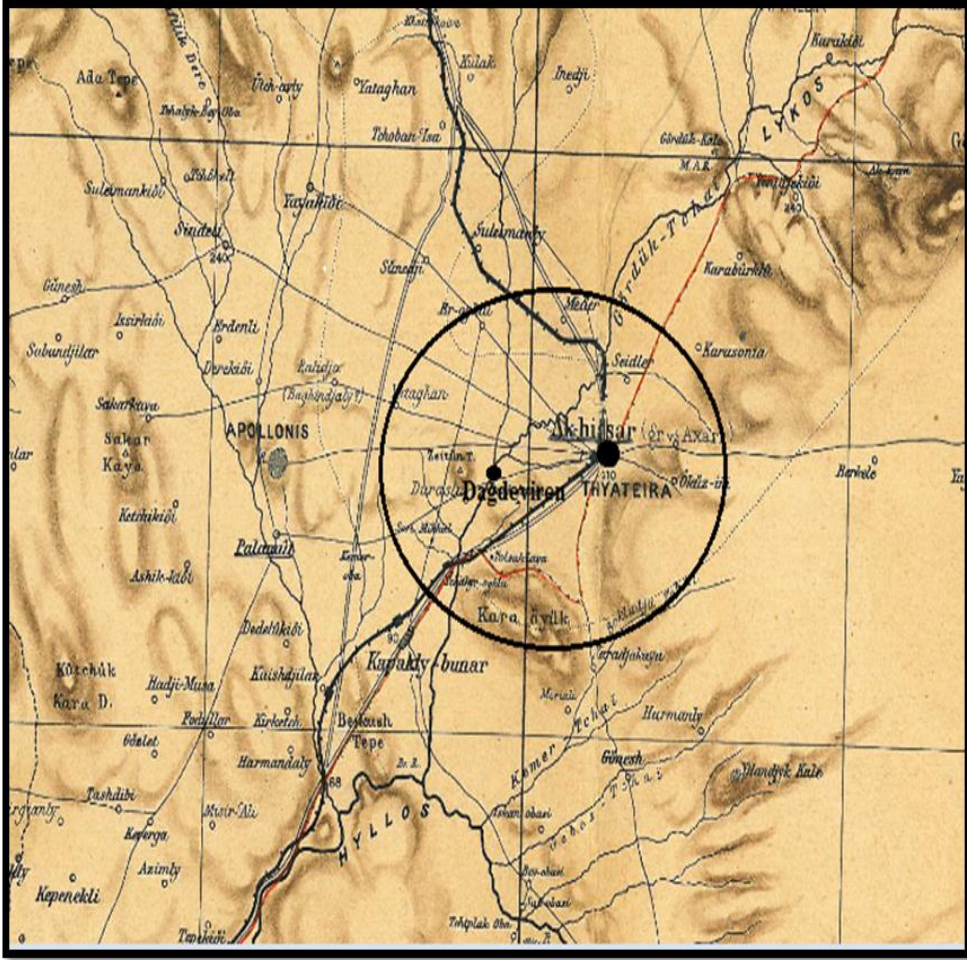
Yüksel, E. (2012) *17. Yüzyıl Sonu, 18.Yüzyıl Ortası ve 19.Yüzyıl Başında Yabancı Seyyahların Gözünden Batı Anadolu Antik Kentleri*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Aydın.

LEVHALAR

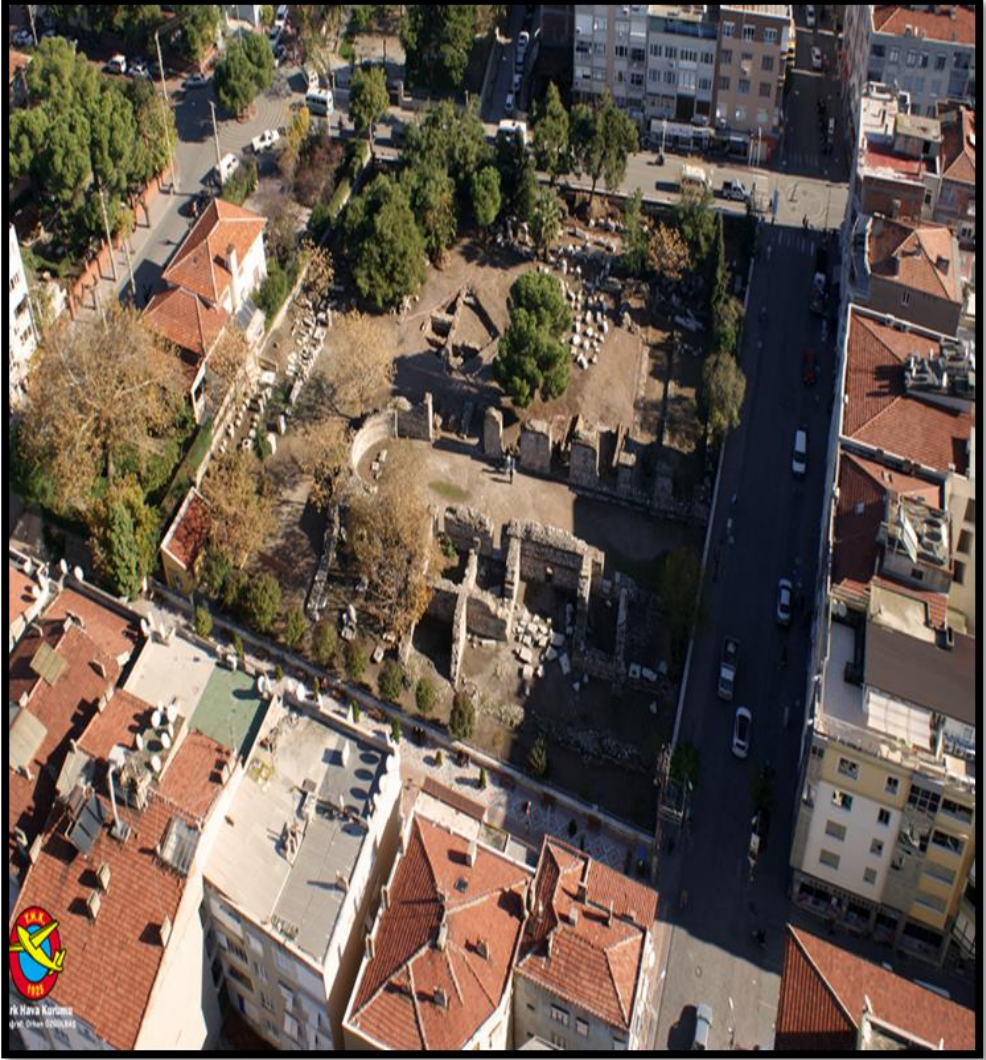
Levha I

Resim 1. Akhisar ve Çevresindeki OTÇ buluntu merkezlerinin dağılımını gösterir harita (Harita kısmı: Alp 2001, 46. İle 47. sayfa arası; sayısal verileri ise: Akdeniz 2011a; 15-51, 97; Akdeniz 2014a, 21-45' ten alınıp tarafımızca haritaya aktarılmıştır).

Resim 2. Thyateira Antik Kenti ve Dağdeviren Höyüğü çevresindeki yerleşim merkezlerinin yanı sıra, antik dönemdeki kentlerin, ırmakların ve dağların isimlerini de gösteren harita (Kiepert'in 1890 Pafta VIII.'den alınıp yeniden düzenlenmiştir).

Resim 3. Akhisar Tepe Mezarlığı'nın genel görünümünden bir hava fotoğrafı (Thyateirakazisi.com sitesinden alınmıştır. 18. 05. 2017).

a

b

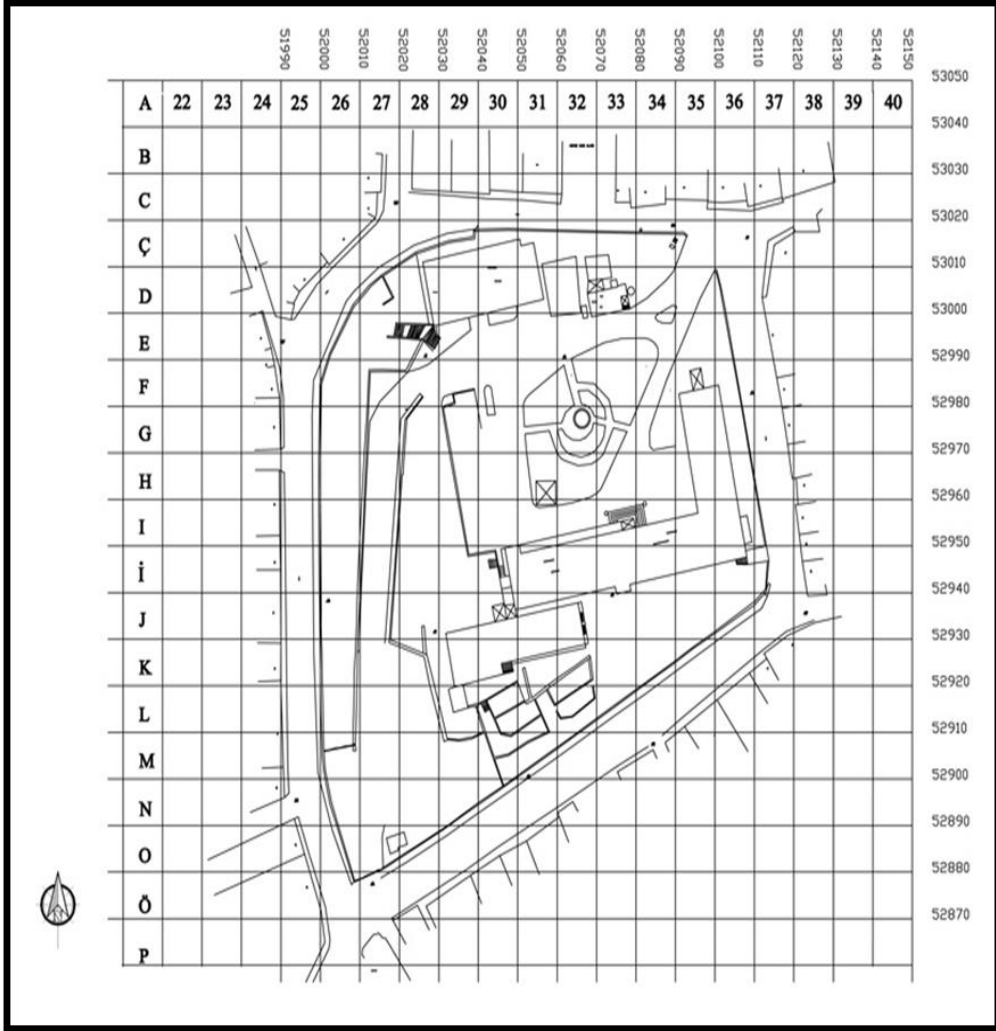
Resim 4. a. Akhisar ilçesinin 19. yüzyıldaki durumunu gösterir bir gravür (Brewer, J- Barber, W. 1851, s. 192 ile 193 arasında).

b. Thyateira'ya ilişkin kalıntıların 19. yüzyıldaki durumunu gösterir bir gravür (Thomas Allom Gravürü, 1836-1838, Thyateirakazisi.com sitesinden alınmıştır, 09. 03. 2017).

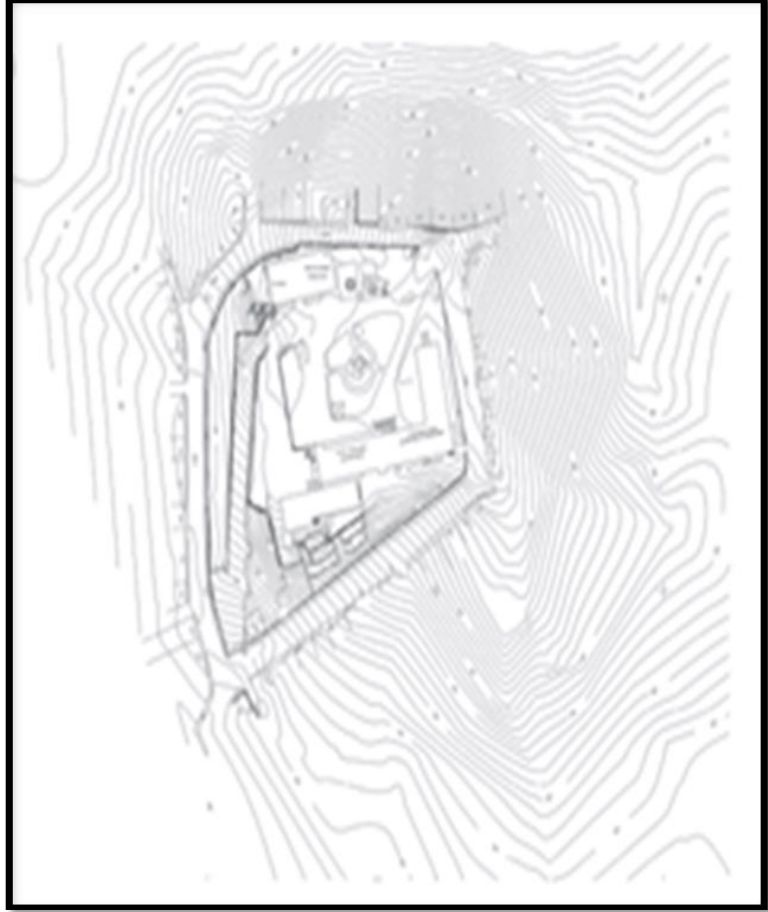

Resim 5. Akhisar Hastane Höyüğü'nün hava fotoğrafı (Thyateirakazisi.com sitesinden alınıp yeniden düzenlenmiştir, 18. 05. 2017).

Levha VI

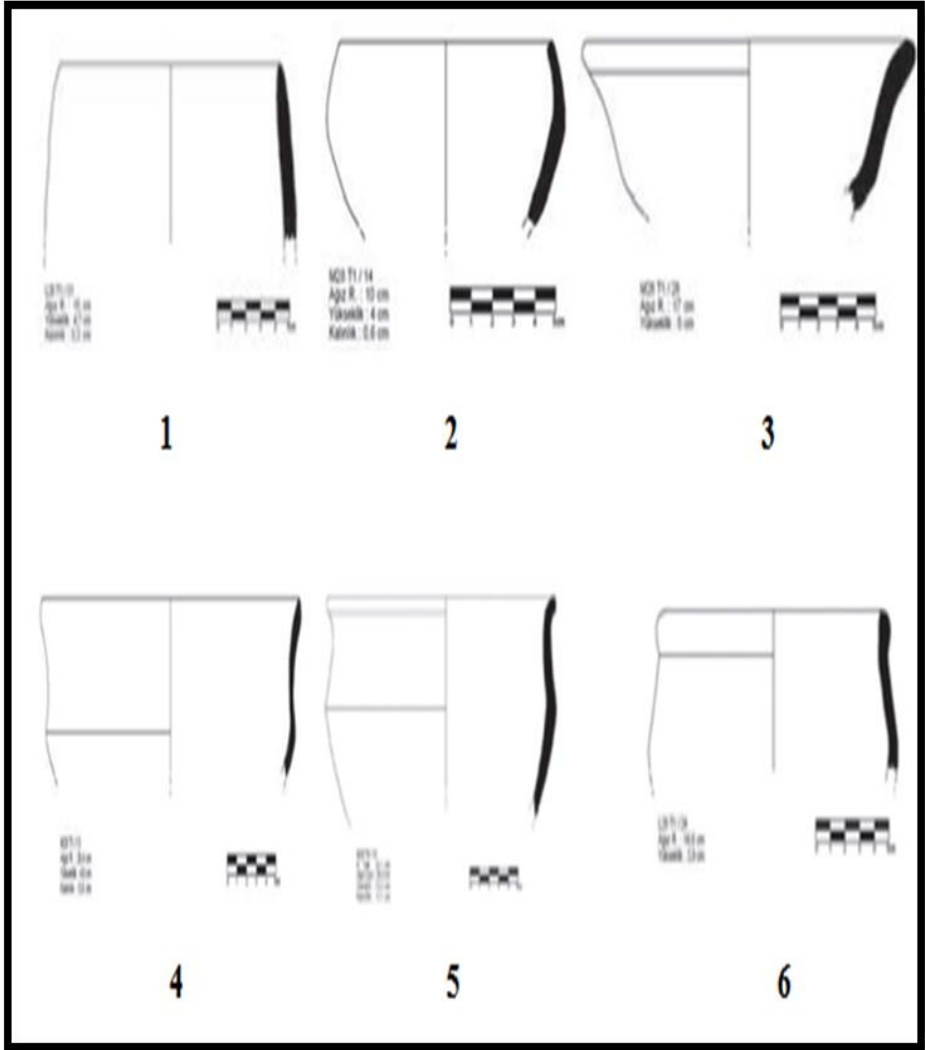
Resim 6. Akhisar İlçe merkezindeki Hastane Höyüğü kazı alanının karelajlarını gösterir harita (Thyateira kazı arşivinden alınmıştır).

Resim 7. Hastane Höyüğü'nün gerçek yayılım sahasını gösterir topoğrafik planı (Akdeniz 2014a, 32).

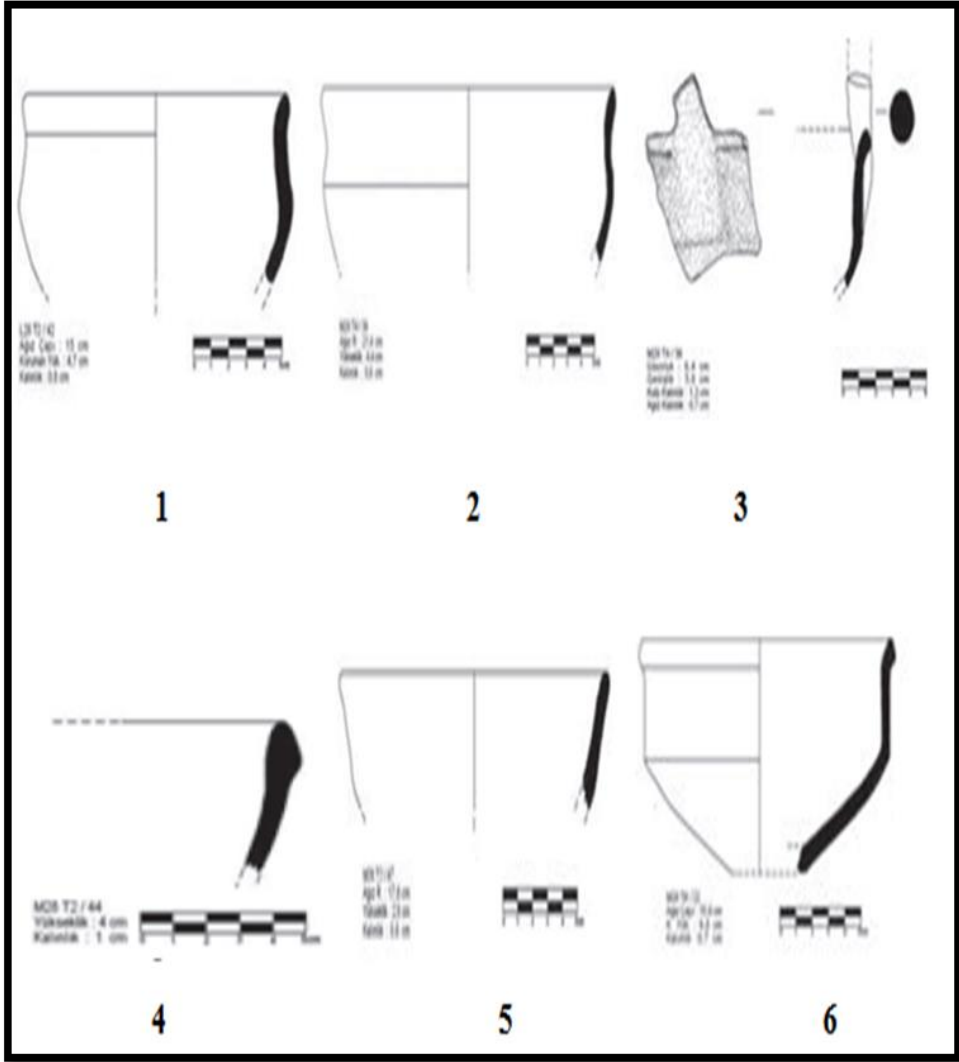
Resim 8. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2014a; 1) Res. 6b/Foto. 31, 2) Res. 7b/ Foto. 14, 3) Res. 7c/Foto. 28, 4) Res. 7b/Foto. 13, 6) Res. 6b/Foto. 24 nolu. seramikler, 35; 5) Res. 8a/Foto. 14 nolu. seramik, 36).

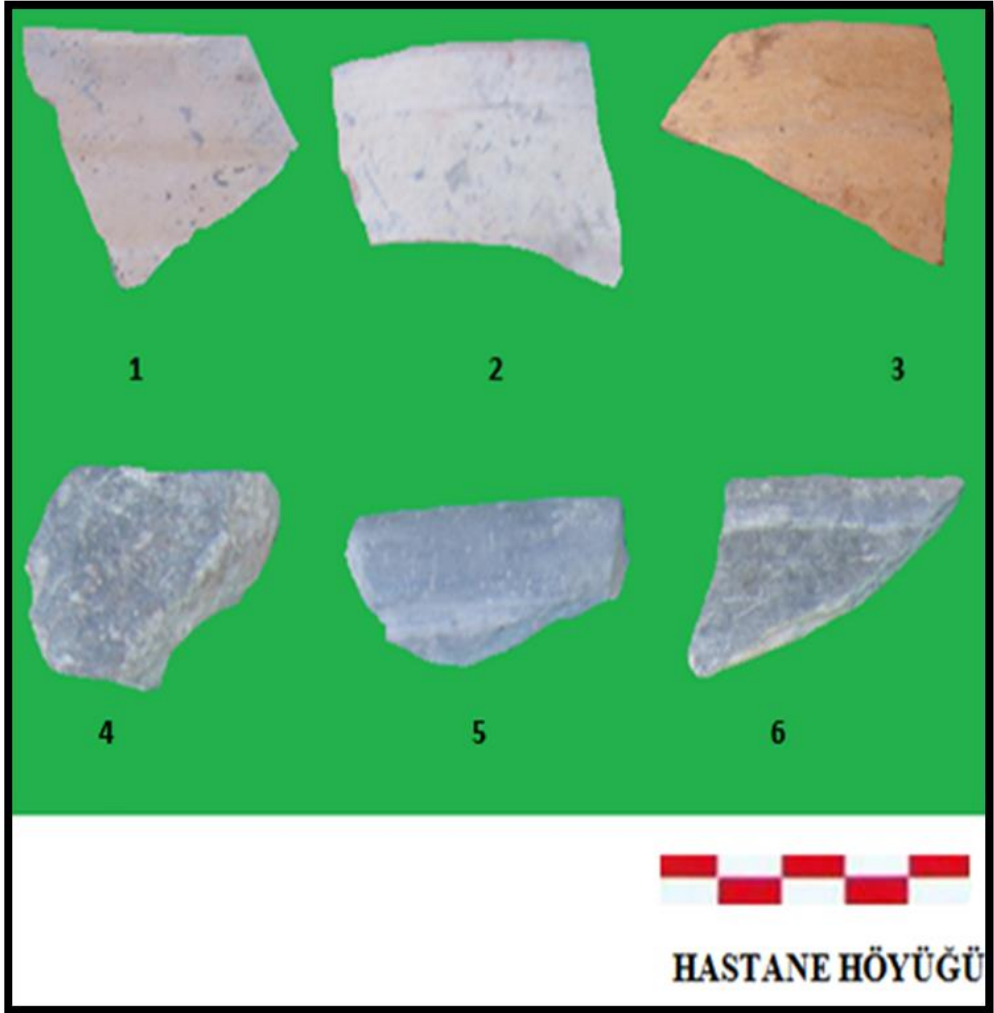
Resim 9. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (Akdeniz 2014a; 1) Res. 12/Çiz. a, 2) Res. 12/ Çiz. b, 3) Res. 12/Çiz. c, 4) 13/Çiz. c, 5) 13/Çiz. d, 6) Res. 13/Çiz. e, nolu. seramik çizimleri, 38).

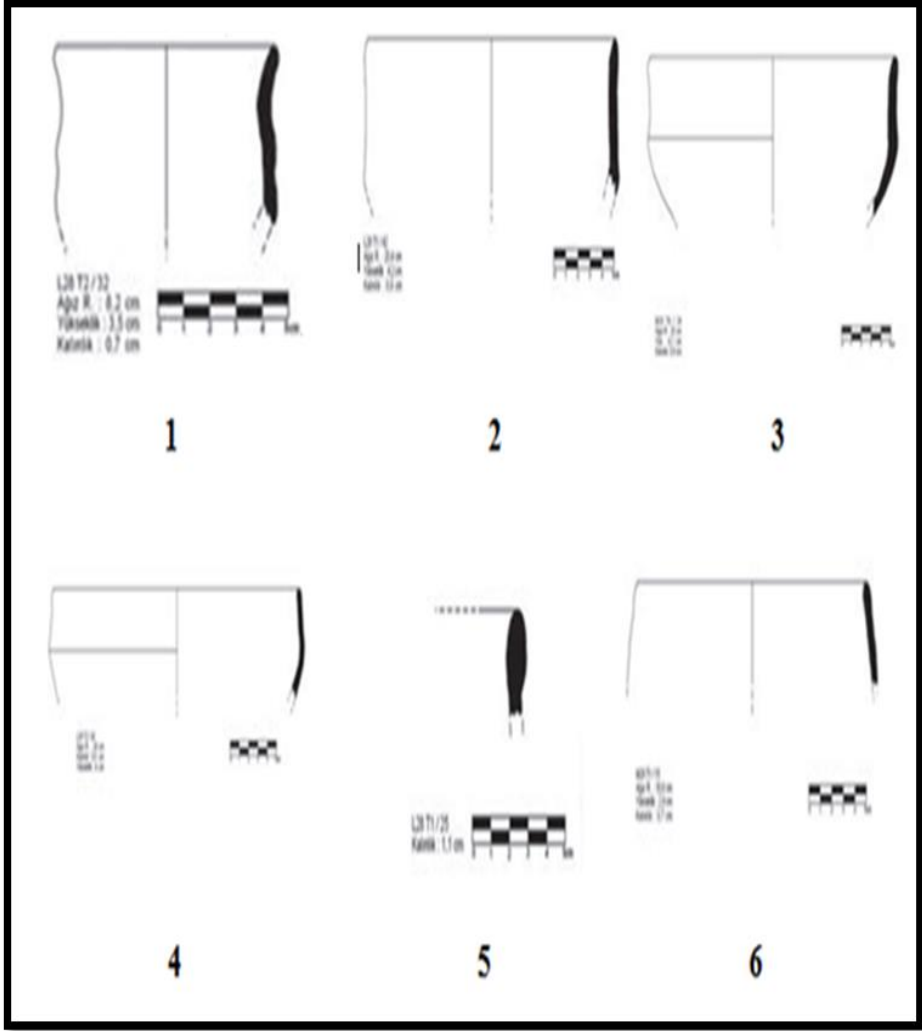
Resim 10. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2014a; 1) Res. 6I/Foto. 42, 4) Res. 7g/Foto. 44, 5) Res. 7g/Foto. 47 nolu. Seramikler, 35; 2) Res. 8b/Foto. 23, 3) Res. 8c/Foto. 36, 6) Res. 8b/Foto. 22 nolu seramikler, 36).

Resim 11. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (Akdeniz 2014a; 1) Res. 14/Çiz. a, 2) Res. 14/Çiz. d, 3) Res. 14/Çiz. e, 4) Res. 15/Çiz. a, 5) Res. 15/Çiz. c, 6) Res. 15/Çiz. f, nolu. seramik çizimleri, 29).

Resim 12. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2014a; 1)Res. 7f/Foto. 32, 2) Res. 6c/Foto. 42, 4) Res. 7f/Foto. 26, 5) Res. 6a/Foto. 25, 6) Res. 7c/Foto.15 nolu. seramikler, 35; 3) Res. 8c/Foto. 24 nolu. seramik, 36).

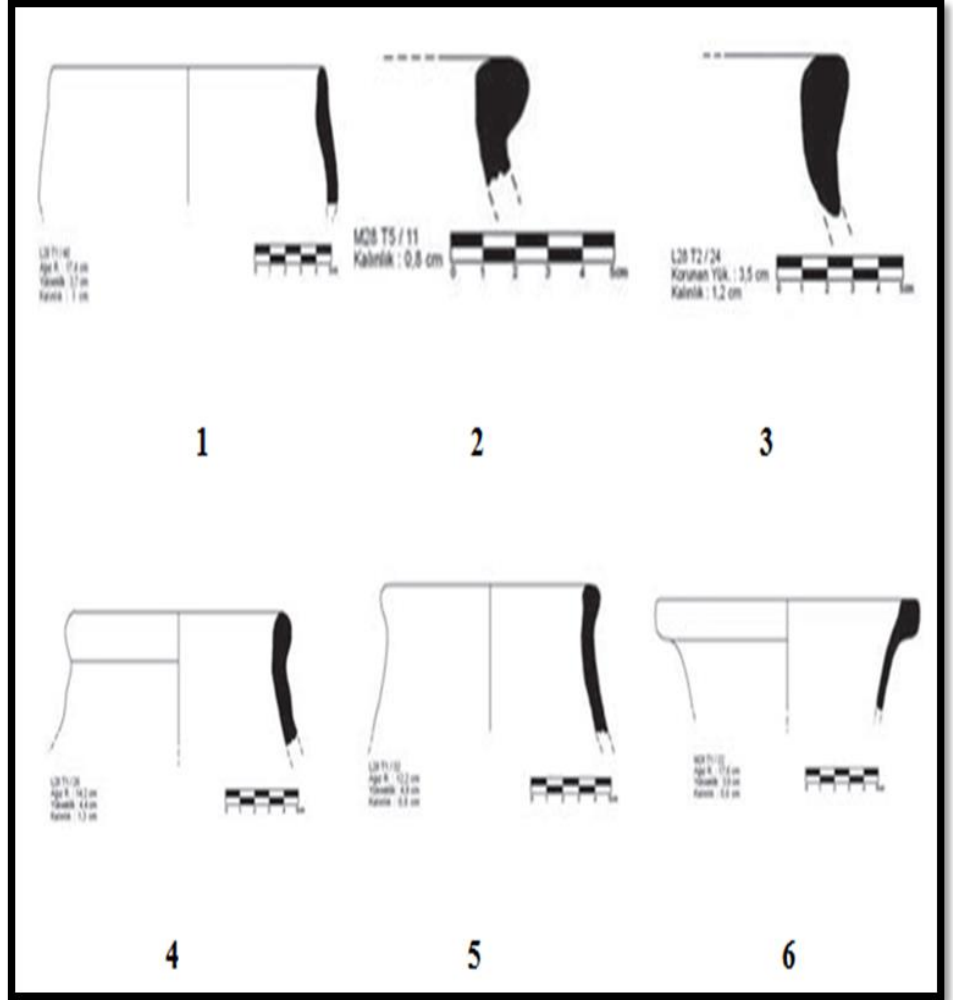

Resim 13. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (Akdeniz 2014a, 1) Res. 15/Çiz. a, nolu. seramik, 39; 2) Res. 16/Çiz. a, 3) Res. 16/Çiz. b, 4) Res. 16/Çiz. c, 5) Res. 16/Çiz. d, 6) Res. 16/Çiz. e. nolu. seramik çizimleri, 40).

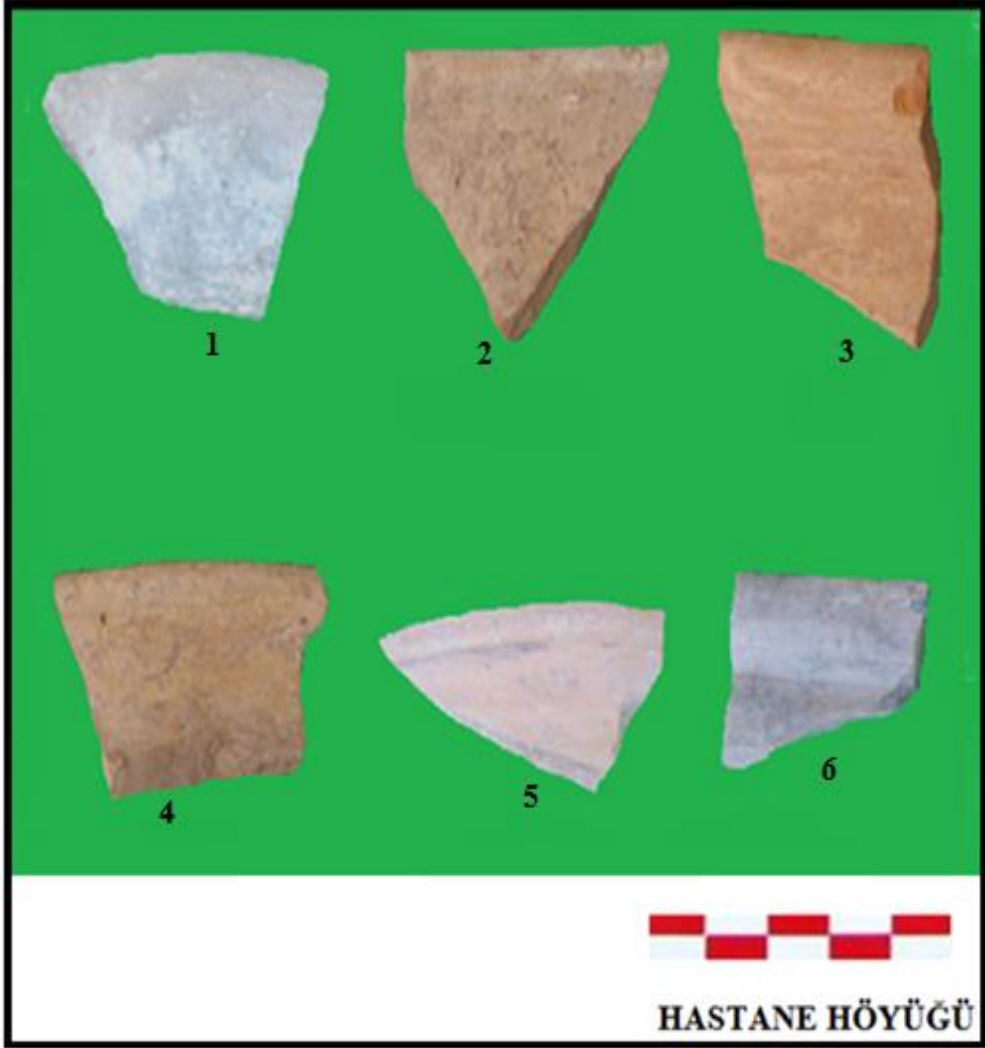
Levha XIV

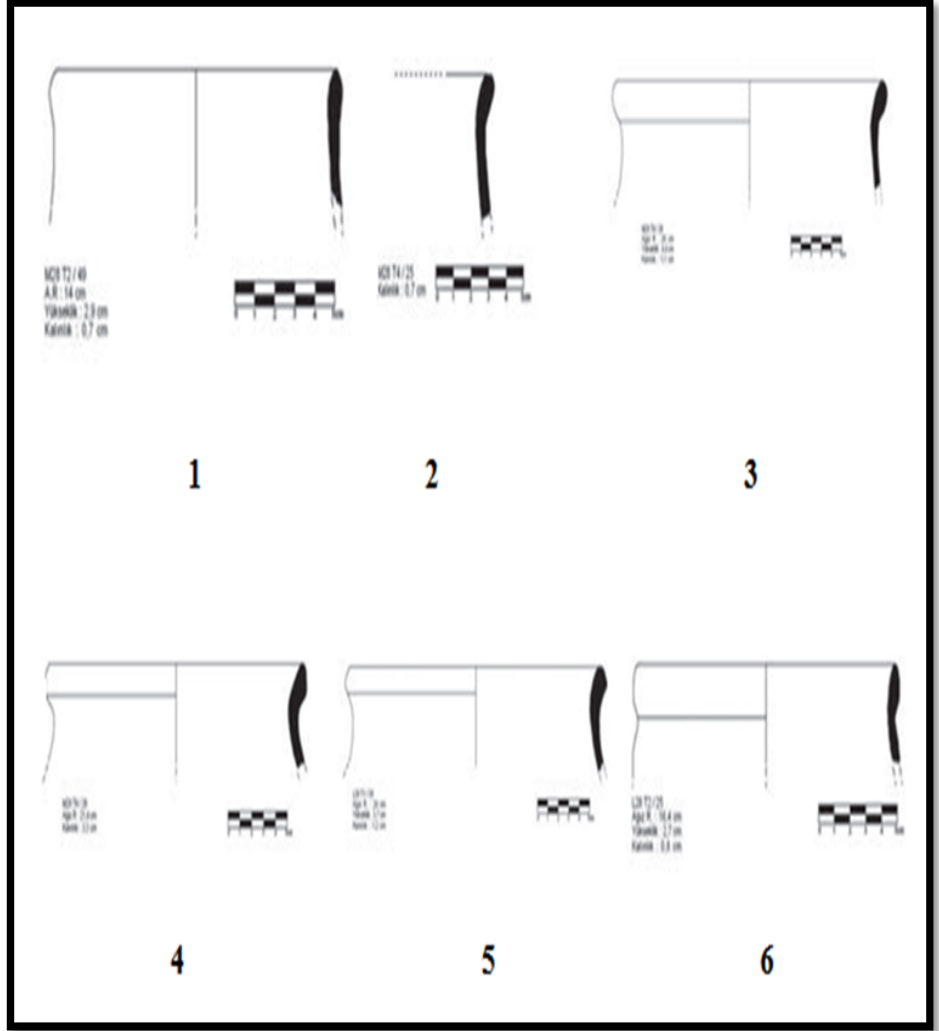
Resim 14. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2014a; 1) Res. 6c/Foto. 40, 3) Res. 6g/Foto. 24, 4) Res. 6b/Foto. 26, 5) Res. 6b/Foto. 32 ve 6) Res. 7c/Foto. 22 nolu. seramikler, 35; 2) Res. 9a/Foto. 11 nolu, seramik, 36)

Resim 15. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (Akdeniz 2014a; 1) Res. 16/Çiz. f, 2) Res. 17/Çiz. a, 3) Res. 17/Çiz. b, 4) Res. 17/Çiz. c, 5) Res. 17/Çiz. d, 6) Res. 17/Çiz. e, nolu. seramik çizimleri, 40).

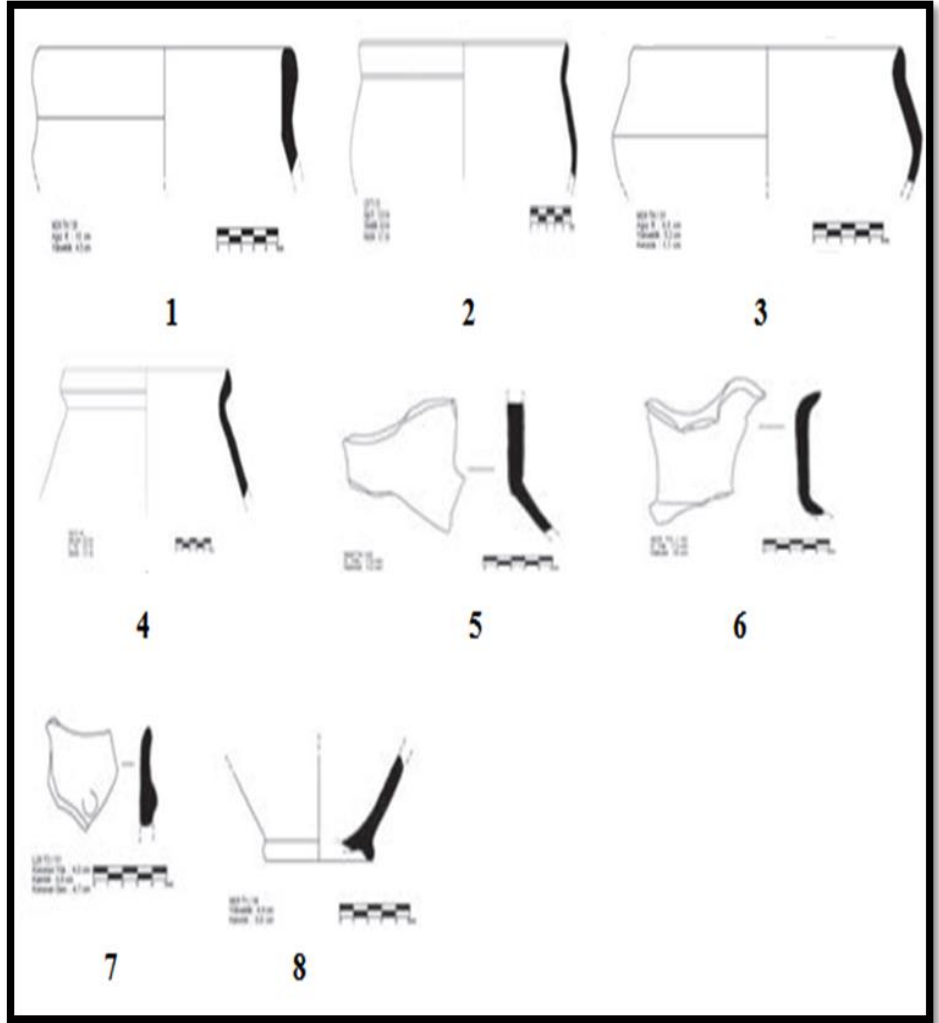
Resim 16. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2014a; 1) Res. 7g/Foto. 49, 5) Res. 6c/Foto. 39, 6) Res. 6g /Foto. 25 nolu. Seramikler, 35; 3) Res. 8b/Foto. 25, 4) Res. 8b/Foto. 28, 5) Res. 8b/Foto. 29 nolu. seramikler, 36).

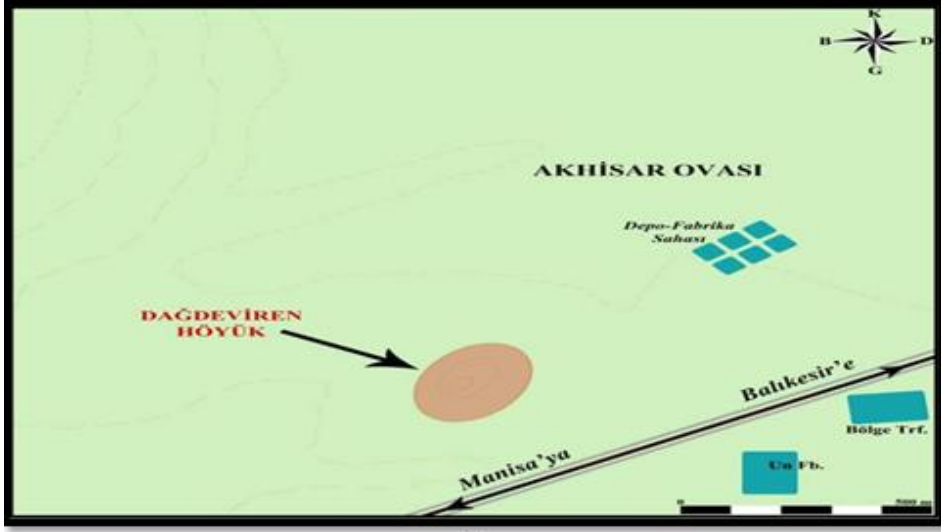
Resim 17. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (Akdeniz 2014a; 1) Res. 17/Çiz. f, nolu. seramik çizimleri, 40; 2) 18/Çiz. a, 3) Res. 18/Çiz. b, 4) 18/Çiz. c, 5) 18/Çiz. d, 6) 18/Çiz. e, nolu. seramik çizimleri, 41).

Resim 18. Hastane Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2014a; 2) Res. 6b/Foto. 33, 7) Res. 6h/Foto. 31, 8) Res. 7c/Foto. 16. nolu. seramikler, 35; 1) Res. 8b/Foto.30, 3) Res. 8b/Foto.31, 4) Res. 8b/Foto.40, 5) Res. 8b/Foto.43, 6) Res. 8b/Foto. 42 nolu. seramikler, 36)

Resim 19. Hastane Höyük Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (Akdeniz 2014; 1) Res. 18/Çiz. f, 2) Res. 19/Çiz. a, 3) Res. 19/Çiz. b, 4) Res. 19/Çiz. c, 5) Res. 19/Çiz. d, 6) Res. 19/Çiz. e, 7) Res. 19/Çiz. f, 8) Res. 19/Çiz. g nolu. seramik çizimleri, 41).

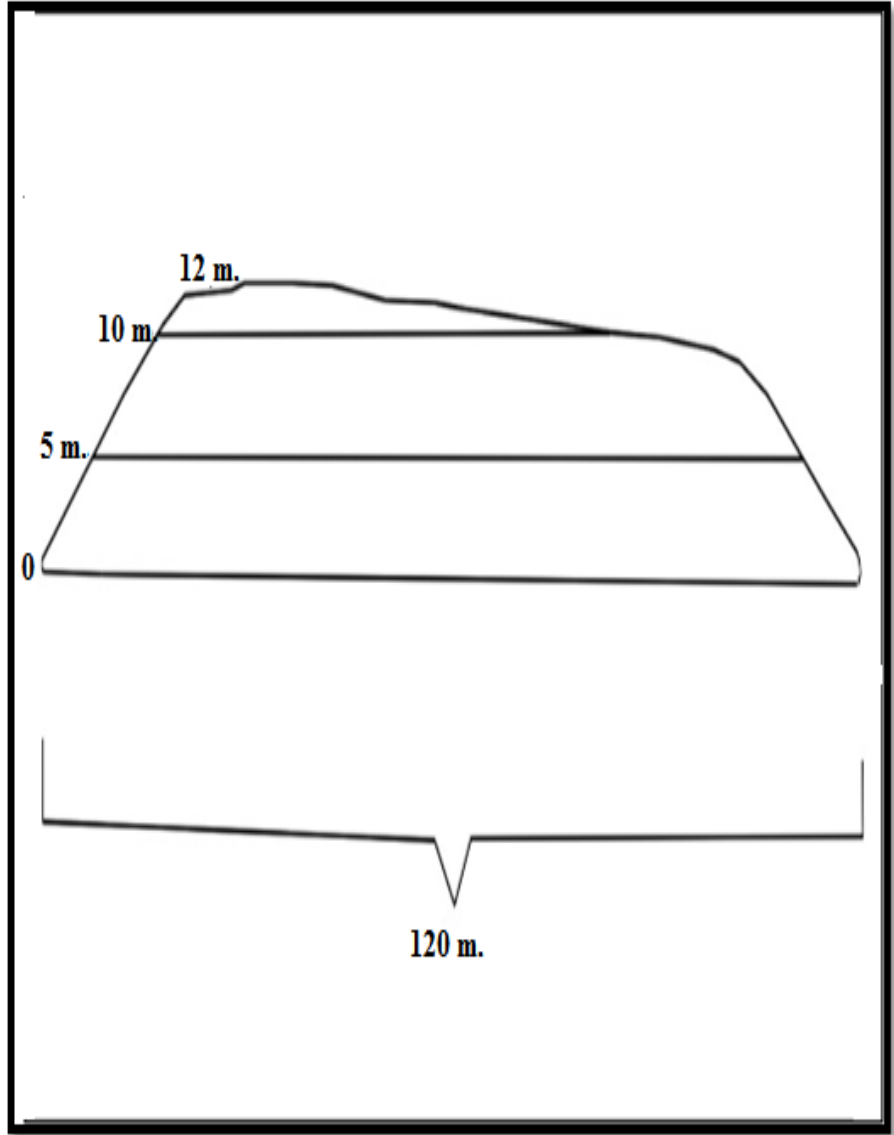
a

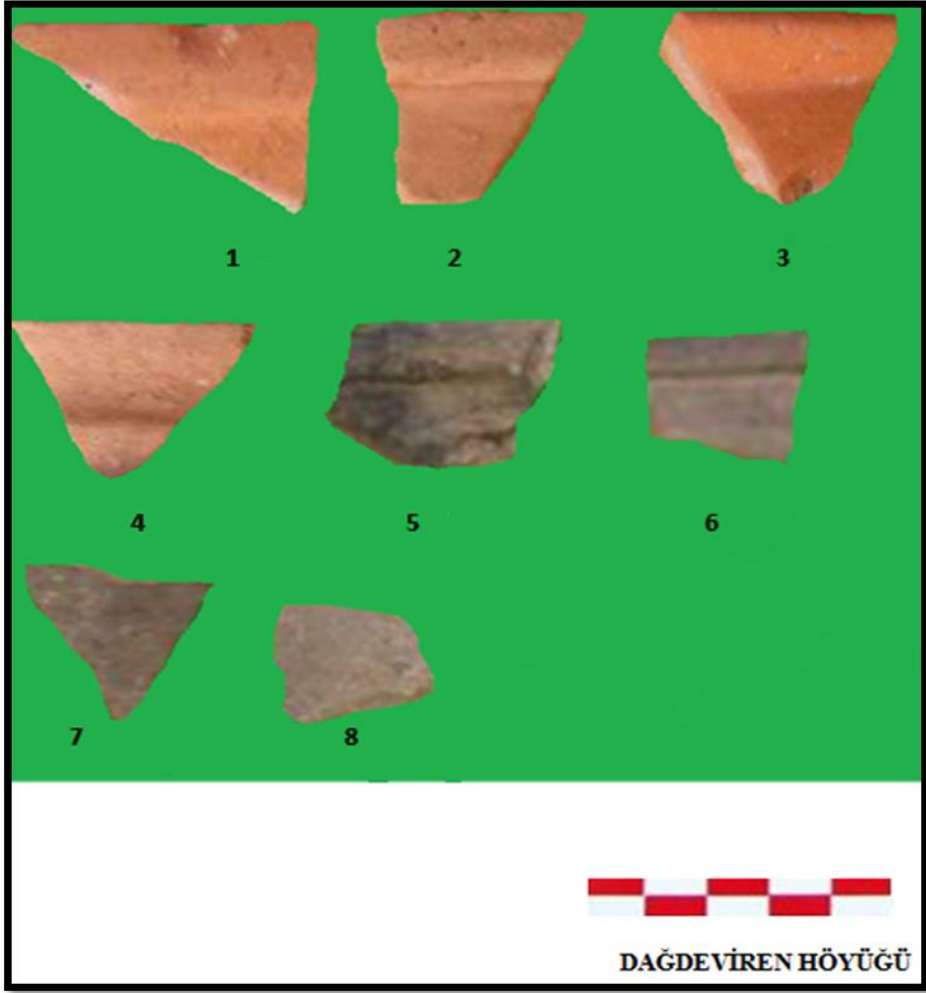
b

Resim 20. a: Dağdeviren Höyüğü ve çevresini gösterir harita (Akdeniz 210a; s. 396).

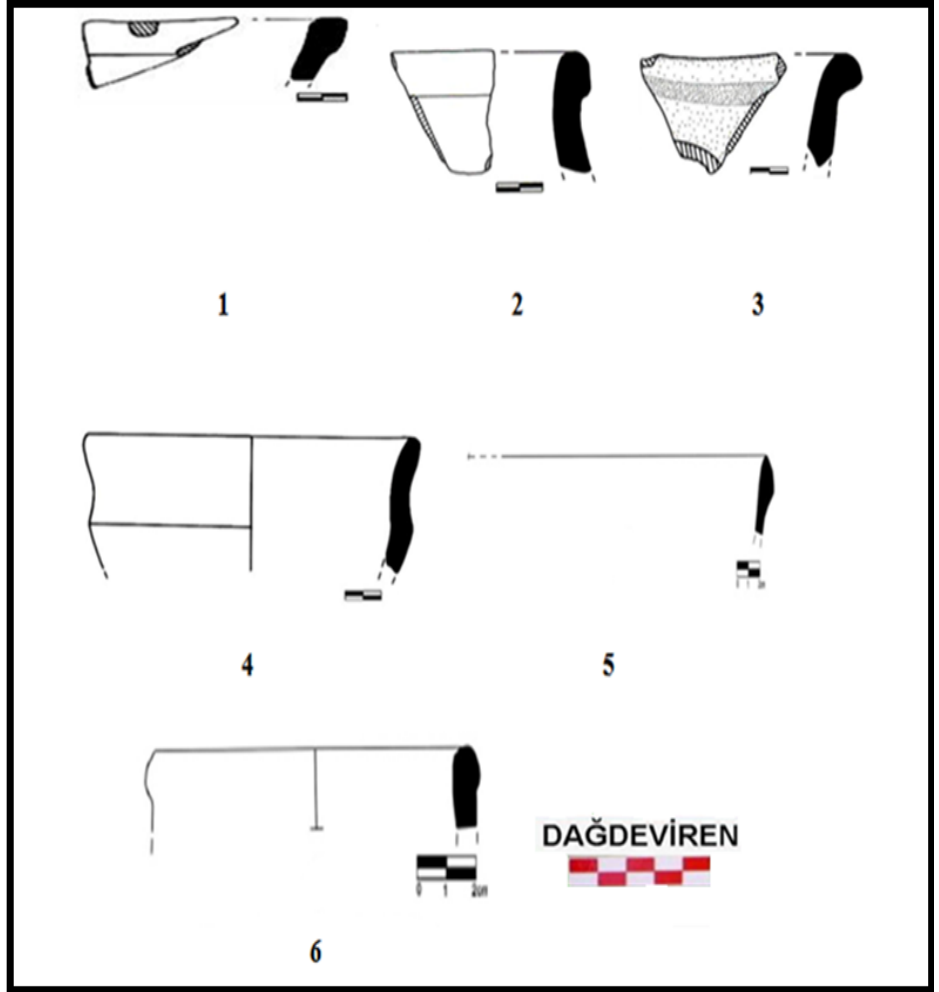
b: Dağdeviren Höyüğü'nün, güneydoğudan görünümü (Akdeniz 210a; s. 397).

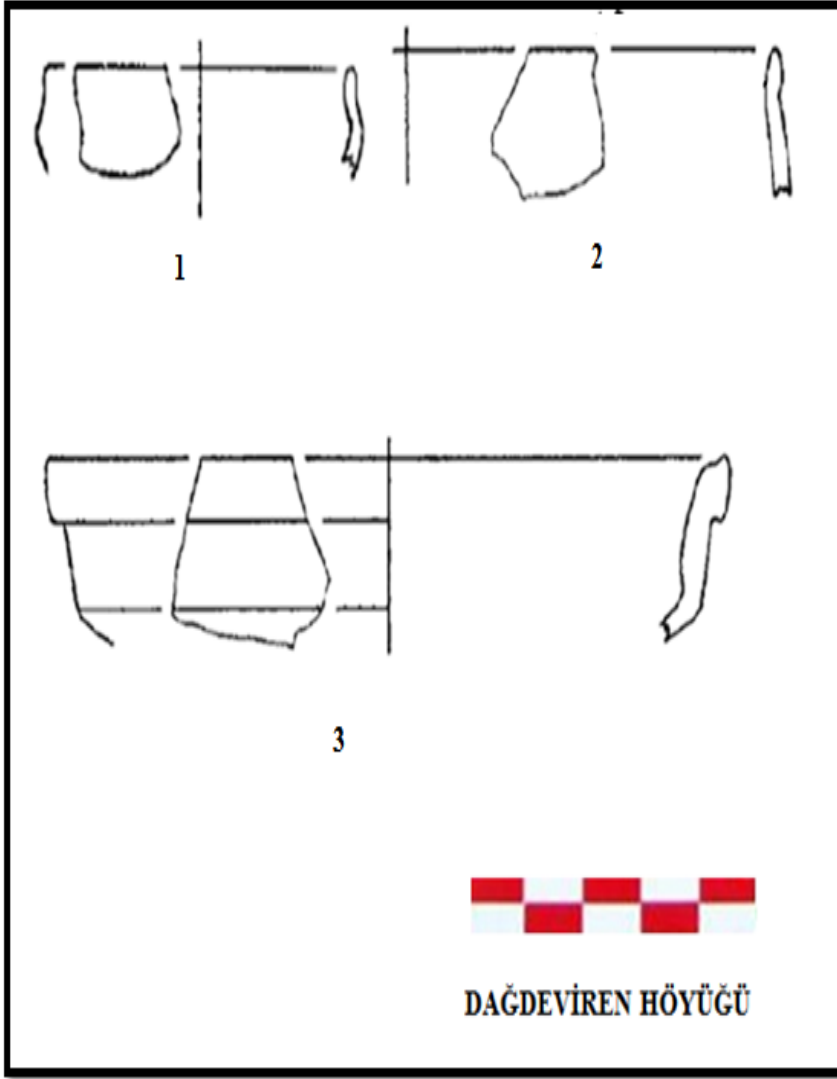
Resim 21. Dağdeviren (Akırbey Çiftliği) Höyüğü'nün, cepheden çizimi (Akdeniz 2010a; s. 397'den alınıp yeniden düzenlenmiştir).

Resim 22. Dağdeviren Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2010a: 1) Res. 55/Foto. 3, 2) Res. 55/Foto. 4, 3) Res. 55/Foto. 5, 4) Res. 55/Foto. 6 nolu. Seramikler, 398; 5) Res.57/Foto. 3, 6) Res. 57/Foto. 4, 7) Res. 57/Foto. 6, 8) Res. 57/Foto. 7 nolu. Seramikler, 399).

Resim 23. Dağdeviren (Akırbey Çiftlik) Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (Akdeniz 2010a, 1) Res. 56/Çiz. 3, 2) Res. 56/Çiz. 4, 3: Res. 56/Çiz. 5, 4) Res. 56/Çiz. 6 nolu. seramik çizimleri, 398; 5) Res. 58/Çiz. 3, 6) Res. 58/Çiz. 4 nolu. Seramikler, 399).

Resim 24. Dağdeviren (Akırbey Çiftlik) Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (French 1969, 1) Fig. 17 /23; nolu. Seramik çizimi, 86; 2, 3) Fig. 18/ 3, 4 nolu. Seramik çizimleri, 87).

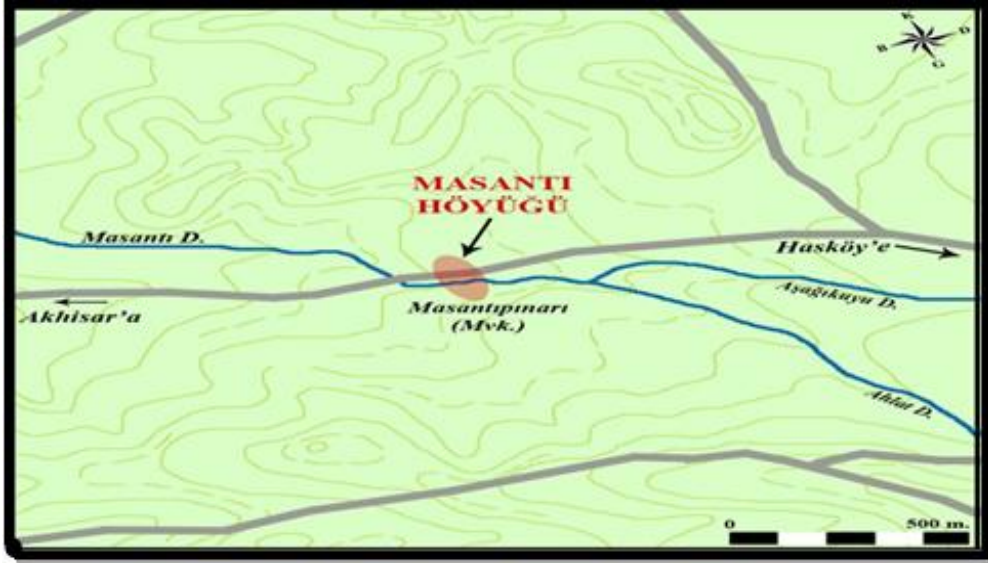
a

b

Resim 25. a. Akhisar Höyüğü ve çevresini gösterir harita (Akdeniz 210a; 379).

b. Akhisar Höyüğü, kuzeydoğudan gösterir fotoğraf (Akdeniz 2010a, 379).

a

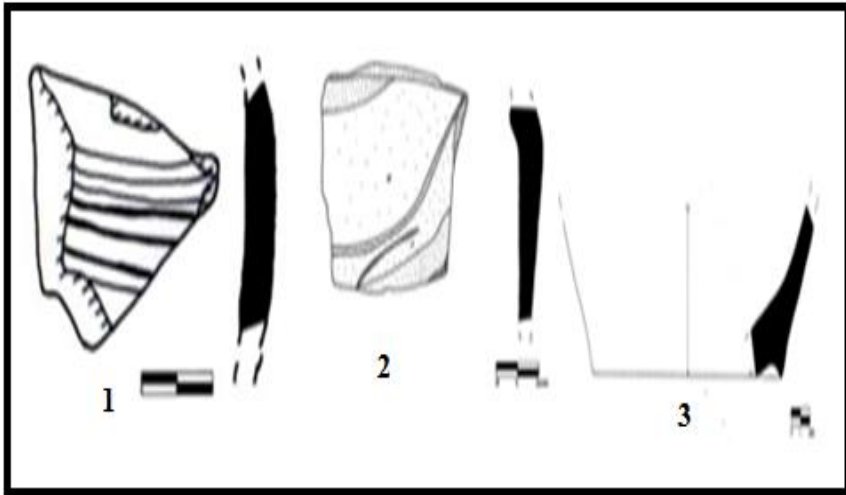
b

Resim 26. a: Masantı Höyüğü ve çevresini gösterir harita (Akdeniz 2010a, 413).

b: Masantı Höyüğü'nden bir görünüm (Akdeniz 2010a, 413).

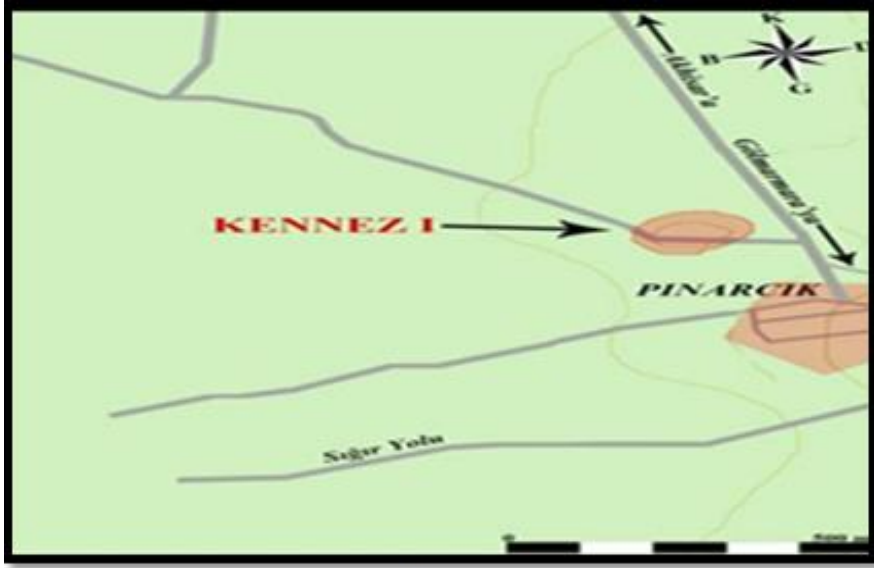
a

b

Resim 27. a. Akhisar Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2010a, 1) Res. 26/Foto. 1 nolu. Seramik, 380); Masanti Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2010a, 2) Res. 85/Foto. 15, 3: Res. 85/Foto. 19 nolu. seramikler, 414).

b. Akhisar Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (Akdeniz 2010a, 1: Res.28/Çiz. 1 nolu. Seramik, 382); Masanti Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (Akdeniz 2010a, 2: Res.86/Çiz.15, 3: Res. 86/Çiz. 19 nolu. seramikler, 415).

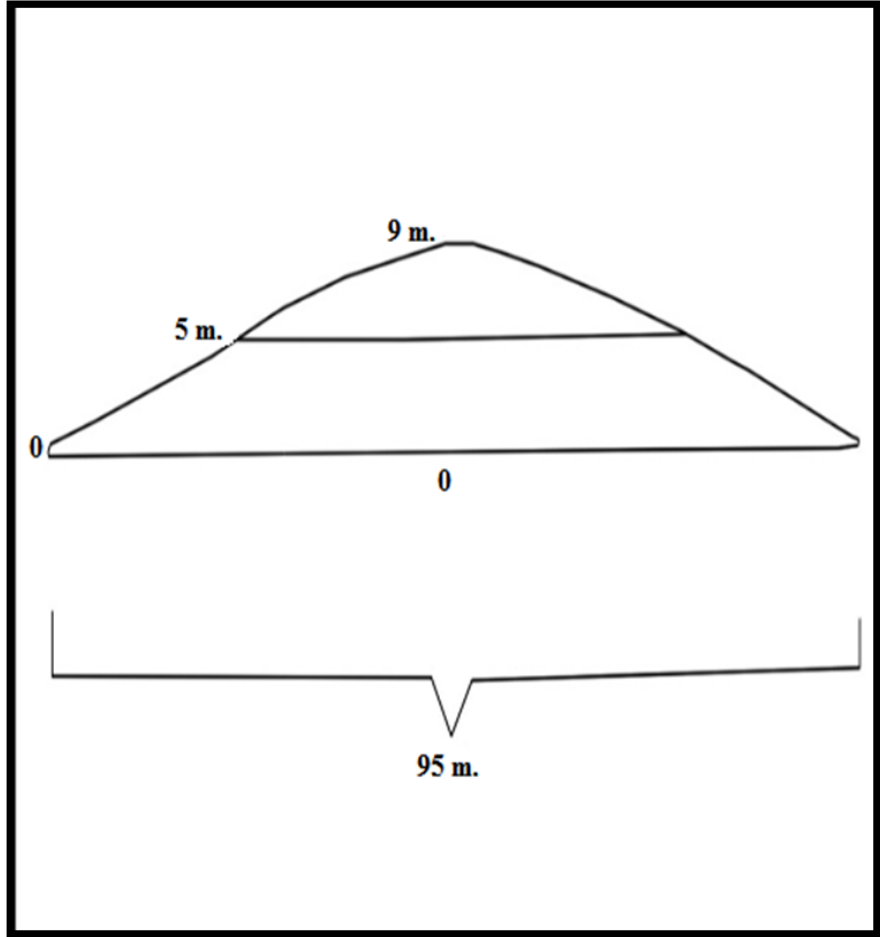
a

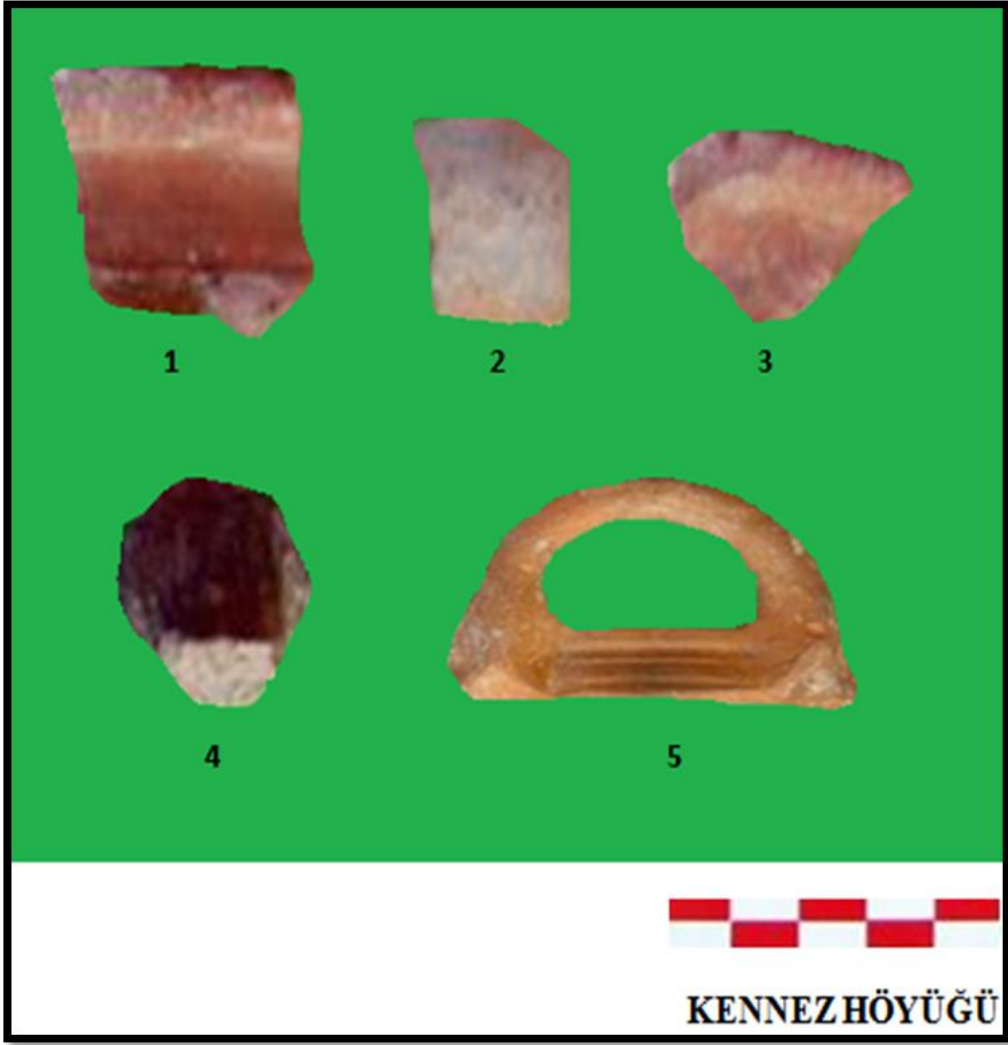
b

Resim 28. a: Kennez Höyüğü I ve çevresini gösterir harita,(Akdeniz 210a; 408).

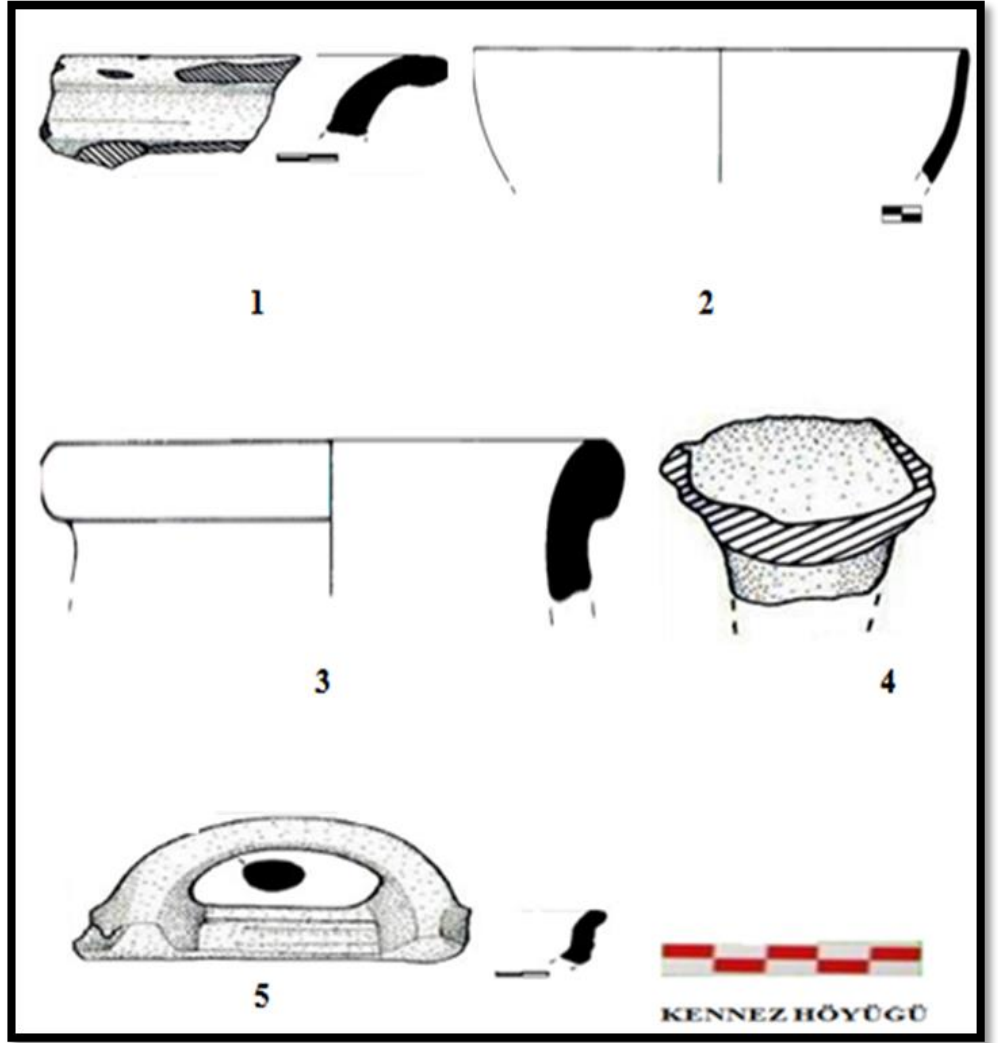
b: Kennez Höyüğü I, güneydoğudan gösterir fotoğraf (Akdeniz 210a, 409).

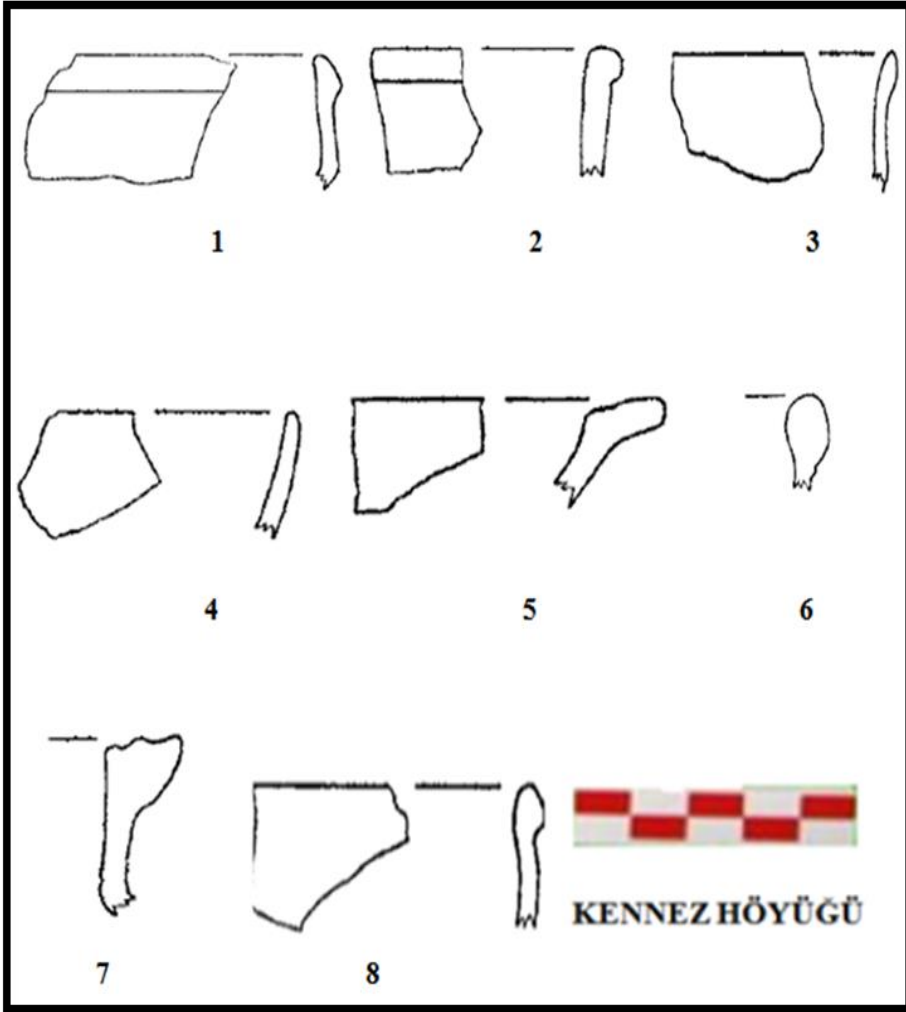
Resim 29. Kennez Höyüğü I, cepheden çizimi (Akdeniz 2010a, 408'den alınıp yeniden düzenlenmiştir).

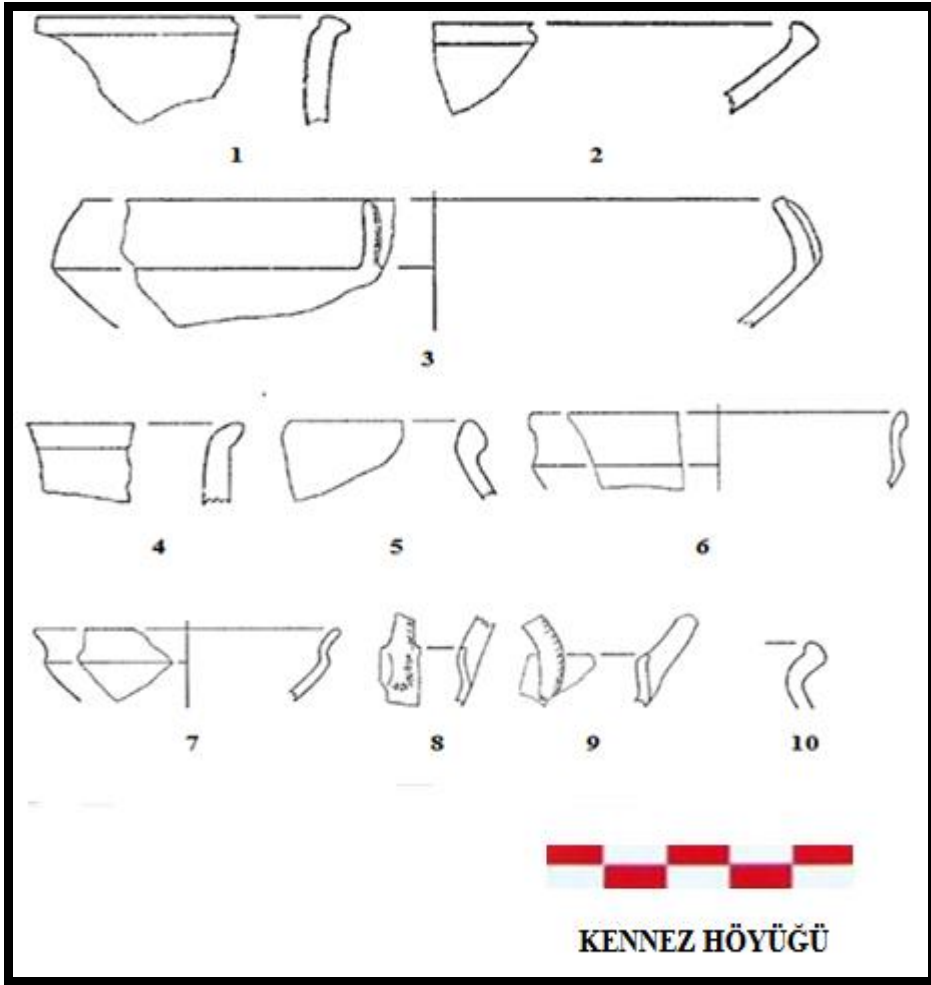
Resim 30. Kennez Höyüğü I, Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2010a, 1) Res. 76/Foto. 4, 2) Res. 76/ Foto. 5, 3) Res. 76/ Foto. 6; 4) Res. 76/Foto. 11 nolu seramikler, 409, 5) Res. 76/Foto. 22 nolu. seramik, 410).

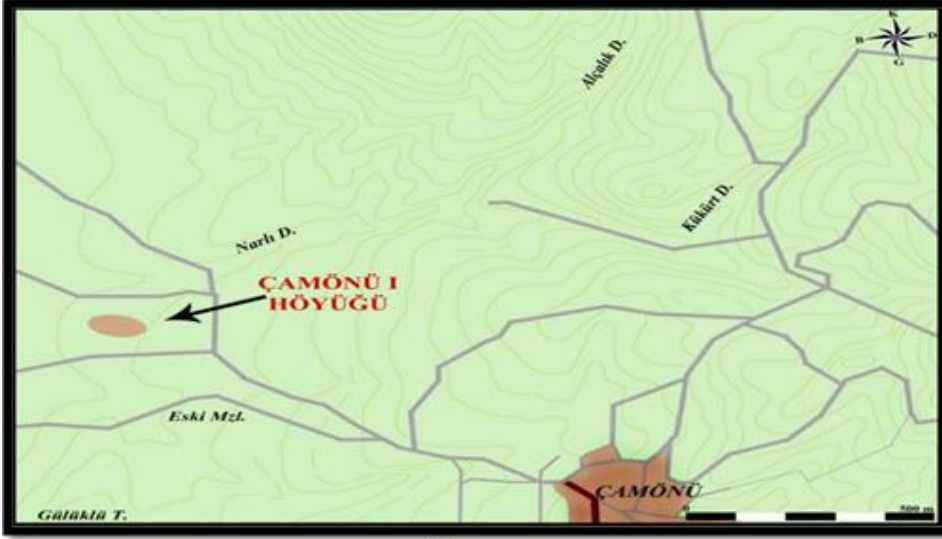
Resim 31. Kennez Höyüğü I Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2010a; 1) Res. 78/Çiz. 4, 2) Res. 78/ Çiz. 5, 3) Res. 78/ Çiz. 6, 4) Res. 78/Çiz. 11, 5) Res. 78/Çiz. 22 nolu. seramikler, 410).

Resim 32. Kennezh Höyüğü I Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (French 1969; 1) Fig. 15/ Çiz 26, 2) Fig. 15/Çiz 27, 3) Fig. 15/Çiz 28, 4) Fig. 15/Çiz. 29, 5) Fig. 15/Çiz. 30, 6) Fig. 15/Çiz. 31, 7) Fig. 15/Çiz. 32 nolu seramikler, 84; 8) Fig. 17/Çiz. 1 nolu. Seramik, 86).

Resim 33. Kennez Höyüğü I Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (French 1969; 1) Fig. /18 Çiz. 4; 2) Fig. 18/Çiz. 5, 3) Fig. 18/Çiz. 8 nolu. Seramikler, 87; 4) Fig. 19/Çiz.5, 5) Fig 19/Çiz 6; 6) Fig 19/Çiz. 5; 7) Fig. 19/Çiz. 7, 8) Fig. 19/Çiz. 8; 9) Fig.19/ Çiz. 9; 10) Fig. 19/Çiz. 10, 11) Fig.19/Çiz. 11 nolu. Seramikler, 88).

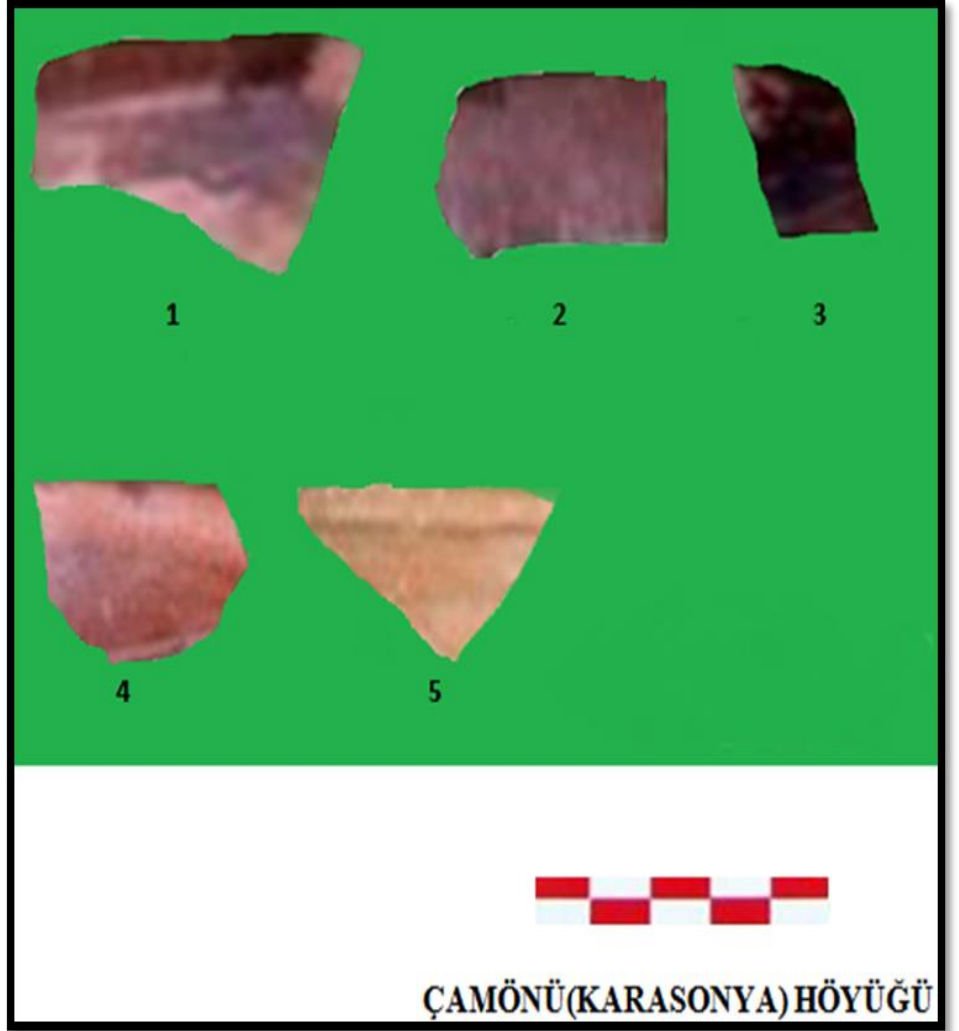
a

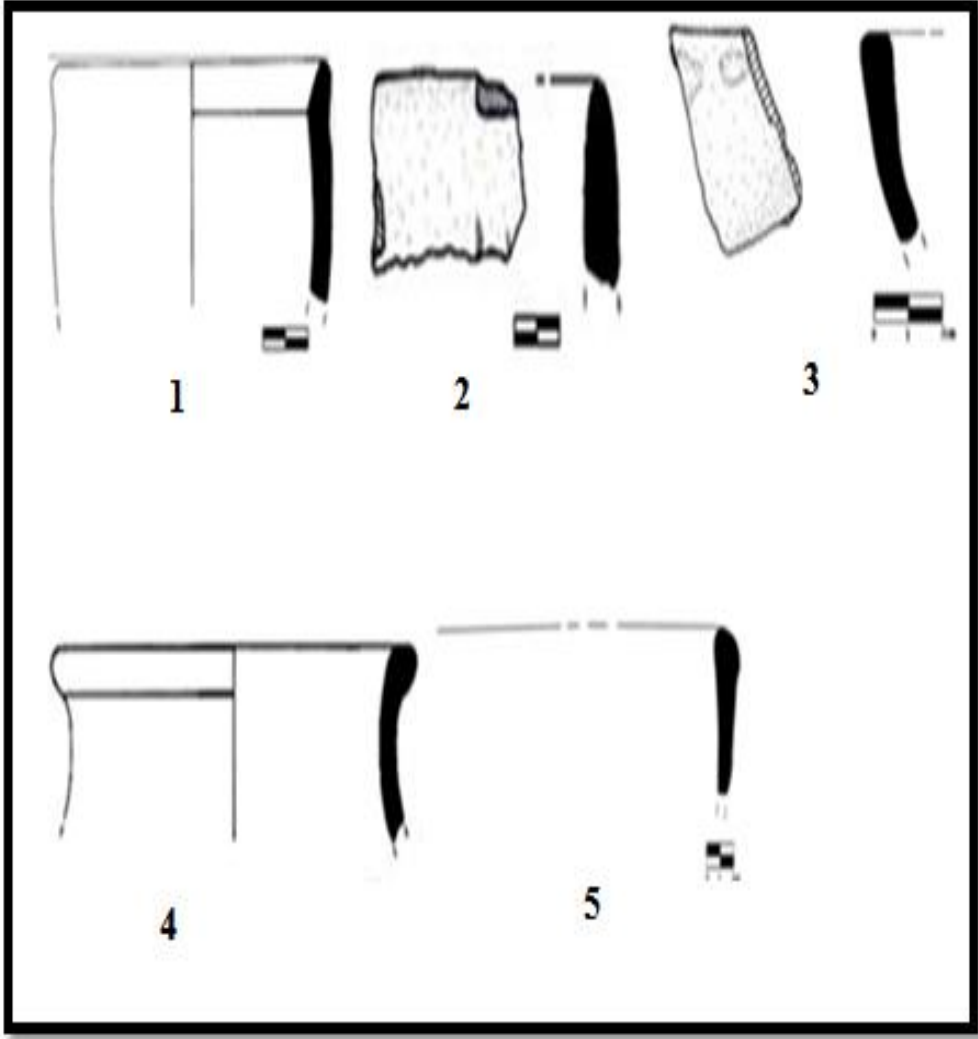
b

Resim 34. a. Çamönü Höyüğü ve çevresini gösterir harita (Akdeniz 2010a, 390).

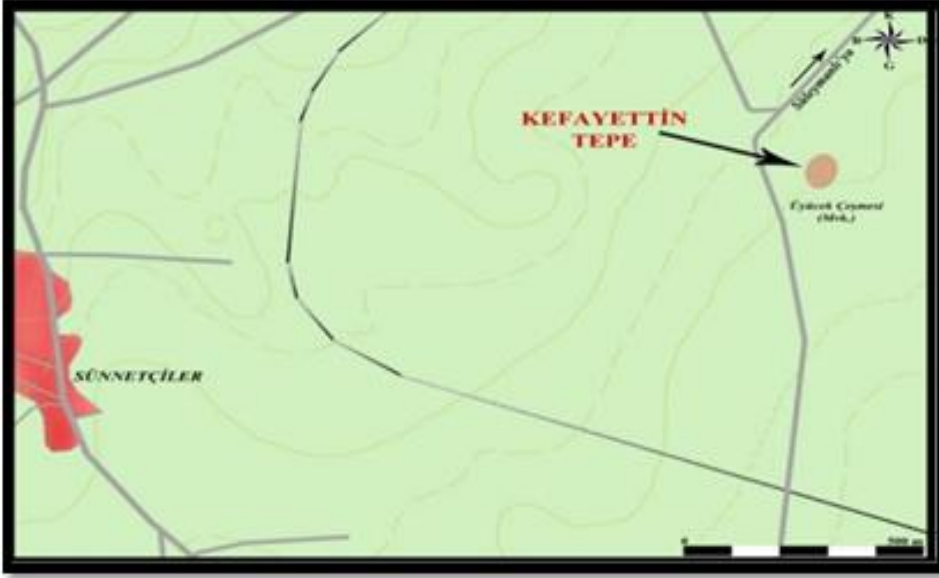
b: Çamönü Höyüğü'nün güneydoğudan görünüm (Akdeniz 2010a, 390).

Resim 35. Çamönü Höyüğü I Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2010a; 1) Res. 43/Foto. 17, 2) Res. 43/Foto. 18, 3) Res.43/Foto. 20, 4) Res. 43/Foto.21 nolu. Seramikler, 391; 5) Res.46/Foto. 8 nolu. Seramik, 393).

Resim 36. Çamönü Höyüğü I Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (Akdeniz 2010a; 1) Res. 45/Çiz. 17, 2) Res. 45/Çiz. 18, 3) Res. 45/Çiz.20, 4) Res. 45/Çiz 21 nolu. seramikler, 392; 5) Res. 50/Çiz. 8 nolu. seramik çizimi, 395).

a

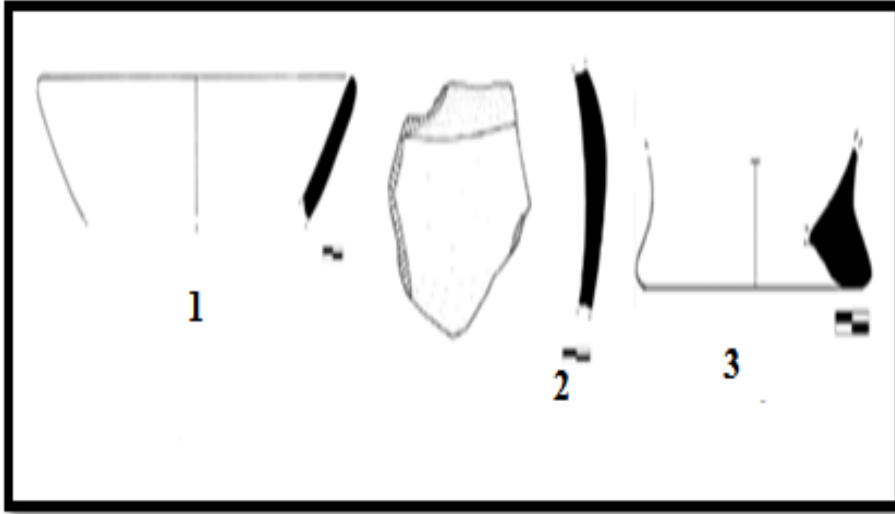
b

Resim 37. a: Kefayettin Tepe Höyüğü ve çevresini gösterir harita (Akdeniz 2010a, 405).

b: Kefayettin Tepe Höyüğü, doğudan görünüm (Akdeniz 2010a, 405).

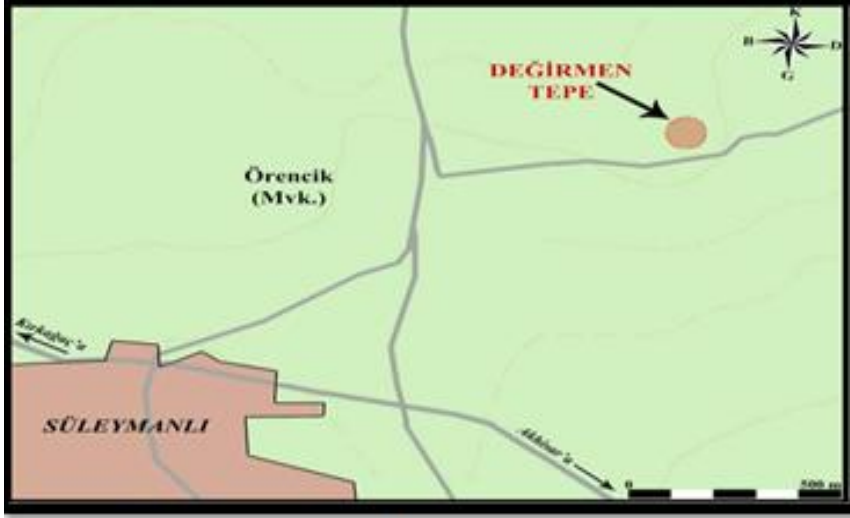
a

b

Resim 38. a. Kefayettin Tepe Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2010a; 1) Res. 70/Foto. 2, 2) Res. 70/Foto.13, 3) Res. 70/Foto. 12 nolu. seramikler, 406).

b. Kefayettin Tepe Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (Akdeniz 2010a; 1) Res. 72/Çiz. 2, 2) Res. 72/Çiz.13, 3) Res. 72/Çiz. 12 nolu. seramik çizimleri, 407).

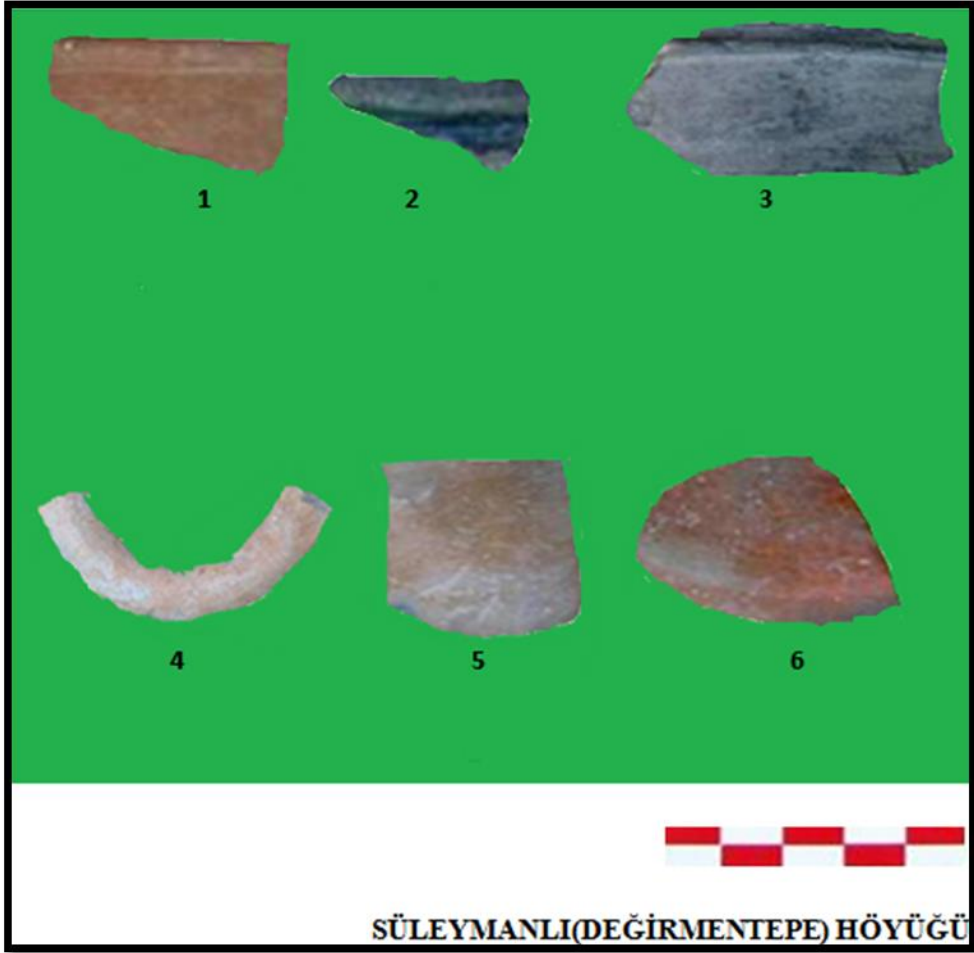
a

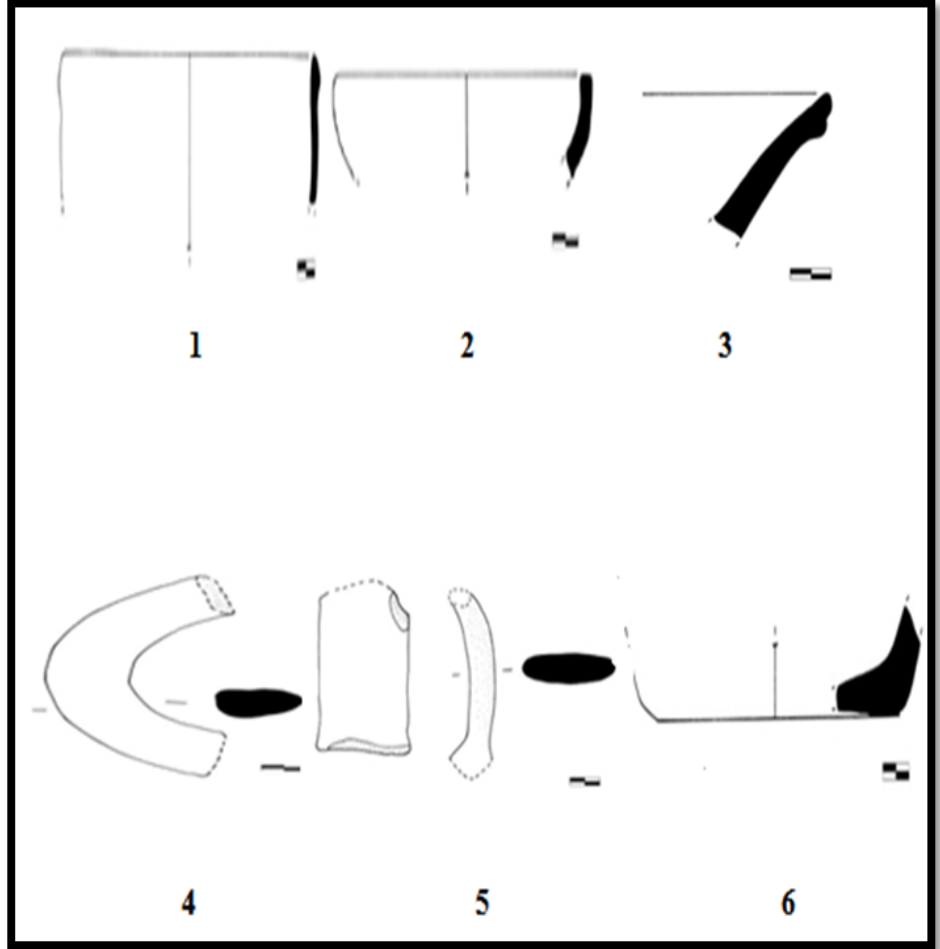
b

Resim 39. a: Süleymanlı Höyüğü (Değirmen Tepe) ve çevresini gösterir harita (Akdeniz 2010a, 432).

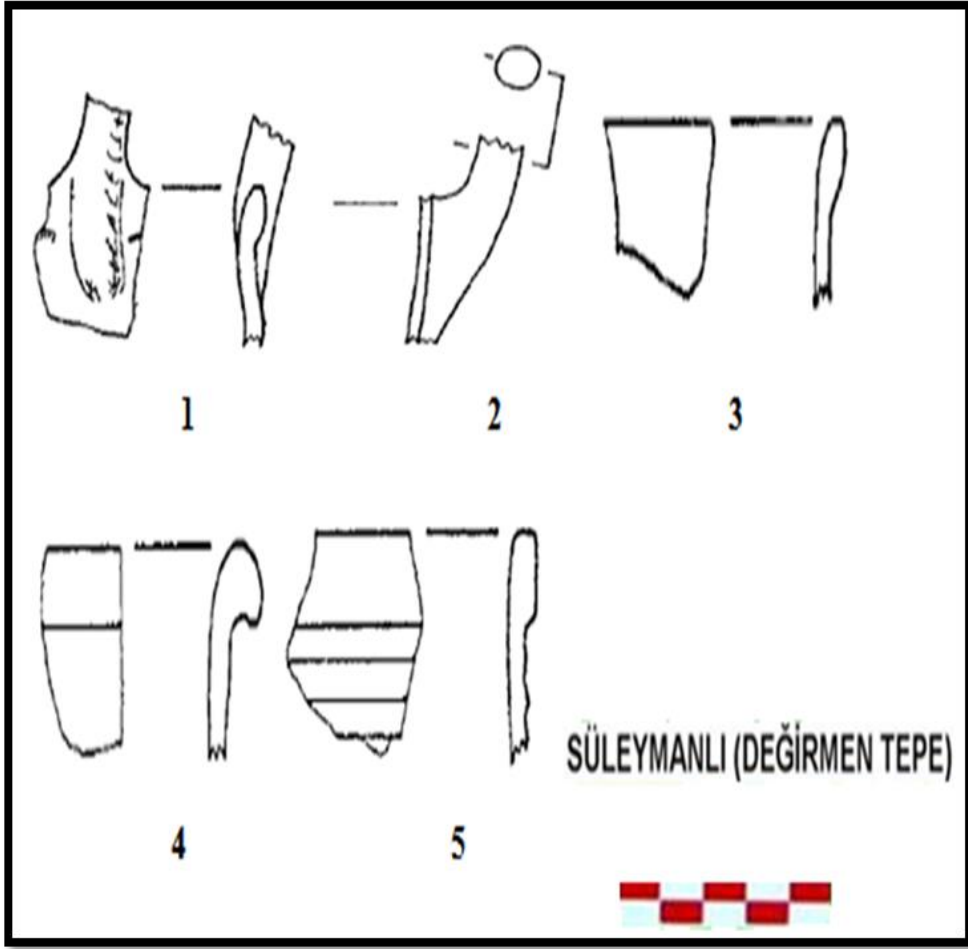
b: Süleymanlı (Değirmen Tepe) Höyüğü, kuzeydoğudan görünüm (Akdeniz 2010a, 432).

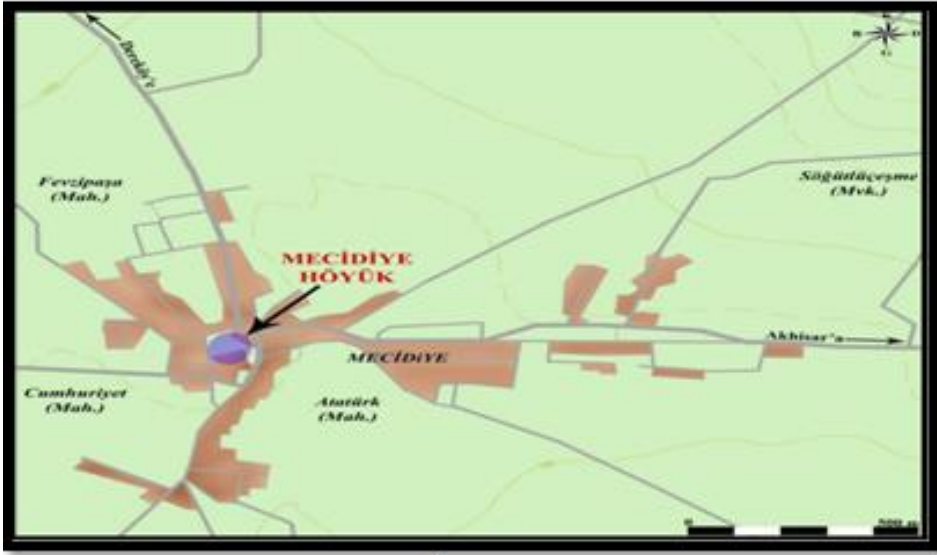
Resim 40. Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2010a; 1) Res. 117/Foto. 3, 2) Res. 117/Foto.5, 3) Res.117/Foto. 18, 4) Res. 117/Foto. 7, 5) Res. 117/Foto. 9, 6) Res. 117/Foto. 16 nolu. Seramikler, 433).

Resim 41. Süleymanlı (Değirmentepe) Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (Akdeniz 2010a; 1) Res. 118/Foto. 3, 2) Res. 118/Foto. 5, 3) Res. 118/Foto. 18, 4) Res. 118/Foto. 7, 5) Res. 118/Foto. 9, 6) Res. 118/Foto. 16 nolu. seramik çizimleri, 433).

Resim 42. Süleymanlı (Değirmen Tepe) Höyüğü 2.bin yılına ait seramik parçalarının çizimleri (French 1969; 1) Fig. 19/Çiz. 12, 2) Fig. 19/Çiz. 13, 3) Fig. 19/Çiz. 14, 4) Fig. 19/Çiz. 15 ve 5) Fig. 19/Çiz. 16 nolu. seramik çizimleri, 88).

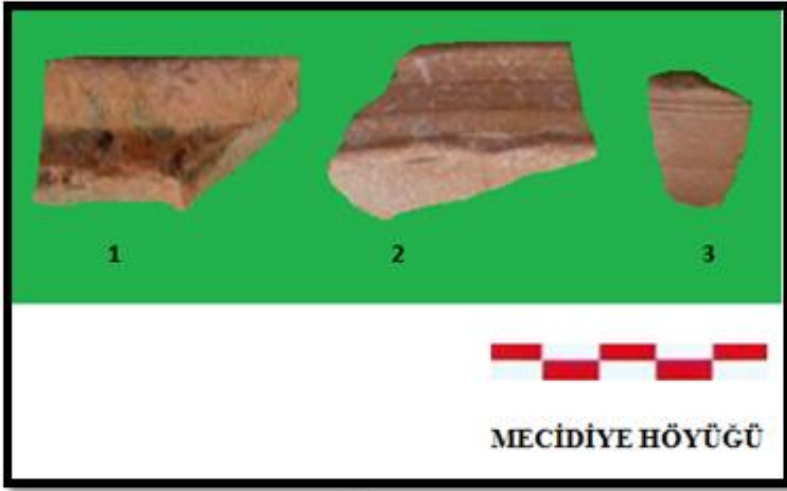
a

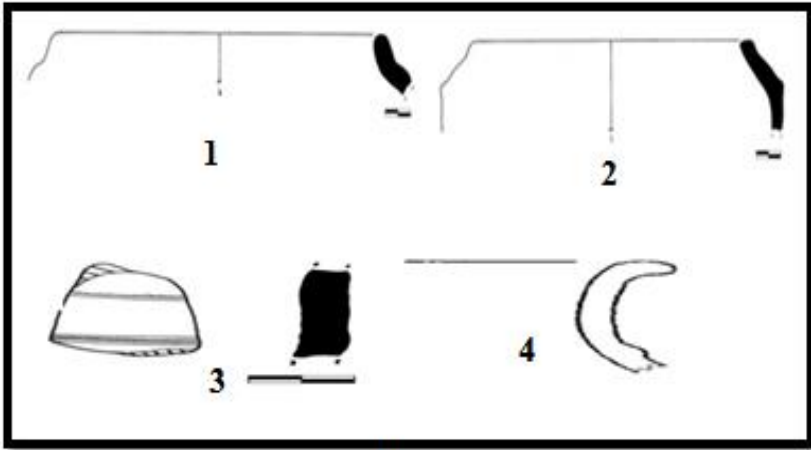
b

Resim 43. a: Mecidiye Höyüğü ve çevresini gösterir harita (Akdeniz 2010a, 416).

b: Mecidiye Höyüğü güneydoğudan, cami minaresinden görünümü (Akdeniz 2010a, 416).

a

b

Resim 44. a. Mecidiye Höyüğü, Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2010a, 1) Res. 89/Foto. 2, 2) Res. 89/Foto. 3, 3) Res. 89/Foto. 11 nolu. seramikler, 417).

b. Mecidiye Höyüğü Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri(Akdeniz 2010a; 1) Res. 92/Çiz. 2, 2) Res. 92/Çiz. 3, 3) Res. 92/Çiz. 11 nolu. seramik çizimleri, 418; Mecidiye Höyüğü 2. bin yılına ait seramik parçasının çizimi (French 1969; 4) Fig. 18/Çiz. 9 nolu. seramik çizimi, 87).

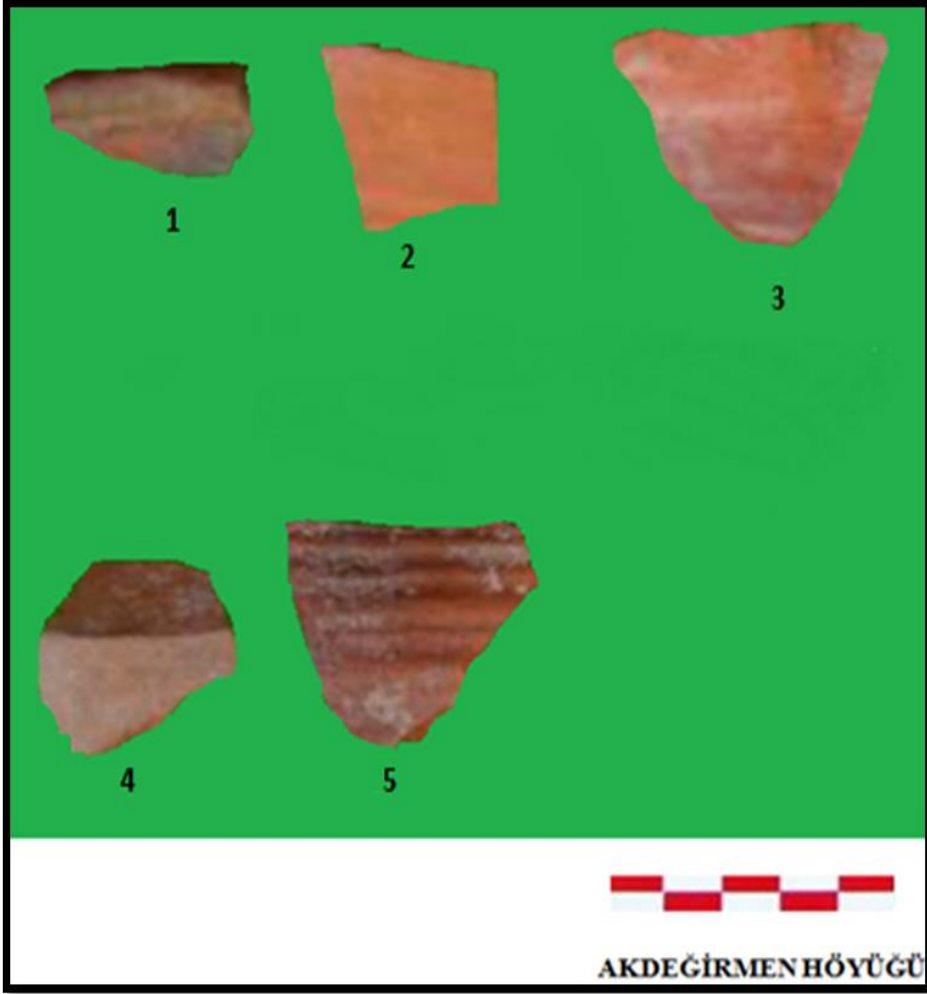
a

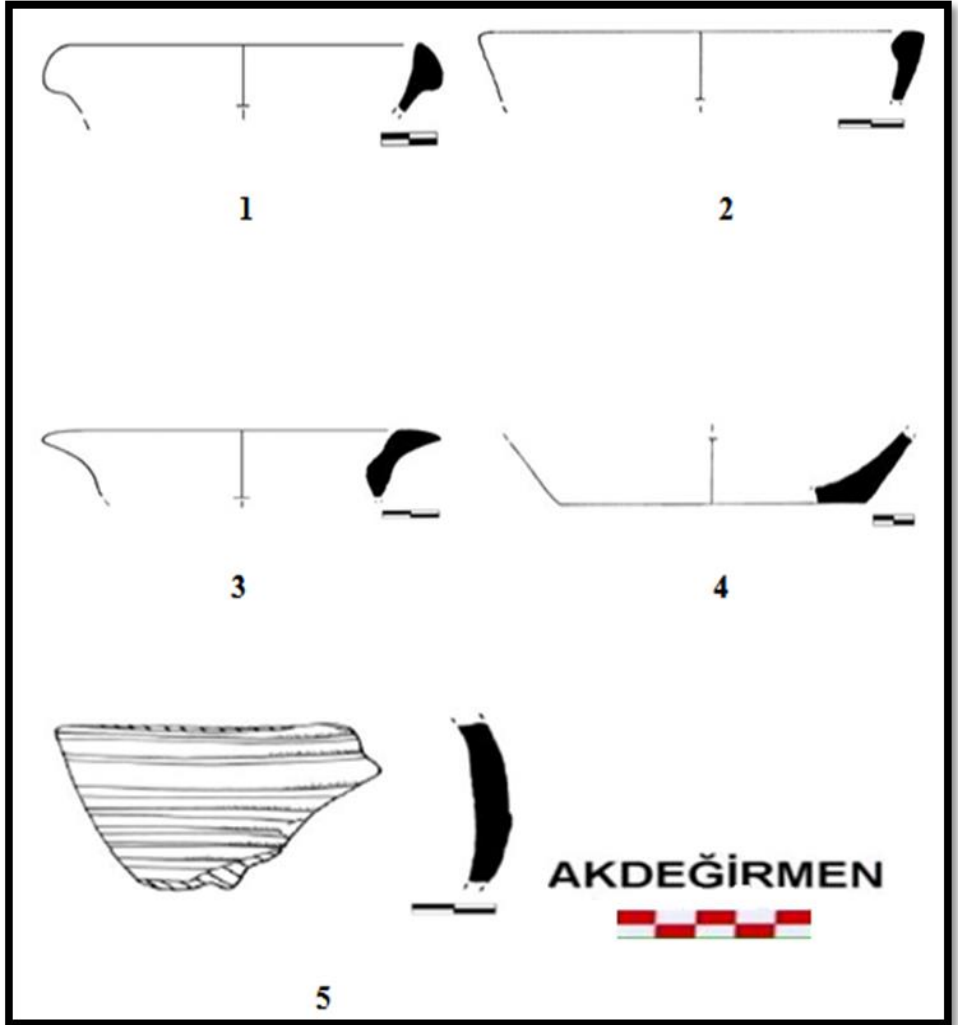
b

Resim 45. a: Akdeğirmen Höyüğü ve çevresini gösterir harita (Akdeniz 2010a, 376).

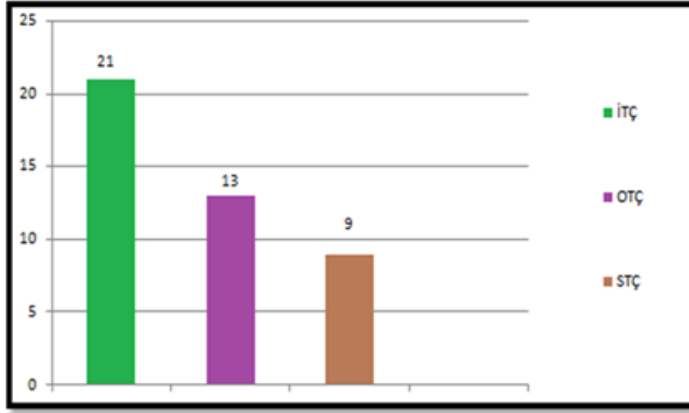
b: Akdeğirmen Höyüğü, doğudan genel görünüm (Akdeniz 2010a, .377).

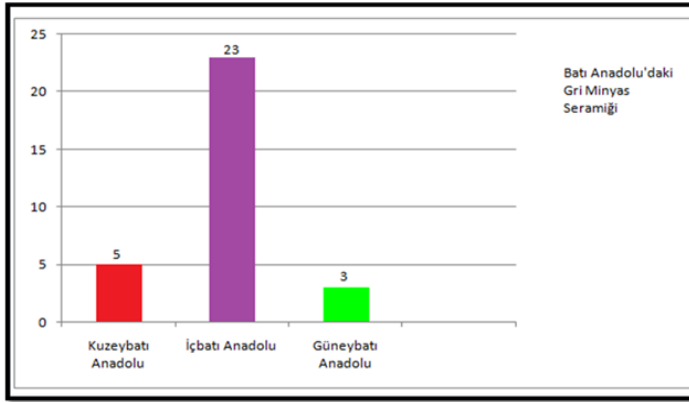
Resim 46. Akdeğirmen Höyüğü, Orta Tunç Çağı seramikleri (Akdeniz 2010a; 1) Res. 21/Foto. 1, 2) Res. 21/Foto. 2, 3) Res. 21/Foto. 3, 4) Res. 21/Foto. 5, 5) Res. 21/Foto. 9 nolu. Seramikler, 377).

Resim 47. Akdeğirmen Höyüğü, Orta Tunç Çağı seramiklerinin çizimleri (Akdeniz 2010a, 1) Res. 22/Çiz. 1, 2) Res. 22/Çiz. 2, 3) Res. 22/Çiz. 3, 4) Res. 22/Çiz. 5, 5) Res. 22/Çiz. 9 nolu. seramik çizimleri, 378).

a

b

Grafik 1. a. Akhisar ve Çevresindeki Tunç Çağları'nın dönemsel dağılımını gösterir grafik (Sayısal veriler Akdeniz 2011a, 15-51, 97; 2014a, 21-45'ten alınıp grafiğe dönüştürülmüştür).

b. Tez kapsamında ele alınan Batı Anadolu'daki gri minyas merkezlerinin sayısal dağılımını gösterir grafik(Sayısal veriler Akdeniz 2010a, 46; 2014a, 26, 2014b, 128; Aykurt 2008, 9, 16; 2010, 6-7, 11, 24,36, 46; Blegen vd. 1951, 235; 1953, 33-37; Dinç 1997, 270; Erkanal-Günel 1995, 264; 1996, 308; Erkanal-Karaturgut, 154; French 1969; 68, 69; Günel 1999a, 39, 70; Lloyd- Mellaart 1965, 88-89; Konakçı 2014, 64; Şahoğlu vd. 2012; 495; 2014 vd., 183-184'ten alınıp grafiğe dönüştürülmüştür).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Zeki ERAT
Doğum Yeri ve Tarihi : İDİL / 06.07.1985

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat
Fakültesi Arkeoloji Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi :
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Makaleler :
-SCI :
-Diğer :
Katıldığı Projeler : Thyateira ve Hastane Höyük Kazı Çalışmaları 2012.
Thyateira ve Hastane Höyük Kazı Çalışmaları 2013.
Thyateira ve Hastane Höyük Kazı Çalışmaları 2014.
Thyateira ve Hastane Höyük Kazı Çalışmaları 2015.
Thyateira ve Hastane Höyük Kazı Çalışmaları 2016.

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar :

İLETİŞİM

E-posta Adresi : erat0947@hotmail.com, erat0947@gmail.com
Telefon :
Tarih :/..../2017